

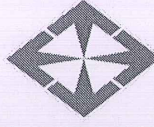
**T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**BASILI MEDYADA KADIN TEMSİLİ:
TÜRKİYE'DE 8 MART 2019 ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
DENİZ DEPBOYLU**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MUSTAFA GÜNDÜZ**

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 19/08/2019

Öğrencinin Adı, Soyadı: Deniz Depboylu

Öğrencinin Numarası: 21610243

Anabilim Dalı: Sosyoloji Anabilim Dalı

Programı: Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Prof. Dr. Mustafa Gündüz

Tez Başlığı: Basılı Medyada Kadın Temsili: Türkiye’de 8 Mart 2019 Örneği

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 90 sayfalık kısmına ilişkin, 19/08/2019 tarihinde tez danışmanım tarafından turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 18’dir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:.....

Deniz Depboylu

Onay

19/08/2019

M. Gündüz

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad,
Prof. Dr. Mustafa Gündüz

ANKARA 2019
KABUL VE ONAY

Deniz Depboylu tarafından hazırlanan “Basılı Medyada Kadın Temsili: Türkiye’de 8 Mart 2019 Örneği” adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (sınav) Tarihi: 29/08/2019

(Jüri Üyesinin Unvanı, Adı-Soyadı ve Kurumu):

İmzası

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Mustafa Gündüz

Başkent Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Aytül Kasapoğlu

Başkent Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Ramazan Yelken

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Sosyoloji Bölümü

M. Gündüz
A. Kasapoğlu

R. Yelken

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

...../...../20....

Prof. Dr. İpek KALEMCI TÜZÜN

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Türkiye’de 8 Mart 1921 yılından buyana Kadınlar Günü kutlanmaktadır. Bütün dünyada farklı biçim ve düzeylerde de olsa, kadınlara yönelik olumsuz uygulama ve algıların olumlu hale dönüştürülmesi için çabalar bulunduğunu biliyoruz. Her bir toplumun sosyal, kültürel ve siyasal yapısından kaynaklı sorunların, bazı açılardan kanunlarda da karşılığı bulunmaktadır. Genellikle kanunlar aracılığıyla başvuru olan düzenlemelerin olumsuz uygulamaları ortadan kaldırması beklenmektedir. Yine de istenilen düzeye ulaşıldığını ve kadınların en az erkekler kadar sorunlarının çözümüne çareler arandığını söyleyemiyoruz. Çünkü bütün boyları ile ele alındığında sorunların çoğunun yalnızca kadınlara değil, aynı zamanda bütün topluma ait olduğu görülebilir.

Bütün bunlarla birlikte dünyanın dört bir yanında 8 Mart’ta Dünya Kadınlar Günü olarak etkinliklerde bulunulmaktadır. Sorunlara yönelik duyarlılık oluşturmak ve çözümler üretmek üzere yapılan etkinliklerin kendisiyle birlikte, bilinirliğinin belirlenmesi de önemlidir. Bu açıdan doğrudan etkinliğe katılanların yanı sıra, etkinliğin medya aracılığıyla duyurulmasının da önemli olduğu düşünülmektedir. İşte bu çalışmada 8 Mart Dünya Kadınlar Günü vesilesiyle gerçekleştirilen etkinlik ve açıklamaların yaygın yerel medyaya yansımaları üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın gerçekleşmesi sürecinde birçok kişinin katkıları oldu. Başta eşim Dr. Fatih Depboylu, çocuklarımız Elif ve Kağan’a minnettarım. Başkent Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Başkanı Prof. Dr. Tülay Uğuzman ile bölüm öğretim üyelerine teşekkür ederim. Tez danışmanım Prof. Dr. Mustafa Gündüz ile jüri üyeleri Prof. Dr. Aytül Kasapoğlu ve Prof. Dr. Ramazan Yelken aracılığıyla bu biçime kavuştum. Sundukları katkılar için teşekkür ediyorum.

ÖZET

Kitle iletişim araçları; bireyler ve toplumlar arasında haberleşmeyi sağlayarak, bilgi sahibi olmakla beraber farkındalığı arttıran önemli araçlardır. Günümüz teknolojisiyle gelişen, hızlanan ve geniş kitlelere ulaşan iletişim araçları ve çıktıları haber almayı kolaylaştırmaktadır. Böylece mevcut sorunlar, olaylar ve tartışmalar gündeme taşınmakta ve tartışmaların sürekliliği sağlanmaktadır.

Bu çalışmada; iletişim araçlarının önem taşıyan bu özelliği dikkate alınarak, seçilmiş tarihlerde, basında yer alan kadınla ilgili haberler incelenmiştir. Kadınların toplumsal cinsiyet algısıyla ilgili olarak yaşayabileceği sosyal, ekonomik, kültürel sorunlar ve kadına yönelik şiddet ile ilgili kavramlar, tanımlar, bağlamlar, metaforlar araştırmanın konusu olmuştur.

8 Mart her yıl Dünya Kadınlar Günü olarak kutlanmaktadır. Doğal olarak 8 Mart ve takip eden 9 Mart tarihlerinde medya ve basında kadın ile ilgili haberler ve mesajlar öne çıkmaktadır. Günümüzde kadınlarla ilgili önem kazanan ve devam eden sorunların tespit edilmesi önemlidir. Bugüne bakıldığında; geçmişten bu yana devam eden çalışmaların nasıl sonuç verdiğini anlamak mümkün olabilir. Elde edilen bilgiler planlanacak ve gerçekleştirilecek olan yeni çalışmalara yön verebilir.

Çalışmanın yöntemi olarak seçilen nitel araştırma tekniğinde, içerik analizini yapmak amacıyla Nvivo programından yararlanılmıştır. Kategoriler olarak belirlenen kelime, terim ve cümleler içerik içerisinde aranarak elde edilecek bulgular; kavramsal çerçeve bağlamında değerlendirilmiştir.

Çalışmanın sonunda elde edilen bulgular, kuramsal çerçevede ele alınan konularla ilgili bilgilerle örtüşmektedir. Haberlerin içeriği ve verilen mesajlar; kuramsal çerçevede yer alan toplumsal cinsiyet algısı ve cinsiyet rollerine ilişkin kavramlar, istihdam sorunları ve kadına yönelik şiddet konularıyla paralellik göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, 8 Mart, Dünya Kadınlar Günü, toplumsal cinsiyet, şiddet, kalıpyargılar, önyargılar, medya, basın, yazılı basın

ABSTRACT

Mass communication provides communication between individuals and societies which aims gathering information with creating awareness, that is why it is a substantial actor in this study. Communication instruments and it's outputs which are still developing, accelerating and reaching the large masses simplify receiving information in today's technology. With this structure current issues, events and debates can brought to agenda and remain the continuity of the debates.

Considering these characteristics of the communication instruments, the news related to women partaking in the press are examined on selected dates for this study. Social, economic and cultural problems that women might have about gender perception and violence against women's concepts, definitions, contexts, metaphors are the main topics of this study.

In every year 8th of March is celebrated as March 8 International Women's Day in the world. Naturally as everyone can see in 8th of March right after 9th of March messages and news can be viewed on media and press related to women. Today, detection of issues related to women which are come into prominence and showing continuity are crucial. Continuing studies' results can be understandable when taking a look of their year-to-date. Acquired informations can lead to the new studies which will be planned and realized.

In order to make a content analysis for qualitative research method, which is chosen as the study's method, Nvivo Program is used. Findings were searched within the content as words, terms and sentences which are determined as the categories were utilized in conceptual framework.

The findings that acquired after the study matched with the presented context's knowledge in conceptual framework. Contents of the news and the given messages show parallelism with the concepts of gender perception and gender roles, the topics of employment issues and violence towards women within conceptual framework.

Key Words: Woman, 8th of March, March 8 International Women's Day, gender, violence, stereotypes, prejudice, media, press, printed media

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	I
ÖZET	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar LİSTESİ.	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ.	VIII
KISALTMALAR.....	IX
GİRİŞ.	1
BÖLÜM I. ARAŞTIRMA HAKKINDA	3
1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	4
1.2. Amaçlar	5
1.3 Araştırmanın Anlam ve Önemi	5
1.4. Araştırmanın Yöntemi	6
1.5. Araştırmanın Problemi	7
1.6 Kapsam ve Sınırlılıklar	8
BÖLÜM II. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	9
2.1 Tarihsel Olarak Kadın	9
2.2. Toplumsal Cinsiyet	13
2.2.1. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Ayrımcılık	14
2.2.2. Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık Ve Medya	19
2.2.3. Cinsiyet Ayrımcılığına Yönelik Kalıpyargılar ve Önyargılar	22
2.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Gelişmesinde Etki Eden Faktörler	25
2.3.1. Aile	25

2.3.2. Eğitim	26
2.3.3. Kültürel Ortam	28
2.3.4. Kişilik	29
2.4. Toplumsal Cinsiyeti Açıklayan Kuramlar.....	30
2.4.1. Biyolojik Kuram	30
2.4.2. Sosyal Rol Kuramı	30
2.4.3. Sosyal Öğrenme Kuramı	31
2.4.4. Bilişsel Gelişim Kuramı	32
2.4.5. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı	33
2.5. Kadın İstihdamı – İş Hayatı	34
2.5.1. İş Ortamında Mobing	37
2.6. Kadına Yönelik Şiddet	38
2.6.1. Kadına Yönelik Şiddet Türleri	44
2.6.1.1. Sözel Şiddet.....	44
2.6.1.2. Fiziksel Şiddet	45
2.6.1.3. Cinsel Şiddet	46
2.6.1.4. Psikolojik Şiddet	46
2.6.1.5. Ekonomik Şiddet	47
2.6.2. Kadın Cinayetleri	47
2.7. Kadın Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Hukuksal Sözleşmeler	55
2.7.1. Kadınların İnsan Hakları ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)	57
2.7.2. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi...59	
BÖLÜM III. ARAŞTIRMANIN VERİLERİNİN ANALİZİ	61
3.1.Kadınlara İlgili Etkinliğin/Açıklamanın Lokasyonu.....	63

3.2. Kadınlarla İlgili Etkinliği Düzenleyen/Açıklamayı Yapan Kesimler.....	60
3.3. Kadınlarla İlgili Etkinliğin/Açıklamanın Niteliği.....	68
3.4. Kadınlarla İlgili Etkinlik/Açıklamanın Teması.....	69
3.5. Kadınlarla İlgili Dilek ve Temenniler.....	71
3.6. Kadınların Dilinden Açıklamalarında Yer Alan Dilek Ve Temenniler.....	73
3.7. Kadınlarla İlişkilendirilen Kavramlar.....	75
3.8. Kadınların Kendi Açıklamalarında İlişkilendirilen Kavramlar.....	77
3.9. Toplumsal Cinsiyet Rollerine Etki Eden Faktörler.....	79
3.10. Kadına Yönelik Şiddet Türleri.....	81
BÖLÜM IV. SONUÇ	83
KAYNAKÇA	91

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 Etkinliğin/Açıklamanın Bölgesel Lokasyonu.....	63
Tablo 2 Etkinliğin/Açıklamanın Lokasyonu	64

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1	Maktullerin Yaş Aralıklarına Dağılımları (%)	49
Şekil 2	Cinayet Saikleri	51
Şekil 3	Maktullerin Eğitim Durumları	52
Şekil 4	Faillerin Eğitim ve Medeni Durumları (%)	53
Şekil 5	Faillerin Meslekleri (%)	54
Şekil 6	Faillerin Sabıka Durumları ve Maktullere Yakınlık Dereceleri	54
Şekil 7	Etkinliği Düzenleyen/Açıklamayı Yapan Kesimler (1)	66
Şekil 8	Etkinliği Düzenleyen/Açıklamayı Yapan Kesimler (2).....	67
Şekil 9	Etkinliğin/Açıklamanın Niteliği	68
Şekil 10	Etkinlik/Açıklamanın Teması (1)	69
Şekil 11	Etkinlik/Açıklamanın Teması (2).....	70
Şekil 12	Kadın İle İlgili Dilek ve Temenniler (1)	71
Şekil 13	Kadın İle İlgili Dilek ve Temenniler (2)	72
Şekil 14	Kadınların Dilinden Açıklamalarında Yer Alan Dilek Ve Temenniler (1).....	73
Şekil 15	Kadınların Dilinden Açıklamalarında Yer Alan Dilek Ve Temenniler (2).....	74
Şekil 16	Kadınlarla İlişkilendirilen Kavramlar (1).....	75
Şekil 17	Kadınlarla İlişkilendirilen Kavramlar (2).....	76
Şekil 18	Kadınların Kendi Açıklamalarında İlişkilendirilen Kavramlar (1).....	77
Şekil 19	Kadınların Kendi Açıklamalarında İlişkilendirilen Kavramlar (2).....	78
Şekil 20	Toplumsal Cinsiyet Rollerine Etki Eden Faktörler (1).....	79
Şekil 21	Toplumsal Cinsiyet Rollerine Etki Eden Faktörler (2).....	80
Şekil 22	Kadına Yönelik Şiddet Türleri (1).....	81
Şekil 23	Kadına Yönelik Şiddet Türleri (2).....	82

KISALTMALAR

AA: Anadolu Ajansı

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ASPB: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

BM: Birleşmiş Milletler

CEDAW: Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women

(Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi)

KSGM: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

MÖ: Milattan Önce

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TC: Türkiye Cumhuriyeti

TDK: Türk Dil Kurumu

TUİK: Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Her yıl 8 Mart'ta kutlanılan Dünya Kadınlar Günü, Birleşmiş Milletler tarafından tanımlanmış; insan hakları temelinde kadınların mevcut sorunlarının da ele alındığı ve aynı zamanda kadınların ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel bilincinin geliştirilmesi için etkinliklerin düzenlendiği özel bir gündür.

Bu özel günün uluslararası bir kararla Dünya Kadınlar Günü / Dünya Emekçi Kadınlar Günü olarak kutlanmasına vesile olan elim olay, 162 yıl önce yaşandı. 8 Mart 1857 tarihinde ABD'nin New York kentinde 40.000 dokuma işçisi bir tekstil fabrikasında greve başladı. İstekleri daha iyi çalışma koşullarıydı. Bölge polisi greve sert müdahalede bulunarak işçi kadınları fabrikaya kilitledi. Bu sırada çıkan bir yangınla polislerin kurduğu barikatları aşamayan 150'den fazla kadın işçi kaçamayarak can verdi. Bu olay on bini aşkın kişinin katıldığı cenaze töreninin yaşattığı acıyla birlikte, kadınların yaşadığı sorunlara yönelik gelişmeye başlayan duyarlılığın da başlangıcı oldu. 1977 Yılında, 8 Mart günü Birleşmiş Milletler tarafından "Kadın Hakları İçin Birleşmiş Milletler Günü" olarak kabul edildi. (Coşkun, 2005; 1)

Türkiye'de 8 Mart Dünya Kadınlar Günü ilk kez 1921 yılında "Emekçi Kadınlar Günü" olarak kutlandı. 1975 yılında ve ardından daha yaygın olarak kutlanmaya devam etti. Her yıl yapılan kutlamalarla birlikte düzenlenen etkinlikler ve basına sunulan mesajlar, doğal olarak basın ilgisinde ve haber kapsamında etkili bir şekilde yer buldu.

Dünya Kadınlar Günü sebebiyle ele alınan konular, yapılan etkinlikler ve verilen mesajlar ise iyi dileklerle birlikte, genel olarak sosyolojide yer alan feminist kuramcılarının araştırmalarında sorduğu dört soru çerçevesinde şekillendi: "Kadınlardan ne haber? Kadınların durumu niçin böyle? Toplumsal dünyayı nasıl değiştirebilir ve iyileştirebiliriz? Kadınlar arasındaki farklılıklar hakkında ne söylenebilir?" (Ritzer ve Stempsky, 2014; 491)

Düşüncelerin ve bakışın kadınlara yöneldiği bu özel günde; toplumun, siyasal erkin, sivil toplum kuruluşlarının, bilim camiasının ve basının konusu doğal olarak toplumsal cinsiyet algıları, kadınların yaşadığı sorunlar ve de çözümleri oldu.

Bu araştırmada 8 Mart ve 9 Mart 2019 tarihlerinde Anadolu Ajansında (AA) yer alan kadına yönelik haberler, nitel araştırma tekniği ile analizi edilmiştir. Böylece kadın ile ilgili

olarak duyarlılık gösterilen konular ve sorunlarla birlikte iletilen mesajların neler olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır.

Kitle iletişim araçlarının; toplumsal cinsiyet algısının, cinsiyet kalıpyargılarının ve önyargılarının oluşması ve sürdürülmesi bağlamında etkisi oldukça fazladır. Basılı, kitle iletişim aracı olarak gazeteler bunlardan sadece biridir. Kadına dair haberlerin seçimi, ele alınış biçimi sunumu, konu olarak ele alınış sıklığı, kadın yazar ve basın mensuplarının çalışmalarına verilen değer ve yer bu algı ve tutumların sürdürülmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Kitle iletişim araçları arasında yer alan televizyon, internet, reklamlar, karikatürler, dergiler, başta çocuk kitapları olmak üzere kitaplar, dergiler, sinema ve müzik klipleri de etkilidirler.

Bireyin ve de toplumun tutum ve algıları üzerinde etkili olan iletişim argümanlarının incelenerek değerlendirilmesi, mevcut durumun belirlenmesine katkıda bulunacak; tarihi süreçte olanlar ile birlikte gelecekte karşılaşılabilecek sorunlar ve gelişmeler hususunda ipuçları verecektir. Söz konusu ipuçlarının ele alınarak değerlendirilmesi için sosyolojik ve psikolojik kuramların da ele alınarak, verilere geniş perspektifte bakış açısıyla yaklaşmak önemli çıkarımlarda bulunmamıza yardımcı olacaktır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet algısı ile birlikte ele alınacak kuramlar başta olmak üzere; kadının aile ve toplum içindeki yerinin tarihsel süreçte incelenmesi kuramsal çerçeve içinde bu araştırmanın konusu olmuştur.

BÖLÜM I. ARAŞTIRMA HAKKINDA

İnsanlar biyolojik açıdan bakıldığında, kadın ve erkek olmak üzere iki farklı cins olarak dünyaya gelirler. Her iki cins fiziksel farklılıklarıyla birlikte yaşam sahnesinde yine biyolojik temelli farklı rollere sahiptirler. Ancak toplumsal varlıklar olmaları sebebiyle insanların taşıdıkları roller fiziksel özellikleri ve farklılıklarıyla sınırlı kalmayıp; erkekler ve kadınlar zaman ile içlerinde yaşadıkları toplumların özellikleri doğrultusunda sosyal roller de üstlenmektedirler.

Varoluşları vasıtasıyla eşit yaşam hakkına sahip olan kadınlar ve erkeklerin zaman içinde toplumsal eşitliklerinin sorgulanması tarih boyunca süregelen bir süreçtir. Zira yine tarihin çoğu evresinde inançların, geleneklerin, yargıların etkisiyle toplumsal roller, haklar ve kazanımlarla ilgili olarak eşitlik dengesi değişmiş ve bunun sonucunda kadınların yaşadığı mağduriyet her zaman tartışma konusu olmuştur.

Bu araştırma günümüzde süren tartışmaların yazılı basın organlarına yansıyan tarafını ele alarak; sıklıkla üzerinde durulan kadına ilişkin konuların hangi noktalarda ağırlık kazandığını tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın ilk bölümünde araştırmanın konusu, amacı, önemi yöntemi, ana problemi, alt problemleri, kapsam ve sınırlılıkları hakkında bilgi sunulmuştur.

Kavramsal çerçeve başlığı altında ise araştırmanın dayandığı kuramsal temellerden bahsedilmiştir. Araştırmanın konusunun kadın hakları ve sorunları üzerinde odaklanması sebebiyle, hazırlanan kuramsal çerçeve de kadının odak noktasına alınmasıyla oluşturulmuştur. Başlangıç olarak; toplum içinde kadının yeri, hakları ve sorunlarına ilişkin bakış açısının zaman içerisindeki tarihsel süreci ve nihayetinde evrildiği noktayı anlayabilmek için; ilk tarihsel bilgiler olan mitolojiden başlayarak, ulusal tarihimiz ve üzerinde yaşadığımız, yurt edindiğimiz topraklardaki kadına dair bilgiler anlatılmıştır.

Kadının sosyal ve kültürel normlardan etkilenen yaşamının daha iyi anlaşılması amacıyla “Toplumsal Cinsiyet” kavramı ve buna bağlı olarak gelişen toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, cinsiyet eşitliği, kalıpyargılar, önyargılar, tutum ve davranış modelleri üzerinde durulmuş; bu etkenlerin oluşum sebepleriyle birlikte kadının ekonomi, eğitim ve toplumsal alanlardaki varlığına etkileri anlatılmıştır.

Kadına yönelik şiddet türleri, sebepleri ve sonuçlarıyla birlikte hem fail hem de kurban boyutuyla kavramsal çerçevede yer bulacak; mevcut durum hakkında bilgi verilmiştir. Kadınların haklarını korumak ve mağdur olmalarını engellemek üzere yapılan hukuksal çalışmalar uluslararası bağlamda ele alınmış, konuyla ilgili uluslararası sözleşmeler ile ilgili bilgi sunulmuştur.

Son olarak kadın sorunlarının ve mevcut durumun basın haberlerine yansıyan kısmının verileri alınarak; basında ve toplumda kadına ilişkin duyarlılık, farkındalık ve değerlerin analizi yapılmıştır.

1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Sosyolojik olgu ve olaylar toplum içinde kimi zaman alışıl gelmiş, sıradan, normal kabul edilirken; kimi zaman da değişen ve gelişen toplum yapısında sorgulanan, eleştirilen tutum ve davranışlara dönüşebilirler.

Kadının toplum içindeki yeri, statüsü, hakları ve kazanımları da bu sorgulamaya tabi tutulma konusunda önde gelen tartışmalar arasındadır.

Günümüz teknolojiyle gelişen, geniş alanlara hâkim olan ve hızlanan kitle iletişim araçları; haber almayı da kolaylaştıran ve de mevcut tartışmaların gündeme taşıyarak bu tartışmaların sürekliliğini sağlayan ve etkisini arttıran önemli araçlar haline gelmiştir.

Daha insanı koşullarda yaşanılabilir bir dünyanın kurulup sürdürülmesi, kuşkusuz insanın kendi eliyle ve aklıyla oluşturulabilir. Başka birçok çözüm bekleyen sorunun yanı sıra, asıl ve ilk önce erkek ve kadının biyolojik farklılıklarının toplumsal alanda kadının aleyhine bir biçimde kurgulanmasından kaynaklı ayrımcılığın düzenlenmesi gerekir. Bütün dünya bu yolda her geçen gün olumlu adımlar atmaktadır. Ancak henüz arzu edilen bir noktaya eriştiği söylenemez. Kadın-erkek cinsiyetine dayalı ayrımcılık veya bunun ortadan kaldırılmasına yönelik neler yapıldığını araştırmak önemli bir problemdir. Bu çalışmanın yapılacağı birçok alanla birlikte, olandan bitenden bizi haberdar eden basın incelemeleri de bir yoldur.

İşte bu araştırmada, “8 Mart Dünya Kadınlar Günü” vesilesiyle basının sunduğu kadın konulu haberlerde, kadına ilişkin mevcut durum ve sorunlarla ilgili olarak öne çıkan

konular ve mesajların neler?" olduğunu belirlenmeye çalışılmaktadır. Kuramsal çerçevede sunulan bilgiler doğrultusunda, haber içeriklerinde belirlenmiş terim ve kelimelerin sıklığı araştırılarak analizi yapılmaktadır.

Yapılan çalışmada, belirlenen tarihlerde AA tarafından sunulmuş kadın ile ilgili haberlerde yapılmış etkinlik ve açıklamaların lokasyonu, niteliği, temasıyla birlikte; açıklama veya etkinliği yapan kurumların hangileri olduğu araştırılmıştır.

Kuramsal çerçevede ele alınan konulara ilişkin olarak kadınlarla ilişkilendirilen kavramlar, toplumsal cinsiyet rollerine etki eden faktörler ve kadına yönelik şiddet ile ilgili kavram, kelime, mesaj ve bağlamlar üzerinde durulmuş; dilek ve temennilerle ilgili mesajlarla birlikte kadınların değerlendirmeleri ayrıca ele alınmıştır.

1.2. Amaçlar

Bu çalışmada; basında belli bir zaman diliminde kadın odaklı çıkmış haberler ele alınarak günümüzde devam eden kadınlara ait sorun ve tartışmaların hangi konularda ağırlık kazandığı tespit edilmesine yönelik olarak aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

- a. Çıkan haberlerin niceliğine bakıldığında, bölgeler arasında fark oluşmakta mıdır?
- b. Haberlerin içeriklerinde olumlu ve olumsuz kelime, cümle ve kavramların dağılımı nedir?
- c. Kadınlarla ilgili açıklama yapan kurum ve kuruluşlar kimlerdir?
- d. Toplumun ve kadınların bakış açılarına göre, kadın ile ilgili dilek ve temenniler nelerdir?
- e. Toplumun ve kadınların açıklamalarında ilişkilendirilen kavramlar nelerdir?
- f. Haber ve mesaj içeriklerinde yer alan kadına yönelik şiddet türleri?

1.3. Araştırmanın Anlam ve Önemi

Tarihin akışında bazı özel ve belirli günler; gündeme alınan, ilgi odağı olan ve hatta gündemin ana teması haline gelen olgu ve konuların belirgin hale geldiği önem taşıyan

zaman dilimleridir. “8 Mart Dünya Kadınlar Günü” ya da diğer adıyla “Dünya Emekçi Kadınlar Günü” bu özel günlerden birisidir.

8 Mart 1957 tarihinde ABD’nin New York kentinde meydana gelen, her ne kadar kasıtlı çıkmasa da ihmal ve müdahale ile ilgili kusurlu tutum sonucunda yaşanmış talihsiz ve elim bir kazayla 129 kadının ölümünün gerçekleşmesi; tüm 8 Martlarda anılacak bir özel günün ritüeline vesile oldu. Zaman içerisinde anma töreni anlamsal olarak evrilerek, yaşamını sürdüren kadınların haklarının arandığı ve mevcut durumlarının sorgulandığı düşünce ve tartışma eylemlerine dönüştü.

Kadınların tüm dünya toplumlarında eşit hak ve imkânlarla sahip olması amacıyla tarih boyunca gösterdiği çaba, 8 Mart etkinlikleriyle basın ve medya organlarının da vasıtasıyla daha görünür ve fark edilir hale geldi. Basın ve medya aracılığıyla kadınlarının mevcut sorunlarının ve durumlarının değerlendirildiği farkındalık yaratan haber ve programların yanı sıra; sorunların nasıl çözüleceği, mevcut durumun nasıl daha iyi hale getirileceği hususunda da konferanslar, paneller gibi bilgi vermeye ve de farkındalık yaratmaya yönelik çalışmalar yapıldı.

Bu araştırma 8-9 Mart 2019 tarihlerinde basına yansıyan kadına ilişkin haberlerin, nitel araştırma tekniğiyle analiz edilerek; kadınlara dair gündeme gelen, ele alınan olumlu veya olumsuz haberlerin hangi konularda ağırlık kazandığını tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu sebeple süregelen sorunlar ve dikkate alınan, üzerinde durulan konuların belirlenmesi; önceki yıllarda ve devam eden süreçte anlam ve değer bulan konularla paralel veya aynı olup olmadığı belirlenebilecektir. Böylece hangi sorun ve konunun önem kazandığı, hangilerinin zamanla söndüğü veya çözüm bulduğu hususunda çıkarımda bulunulabilecektir.

1.4. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmanın yöntemi nitel bir araştırma olarak belirlenmiştir. Sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalardan elde edilecek bilgi ve bulguların nicelik kadar nitelik değerleri de anlam ve önem taşımaktadır. Kurgulanan araştırmanın kavramsal yaklaşımıyla birlikte elde edilmek istenen bulguların kapsamı, yapılacak olan çalışmaya yöntem bağlamında yön verir.

“Nicelik basit anlamda bir şeyin miktarı demektir. Nitelik bir şeyin ne, nasıl, ne zaman, nerede ve niçinini, yani özünü ve ortamını ifade eder. Bu yüzden nitel araştırma, nesnelerin anlamlarını, kavramlarını, tanımlamalarını, karakteristiklerini, meteforlarını, sembollerini ve tasvirlerini ifade eder. Nicel araştırma ise nesnelerin sayıları ve ölçümlerini ve ana konumunun yayılımını ve dağılımını gösterir.” (BERG B.:19)

Bu araştırma, kadına dair haberler ekseninde; kadınların sorunları ve toplumsal cinsiyet algısı bağlamında kadınların ekonomik ve sosyal alandaki konumu değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

Çalışmanın amacına yönelik yapılan nitel araştırmada içerik analizi tekniği kullanılmıştır.(Kızıltepe, 2017; 253) İçerik analizi tümdengelimci bir yol takip ederek, genel olarak yazılı ve görsel verilerin incelenerek analiz edildiği bir tekniktir. Çalışma konusu ve kavramsal yapısı dikkate alınarak seçilmiş resim, cümle ve kelimelerin; geliştirilmiş kategoriler kapsamında içerik içinde aranmasıyla gerçekleştirilmektedir.

Çalışmanın yöntemi olarak seçilen nitel araştırma tekniğinde, içerik analizini yapmak amacıyla Nvivo programından yararlanılmıştır.

Kategoriler olarak belirlenen kelime, terim ve cümleler içerik içerisinde aranarak elde edilecek bulgular; kavramsal çerçeve bağlamında değerlendirilmiştir.

Anadolu Ajansı’ndan “text” formatında elde edilen veriler Word formatına dönüştürüldükten sonra Nvivo 12 Plus programına aktarılmıştır.

Tek bir Word dosyası halinde aktarılan veriler, Nvivo içerisinde yeniden düzenlenerek her bir haber bir “case/olay” olacak şekilde analize hazır hale getirilmiştir.

Verilerin kodlanmasında hem literatürde bulunan kavramlar hem de içerik analizi sürecinde veri setinde ortaya çıkarılan kavramlar referans alınarak, karma kodlama stratejisi izlenmiştir.(Urquhart 2018; 89)

Nvivo’da bulunan “matrix coding query”, “word frequency query”, “chart” ve “map” araçları kullanılarak kodlanan veriler frekans tablolarına, kelime bulutuna, sütun grafiklere ve kavram haritalarına dönüştürülerek yorumlamaya hazır hale getirilmiştir.

1.5. Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırma, amacının ve elde edilecek veriler ışığında analiz ve sonucunun daha iyi anlaşılabilmesi gayesiyle üç bölüm olarak planlanmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde yapılan araştırmanın konusu, amaç ve önemi, yöntemi, kavramsal çerçeve, problem cümlesi, kapsam ve sınırlılıkları belirtilmektedir.

Araştırmanın ikinci bölümünde, tezin kavramsal çerçevesinde yer alan ana tema olan “kadın” üzerinden bakış açısıyla hareket edilerek; kadının tarihteki yeri, toplumsal ve tarihsel süreçlerdeki konumu, sorunları ele alınmıştır. Kadının toplumsal sorunları bağlamında istihdamı ve ekonomik hayattaki yeri, yetişme ortamında ve ait olduğu toplumdaki konumu, hakları ve sorunları toplumsal cinsiyet algısı ve değerler üzerinden tartışılmış; kadına yönelik şiddet, sebepleri ve mağduriyetin boyutu ile ilgili olarak şiddet konusu ayrıca ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise 8-9 Mart 2019 tarihlerinde Anadolu Ajansı tarafından basına servis edilmiş olan kadına ilişkin haberlerin içeriği Nvivo tekniğiyle analiz edilerek, bulgular tablolar aracılığıyla sunulacak, elde edilen bilgiler üzerinden konu tartışılmıştır.

Araştırmanın ilk olarak sınırlılığı sadece tek bir haber ajansına bağlı kalınmasından kaynaklanmaktadır. Farklı haber ajanslarının ve daha fazla sayıda yazılı basının incelenmesi daha geniş bilgiye sahip olunmasını sağlayabilir. Araştırma alanı olarak Anadolu Ajansının seçilmesinin sebebi kurumun devlet kuruluşu olarak geniş bilgi alma ağına sahip olması ve çok sayıda basın kuruluşu tarafından haber kaynağı olarak kabul edilmesidir. Ayrıca incelenecek olan 8-9 Mart tarihlerinin sadece 2019 yılı ile sınırlı olması; kadınların toplumsal konumu ve sorunlarındaki gelişme ve gerileme noktalarının, tarihsel süreç içindeki durumunun karşılaştırılarak belirlenmesini engelleyen ikinci bir sınırlılıktır.

BÖLÜM II. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Tarihsel Olarak Kadın

Tarihin derinliklerinden bizlere ulaşan en eski bilgiler mitlerle günümüze aktarılmıştır. Mitolojide kadın ile ilgili veriler muhtemelen kadına dair, ulaşabileceğimiz ilk ve en eski olanlardır.

Mitoloji insanlığın, toplumların geçmişini ifade eden efsanevi hikâyelerdir. Bu hikâyelerin karakterleri ve de unsurları bir toplumun bilinçaltından yüzeye çıkan şekil ve düşünceler gibi, o toplumun dilinde, kültüründe, inanışında, ritüellerinde ve uygulamalarında etkisini sürdürecektir. Bu sebeple toplumun geleneklerini, töresini, tutum ve yargılarını anlamak için o toplumun tarihine ve mitlerine bakmak yerinde olacaktır.

Dünya üzerinde varlığını sürdüren milletlerin hemen hemen her birinin mitolojisi vardır. İskandinav, Yunan, Mısır, Hint, Japon, Hint mitolojileri bunlar içinden en çok bilinen bazılarıdır. Kimi mitolojiler içinde tanrılaştırılmış olan kadın bu efsaneler içinde ve de her birinde mutlaka yer almıştır.

Türk mitolojisi ve edebi metinleri incelendiğinde, kadının tanrı, yaratıcı, şaman vb. sıfatlar altında özel bir yere sahip olduklarını görüyoruz. Türk mitolojisinde önemli bir yeri bulunan ve güçlü bir karakter olarak temsil edilen Umay Ana koruyan, yaratıcılığın, koruyuculuğun ve annelik ruhunun yeryüzüne yansımaları olarak kabul edilmiştir. Ay sembolünün Anaerkillik döneminde önemli bir dini sembol olarak kullanılması ve de Oğuz Kağan'ın annesinin de Ay Hakan olarak anılıyor olması kadının yüceltilmesi ve statüsünün de ipuçlarını vermektedir. Kadınların sahip olduğu annelik özelliği, onun Türk toplumunda yaratıcı, koruyucu ilahi bir varlık, tanrı olarak kabul edilmesine sebep olmuştur. (Ögel, 2010; 444)

Türk mitolojisinde ve Anadolu'yu yurt edinmiş birçok uygarlığın mitolojilerinde yer alan çok sayıda tanrı içerisinde kadın olarak tasvir edilen ve benimsenenlerin sayısı da oldukça fazladır.

Anadolu topraklarında yaşayan uygarlıklara ait kalıntılar incelendiği zaman ulaşılan en eski belgeler eski Asurca tabletlerden edinilmektedir. Ulaşılan bu bilgiler ışığında kadınların ve erkeklerin birçok konuda eşit haklara sahip olduğu belirlenmiştir.

Anadolu’da varlığını MÖ II bin yıl boyunca sürdüren Asurlularda krallar ve kraliçeler ülkelerini birlikte yönetmiş, eşit haklara sahip olmuşlardır. Bu dönemde kadınların ticaretle uğraştığı ve hatta işin sahibi olarak çalışanları yönettiği, ekonomik özgürlüğe sahip olduklarını, sosyal hayatta aktif ve güçlü rollere sahip olduklarını görüyoruz. Tek eşliliğin hâkim olduğu bu dönemde kadınların evlenme, boşanma, mal paylaşımı, miras, vesayet gibi konularda önemli haklara sahip oldukları da edinilen bilgiler arasındadır. Kız çocukları, erkek çocuklarla eşit haklara sahip olup, miras hakkında eşit paya sahiptiler.

Hitit toplumuna ilişkin yapılan araştırmalarda, kadınların statüsü ve haklarına ilişkin bilgiler yazılı kanunlarından öğrenilmiştir. Hitit kanunlarında işlenen suçlarla ilgili olarak yaralama, öldürme gibi durumlarda verilen cezalarda kadınlarla erkekler arasında bir ayırım yapılmamış, her ikisine de eşit muamele yapılmıştır. Bu dönemde dikkati çeken en önemli bilgi Hitit Medeni Hukukunun yazılmış ve uygulanıyor olması ve de Aile Hukukunun bu kanun içinde mevcut olması ve hatta önemli bir yer tutmasıdır. Bu kanunla kadınların hakları açıkça belirtilmiş ve koruma altına alınmıştır. (Altındal, 2016; 26)

Eski Türk Devletlerinde toplum yapısına dair bilgilere Ziya Gökalp’in eserlerinde ulaşıyoruz. Gökalp’in “Türkçülüğün Esasları” adlı eserinde belirttiği üzere toplum içindeki kadının statüsü ve hakları o dönemde yer alan toplumlara göre çok farklıydı. Eski kavimler arasında hiçbir kavim Türk kavmi kadar kadınlara hürmet etmemiş, hukuksal haklar tanımamıştı. Kadın sadece ailenin direği olarak değil, siyasi, hukuki alanda da erkeğe eşdeğer bir konumdaydı. Kadınlar erkeklerle birlikte at binmeyi, ok atmayı, avlanmayı öğrenmiş, erkeklerle birlikte savaflara katılmıştı. Bu tutum kadını erkekle birlikte siyasette de eşdeğer konuma getirmiş; kadınlar hükümdarlık vekâletine sahip olmuş, devlet meclisine girme yetkisine, diplomatik görevlere sahip olmuş, elçileri kabul ve görüşme görevi almış; hukuksal alanda yetki kullanmıştır. Türk kadınları istedikleri ve hak ettikleri takdirde kale muhafızı, vali, elçi ya da hükümdar olabilmişlerdir. Kadın savaş meclisinde bulunup kararlara dâhil olmuştur. O dönemin kanun niteliğinde olan emirnameleri han ve hatun buyuruyor ki diye başlar, her ikisinin de imzasıyla geçerlilik kazanırdı. (Gökalp, 2015; 181-182)

Dede Korkut hikâyeleri, destanlar ve benzeri metinler; Türk kadının tarihte sahip olduğu statü ve haklara dair bilgiye ulaşabildiğimiz önemli kaynaklar arasındadır. Kadının o dönemdeki sosyal ve siyasi haklarının Türk toplumunun yaşam biçimi olan göçebelik kültüründen kaynaklandığı düşünülmektedir. Mücadele gerektiren yaşam şartları ve

yaşanılan savaşlar kadınların erkeklerle benzer ve bazen de eşit roller üstlenmesini gerekli kılmıştır. (Ekiz, 1986; 124)

“Gültepe’ye göre; Türk destanları üzerine yapılan çözümlerinde destanlarda kadınların; ‘yiğit, mücadeleci, bilge, her işin yolunu yordamını bilen, ciddi anlamda sorumluluk taşıyan, yapıcı, öğüt verici, adaletsizliğin karşısına dikilen, dert çeken, zahmet çeken, sızlanmayan ve nazlanmayan, hemen harekete geçen ve gerekeni yapan’ özellikler gösterdikleri bilgisi verilmiştir.” (akt: Ersöz, 2016;63)

Osmanlı Döneminde kadının toplum içindeki konumu ve statüsü ilk dönemlerden farklılık gösteriyordu. İlk Müslüman Türk Devletleri daha çok Türk kültürünün etkisindeydi ve bu kültürü İslam öğretileriyle harmanlamış, sentezlemişti. Kadınlar hem sosyal hayatta hem de siyasi ve ekonomik hayatın içinde yerini korumaktaydı. Karahanlılar ve Selçuklular döneminde de kadınlar siyasi ve ekonomik haklara sahiptiler. Sosyal hayatın içinde kültürel faaliyetlerde bulunabiliyor, vakıflar aracılığıyla yardımlaşma ağları kuruyor ve yönetebiliyorlardı. Osmanlı Döneminde sahip olunan toprakların büyümesiyle birlikte Türk törelerinin içine karışan farklı kültürel değerler değişimi beraberinde getirdi. Bunların başında Arap kültürü gelmekteydi, İslami öğretilerin arasında alınan Arap kültürü kadına bakış açısını değiştirdi ve kadının ikinci plana itildiği, haklarını kaybettiği bir döneme evrildi. Bununla birlikte; Osmanlı Döneminde yaşanan kadının toplum içindeki statü ve hak kayıplarının, tamamen İslam dinine bağlanması da adilane olmayacaktır. Zira o dönem incelendiğinde batı medeniyetlerinde de kadının benzer sorunları yaşadığı tespit edilebilir.

Kadın konusundaki dini söylemlerdeki İslam’ın ruhuna uygun düşmeyen ifadeler İslam’dan değil, bireylerin dini algılayış ve yorumlayışından kaynaklanmaktadır. Yani İslam ve Müslümanlık farklı şeylerdir. İslam bir dinin adı iken, Müslümanlık onun yorumlanıp, uygulamadaki biçimidir. İslam tek ve değişmezken, Müslümanlık çeşitli kişi, toplum ve kültürlerle göre farklılıklar sergilemektedir.” (BAYER, 2016; 549)

Osmanlı’da batılılaşma yolunda atılan ilk adım olan Tazminat Fermanıyla birlikte kadının statüsünde de değişiklikler başlamıştır. Zira bu ferman toplumsal ilişkiler ve roller ile ilgili olarak yeni bakış açısı getirmiştir. Bu dönemde kızlar için sıbyan mekteplerine kabulleri ile okuma şansı verilmiştir. Ancak en önemli gelişme 1869 yılında kızlar için açılan öğretmen liseleri olmuştur. Bu önemli adım kızları kamusal alana taşımıştır. Eğitim şansına kavuşan kadınlar batıdaki gelişmeleri takip etmiş, hak ve özgürlük talepleri gelişmiştir.

1876 yılında ilk anayasanın kabulüyle başlayan Meşrutiyet Dönemi İslamiyet'in batılılaşmaya karşı siyasallaşması olarak öne çıktığı bir dönem olmuştur. Kadınlar için önemli sayılabilecek gelişmeler II. Meşrutiyet Döneminde gerçekleşmiştir. Modern ahlak kuralları geliştirilmiş, kadının çağdaş görüntü veren giyim tarzları desteklenmiş, eğitim ve sosyal hakları gündeme gelmiştir. Kadının modernleşmesinde basın özellikle kadına destek olmuş, yeni algının gelişmesi ve oluşmuş kalıp yargıların değişmesinde etkili olmuştur. Kadınlar kendilerini çıkarılan dergi ve gazetelerde ifade etmiş, seslerini topluma duyurmuşlardır. 1914'de kızlar için yükseköğrenim kapılarının açılması kadınların eğitimi ve sosyal statülerinin gelişmesi için atılmış çok önemli bir adımdır. (Kurnaz, 1991; 53-54)

Milli Mücadele yılları kadınların vatan savunmasında erkeklerle birlikte savaş verdiği ve kahraman kadın karakterleriyle adını tarihe yazdırdığı bir dönem olmuştur. Kara Fatma, Nezahat Onbaşı, Gördesli Makbule, Halime Çavuş, Çete Emir Ayşe, Tayyar Rahmiye adları bugüne ulaşabilen yüzlerce kadın kahramanlardan bazılarıdır.

19 Mayıs 1919 tarihinde İstanbul'da Asri Kadınlar Birliğince düzenlenen Fatih Mitinginde birçok kadın hatip söz almıştı. Ancak Halide Edip Adıvar'ın ilk konuşmacı olarak kürsüye çıktığı bu tarihi mitingde yaptığı konuşma kadın, erkek tüm katılımcıları yürekte etkilemiş; Milli Mücadele tarihine en etkili nutuklardan biri olarak damgasını vurmuştu. Gerek savaş alanında gerekse savaş cephelerinin geri planında yaptıkları fedakârlıklar, çektikleri cefa ve gösterdikleri kahramanlıklar, kadınları dönemin mevcut cinsiyetçi yaklaşımdan uzak bir algıya taşıdı. Mustafa Kemal Atatürk bu dönemde kadınların verdiği mücadeleyi Dünyada hiç bir milletin kadını "Ben Anadolu Kadınından fazla çalıştım. Milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte Anadolu Kadını kadar emek verdim" diyemez! sözleriyle ifade etmiştir. Kurtuluş savaşının ardından Cumhuriyetin İlanıyla birlikte kadınlar için yeni bir çağ açılmıştır.

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte kadın hükmedilen olmaktan çıkarak, yasal haklara sahip olan, karar ve yönetim mekanizmasında yer alan, aile ve toplum içinde eşit birey olma şansını bulmuştur. 1926 Yılında Medeni Kanunun kabul edilmesiyle birlikte yasal olarak erkeklerle eşit konuma gelmişlerdir. 1930 Yılında belediye seçimlerinde, 1934 yılında ulusal düzeyde seçme ve seçilme haklarına kavuşmuştur. Milletvekili seçilme hakkını elde ettiği yılın hemen ardından, 1935 yılında gerçekleşen seçimlerde 18 kadın milletvekili TBMM'ne girmiştir. (Ersöz, 2016; 66-67)

Mustafa Kemal Atatürk, kadına verdiği değeri ve Cumhuriyetin kazanımları ile birlikte yüceltmeyi hedeflediği kadınlara ilişkin düşüncelerini Kastamonu’da yaptığı konuşmada şu şekilde özetlemiştir: “İnsan topluluğu, bir ulus erkek ve kadın denilen iki cins insanlardan oluşmaktadır. Olabilir mi ki, bir kitlenin bir parçasını ilerletelim. Diğerini göz ardı edelim de, kitlenin tamamı ilerlemiş olabilsin? Mümkün müdür ki bir toplumun yarısı topraklara zincirlerle bağlı kaldıkça diğer kısmı göklere yükselebilsin?” sözüyle; ilerleme adımları, iki cins tarafından beraber, işbirliği içinde ilerleyerek gelişme sahalarında ve yenilikle birlikte mesafe almak gerekliliğine dikkat çekmiştir. <https://www.ktb.gov.tr/TR-96473/turk-kadini.html>

Günümüze kadar gelen süreçte; paydaşı ve tarafı olunan Uluslararası antlaşmalar, yasalarda ve mevzuatta yapılan değişiklik ve iyileştirmeler, kadın sorunlarını araştıran, çözüm üreten kurum ve kuruluşların arttırılarak desteklenmesiyle mevcut sorunların ortadan kaldırılması, eksikliklerin giderilmesi için çalışmalara devam edilmiştir.

2.2. Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet, insanların doğuştan gelen bedensel yapıları dikkate alınarak, kadın veya erkek olduğuna ilişkin yapılan bir ayırmadır. Biyolojik özellikler dikkate alınarak gerçekleşmiş olan bu ayırım doğuştan gelmektedir ve evrenseldir.

Toplumsal cinsiyet kavramı ise, biyolojik cinsiyet ayırımından farklı olarak insanların sahip oldukları cinsiyet kimliğiyle birlikte toplum içindeki konumlarını, rollerini, sınırlılıklarını, tercihlerini, sorumluluklarını belirleyebilecek etkin geniş kapsamlı bir kavramdır. Bireylere toplum içinde yüklenen sorumluluklar, roller ve davranışların biyolojik cinsiyetlerine göre oluşturulmasıyla ortaya çıkan toplumsal cinsiyet (gender) kavramı, toplumsal ilişkilerin ve işleyişin önemli bir belirleyicisidir.

“Birleşmiş Milletler tarafından yapılan tanıma göre ise “toplumsal cinsiyet, kadınlar ve erkekler arasındaki ilişkileri düzenleyen toplumsal kural, uygulama ve kurumlara atıfta bulunur ve kadınlarla erkekler arasında “kadınlık” ve “erkekliğin” sosyo-kültürel tanımlamaları kapsamında var olan iktidar ilişkileri ile ekonomik ilişkileri” kapsamaktadır.” (Sayer, 2011; 11)

Cinsiyet somut bir gerçekliktir, doğaldır, biyolojiktir; Toplumsal cinsiyet ise sosyo-kültürel yapıyla şekillenir; Kadın ve erkeğin biyolojik özelliklerine vurgu yaparak psikolojik ve sosyolojik özelliklerini tanımlar. Bireylerin kadın ve erkek olarak tanımlanan biyolojik tanımlarından ziyade “kadınsılık” ve “erkeksilik” özelliklerini tanımlar; soyuttur, sunidir, değişebilir, değiştirilebilir. Biyolojik bir kavram olan cinsiyetin farklılıklarının aksine toplumsal cinsiyet ile ilgili farklılıklar sosyalleşme sürecinde öğrenilerek kabullenilir. (Ersöz, 2016; 20)

Deaux (1985), Franzoi (1996), Lip (2001) ve Unger Crafford’a (1998) göre: kadın ya da erkek olmanın biyolojik yönünü ifade eden cinsiyet (sex) terimi, insanın biyolojik yönünü ifade etmektedir. Cinsiyet, bireyin biyolojik farklılığıyla ilgili olan demografik bir kategoridir. Toplumun veya kültürün kadın veya erkek olmaya ilişkin yüklediği anlam, sorumluluklar ve beklentiler ise toplumsal cinsiyet (gender) terimine karşılık gelmektedir. Toplumsal cinsiyet bireyi rol, davranış ve sorumluluklarına göre kadınsı ya da erkeksi olarak karakterize eden psikososyal özelliklerdir. (Akt. Dökmen, 2009; 20)

Bireyler sahip oldukları benlik duygularını oluştururken, başta ailesi olmak üzere içine doğdukları toplumun sosyal ve kültürel değerleriyle harmanladıkları öğretileri ve sosyalleşme sürecinde girdikleri etkileşimle yol alırlar. Toplumsal cinsiyet kavramı, bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürüne uygun olarak kendisine cinsiyetine göre ahlaki değerleri, bazı davranış kalıplarını, düşünüş ve duygulanım şekillerini ifade eder. Evrensel olarak kabul gören biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumsal cinsiyet algısı toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık gösterir.

Oluşmuş toplumsal cinsiyet algısıyla, toplumun fertleri olan kadınlar ve erkeklere yine toplum tarafından cinsiyetlere uygun roller ve görevler atfedilir. Bireylerin genel olarak kabullenerek içselleştirdiği bu roller onların günlük yaşamlarındaki sıradan davranışlardan, edindikleri meslekler, aile ve toplum içinde üstlendikleri görev ve sorumluluklara hatta genel anlamda daha kapsayıcı olan siyasete ve ekonomik hayata kadar etki eder.

2.2.1. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Ayrımcılık

Cinsiyet konusunda modern klasik kabul edebileceğimiz kuramsal açıklamalarıyla Raewyn Connell (1987); toplumsal cinsiyet ve cinsiyet eşitsizliği üzerinde ataerkillik ve

erkekliği, cinsiyet ilişkileriyle bütnleştirmesiyle etkin olmuştur. Connell'e göre erkekler ellerinde tuttukları toplumsal gçle cinsiyet eşitsizliğini yaratmış ve sürdürmektedir. (Giddens,2013; 655)

Toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili olarak belirginleşen iletişim, etkileşim ve faaliyetlerin oluşumu; o toplumun kültürü ve toplumsal düzenlemeleriyle ilişkilidir. Bu düzenlemelerin önemli bir kısmı geçerliliğini kuşaktan kuşağa korumakla birlikte; ilerleyen zaman içinde gelişen ve değişen yaşam tarzlarıyla birlikte paralelinde yenide üretilerek değişim gösterebilmektedirler.

Connel, emek gç ve katexis (cathexis: kişisel/cinsel ilişki) olmak üzere üç özellik üzerinde durarak; toplumun cinsiyet düzenini, toplumda yaygın olan erkeklikler ve kadınlıklar arasındaki iktidar ilişkileriyle açıklamıştır. Emek, gç ve katekxis alanları toplumun birbirinden farklı ancak karşılıklı ilişki içinde olan ve gerçekleşen ilişki ile işler, gelişir ve de değişir. Emek ocuk bakımı, ev ile ilgili işler, sorumluluklar gibi ev içinde cinsiyete göre yüklenilen işbölümü ve iş, meslek alanlarında yaşanılan cretlendirme, istihdam gibi meselelerin vuku bulduğu emek piyasasıyla ilgilidir. İktidar, otorite kurum ve kuruluşlarda; dolayısıyla devlette, orduda, farklı sektörlerin yer aldığı meslek ve iş alanlarında, evdeki yaşamda oluşan toplumsal ilişkiler içindeki dinamiklerle ilgilidir. (akt: Giddens, 2013; 655-656)

Connel'in (1987) belirttiği bu üç alanla ilgili olarak cinsiyet ilişkilerinin işleyişi cinsiyet rejimi olarak tanımlanmaktadır. Her aile, her toplum ve devlet yarattığı kültür, siyasal ve sosyal düzene göre kendine özgü cinsiyet rejimine sahiptir.

Her birey dünyaya geliş vesilesiyle yaşama dair varoluşsal eşit haklara sahiptir. Tarihsel süreç ele alındığında, toplumlarda bireye tanınan yaşam hakkına ilişkin cinsiyetlere göre farklılıklar olduğu tespit edilecektir. Hatta bazı topluluklarda patolojik geleneklere dayalı uygulamaları kadınları mağdur ederek, yaşama haklarına dair engelleyici, travmatize eden tutum ve davranışlara dönüştüğü gerçeğiyle de karşılaşılacaktır.

Cinsiyete dayalı ayrımcılığa ilişkin asıl sorun fırsat eşitliği ile ilgilidir. Cinsiyete göre değişen rol tanımlamaları, tutum ve davranış beklentileri özellikle kızların aleyhinde sonuçlara sebep olabilmekte; her iki cinse tanınan fırsatlar birbirinden farklı olup, nihayetinde eşitsizlik ortaya çıkabilmektedir.

Toplumsal cinsiyet algısı bireyin kadın veya erkek olmayı öğrenmesinden çok daha farklıdır. Konuyu biyolojik temeller içinde almak yeterli olmayacaktır. Zira bu kavram, toplumda değişik ve farklı ilişkiler ağı içerisinde oluşmakta ve kuşaklar arası aktarımla geçerliliğini korumaktadır. Bu ağlarla birey toplum içindeki rollerini, sorumluluklarını, görevlerini öğrenmekte ve içselleştirmektedir. Ancak bu kavram sadece roller, davranış kalıpları, sorumluluklar ve beklentileri değil; iki cinsiyet arasındaki ilişkileri de belirler. Bu ilişkilerin önemli bir boyutu olan “güç” kavramı özellikle işlenen önemli bir ilişki ağı sürecidir. Ne yazık ki güç ilişkilerinde zayıf ve mağdur kesimde hep kadınlar yer almıştır. Genel olarak eşitlik kavramı toplumsal cinsiyet bağlamında kadınların lehine sonuçlanmamıştır. Her ne kadar evrensel olmakla birlikte; toplumsal ve zamansal farklılıklara paralel değişiklik gösterse de eşitliğin kurulması tam anlamıyla mümkün olmamıştır.(Adaçay, 2014; 96)

Toplumsal algının öğrenilmesine etki eden süreçler zaman içerisinde hep var olmuş, varlığını sürdürmeye de devam etmektedir. Bu süreçlerin aktif olmasını sağlayan öğretiler, toplumsal yapı içerisinde kültüre bağlı olarak işlevini sürdüren iletişim ve etkileşimin dinamik unsurlarıyla aktarılmaktadır.

Bugün coğrafyanın farklı bölgelerinde başta eğitim olmak üzere birçok hakkın kız çocuklarının elinden alındığı bir gerçektir. Özellikle kız çocuklarının eğitim haklarından mahrum edilmesi kişi kadar toplumun da olumsuz etkilenmesine sebep olacaktır. Bu kayıp doğal olarak kişisel gelişim, mesleki gelişim ve kendini gerçekleştirmeyi engelleyerek; istihdam eşitsizliği problemlerine de sebep olacaktır.

Eğitim hakkıyla ilgili olarak, fırsat eşitliği kadar dikkate alınması gereken bir diğer konuya, eşit fırsatlar verilse dahi cinsiyete dayalı ayrımcılığa maruz kalan bireylerin bu fırsatlardan ne kadar yararlanabildiği, sürecin nasıl devam ettiği ve sonuca ulaşıp ulaşılamadığıdır. Mesela bugün okullaşma oranının arttığı belirtilerek kız çocuklarının büyük bir çoğunluğunun okula başladığı ilan edilse de; eğitimini sürdüren, bir üst eğitim kurumuna geçen ve meslek edinebileceği üst eğitim kurumlarından mezun olan kızların sayısının da bilinmesi ve arada oluşan farkların dikkate alınması gerekmektedir. Fırsatta eşitlik kadar sonuçta da eşitliğin sağlanması haktır, bu hakkın kazanımı önemlidir.

Toplumsal cinsiyet algılarıyla oluşan eşitsizlik ve ayrımcılığın temel sebeplerinden birisi; roller ve sorumluluklar bağlamında oluşturulan cinsiyete dayalı işbölümüdür.

Cinsiyete dayalı işbölümü, toplumsal cinsiyete dayalı ilişkiler ağında kurulan otorite, güç ve hâkimiyet kurgularının ortaya çıktığı süreçtir. Tanımlanan görevlere bakıldığında erkeklerin daha çok sosyal alanda var olan aktif görevleri üstlenmesiyle bağımsız ve sosyo-ekonomik alanda güç sahibi olduğu birincil görevleri sahiplenirken; kadınların geri planda kaldığı, kendisini sosyal veya ekonomik açıdan güç kazandırmayan ve kendisine yardımcı rollerde ikincil görevlerin uygun görüldüğü tespit edilecektir. (Halimi, 1990; 13-15)

Kadınların çoğu görevi ev sınırları içinde görünür olmayan, çoğunlukla da takdir görmeyen ve ekonomik olarak güçlenmelerine katkıda bulunmayan iş ve sorumluluklardan oluşmaktadır. Sosyal alanları komşuluk ve akrabalık ilişkileri ile sınırlandırılmıştır. Bu ayrımcılık içinde biyolojik önyargıya dayalı adil olmayan bir tutum içermektedir. Zira kadına biçilmiş rollerin dışında kalan alana kadınların geçişi veya bu alanda elde edeceği görev, konum, ilerleme, yükselme ile ilgili kazanımlar bu önyargı ve tutumlarla engellenmekte ya da zorlaştırılmaktadır. (Dökmen, 2009; 194)

Cinsiyete dayalı ayrımcılık kavram olarak her iki cinse yönelik gibi duruyor olsa da, toplum içinde kadının ikinci planda kaldığı bir gerçektir. Bu ikincil konum kadınların eşit hak, hürriyet ve fırsatlardan yararlanmasının önüne geçmektedir.

Birleşmiş Milletler başta olmak üzere kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığının önüne geçmek üzere kararlar almakta, projeler üretmekte; anlaşmalar, protokoller düzenlemektedir. Tüm bu çabalara rağmen birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde eşitlik adına önemli adımlar atılmış olsa da, kadınlar başta iş alanlarında olmak üzere birçok alanda hala ayrımcılıkla karşılaşmaktadır. İş ortamında erkek çalışanlarla aynı işi yapmalarına karşın eşit ücret alamayan kadınların sayısı oldukça fazladır. Kendini geliştirme ve kariyer yapma konusunda taviz verenler de kadınlar olmaktadır. İş hayatında eşiyile aynı şartlarda çalışan kadınlar ev yaşamında yükü tek başlarına sırtlanmak zorunda kalmaktadırlar. Asimetrik görev dağılımıyla iş yükü altında kalan kadın bu durumda iş ve kariyer planlarından taviz vererek, toplumsal cinsiyet algısıyla altında kaldığı yükün ağırlığıyla eşitsizliğe bir nevi boyun eğmektedir. Toplumda ayrımcılığa maruz kalan gruplar sadece cinsiyete dayalı olmamakla birlikte, bu gruplar içinde kadınlar ayrımcılıktan olumsuz yönde payını alan kesim olmaktadır.(Dökmen, 2009;194)

Cinsiyete dayalı ayrımcılığın sadece kadınları etkilediğini düşünmek eksik bir yaklaşım ve değerlendirme olacaktır. Zira ayrımcılık kadınları ne kadar olumsuz etkiliyorsa,

ona bağı olan her bireyi ve nihayetinde toplumu da olumsuz etkileyecektir. Ayrımcılığa maruz kalarak eğitim imkânlarından faydalanamamış kadınların içinde yaşadığı aile ve özellikle yetiştirdiği çocuklar, eğitilmiş bir anneden alabilecekleri ışığı kaybedeceklerdir.

Günümüzde hala çözülmesi gereken önemli bir sorun da küçük yaştaki kız çocuklarının evlendirilmeye devam ediliyor olmasıdır. Erken yaşta evliliğe zorlanmış, küçük yaşta ev, aile ve annelik sorumluluğu almış; dar bir sosyal kalıp içine sıkışmış kadınların, haklarını kaybetmenin yoksunluğu ile yaşadıkları ruhsal zorlanmaya ilişkin duygu ve tutumların hem kendisine hem de çevresindekilere etkisi de hesaba katılmalıdır. İyi eğitim alamamış, istihdam edilememiş ve de iş alanında olamayan kadınların toplumun gelişmesi açısından ciddi bir kayıp oluşturacağı da kabul edilmelidir. (Kıran, 2017; 6)

Ayrımcılığın ve eşitsizliğin ortadan kaldırılmasında kadınlar kadar erkeklere de önemli bir rol düşmektedir. Erkekler kadınların güçlenmesinin kendi lehlerine olduğunu görebilmeli ve bunun bir hak kazanımı olduğunu, toplum içindeki mevzilerinin kaybı olmadığı gerçeğini kabullenebilmelidirler. Bu süreçte kadınlara destek olurken erkeklerin ötekileştirilmemesi, sürece dâhil edilmeleri gerekmektedir. (Uçan, 2016;157)

“Ayrımcılık, belirli bir grubun, sahip olduğu doğuştan gelen veya sonradan edinilmiş kültürel özellikleri ya da farklılıkları nedeniyle, ayırt edilmesi ve toplumun geri kalan kısmından bilinçli (ve bazen programlı) olarak uzaklaştırılması, dışlanması ve yalıtılması anlamına gelir.” (Atauz, 2013; 9)

Ayrımcılığı tetikleyen bakış açısının temelinde farklılıklar ve bu farklılıklara karşı geliştirilmiş önyargılar, tutumlar vardır.

Bir toplumu oluşturan bireylerin her biri diğerlerinden farklılık gösterir. Bu farklılıklar fiziksel, sosyal, kültürel özelliklere bağı olabilir. Bireyleri birbirinden farklı kılan unsurlar, kişilik özelliklerine, alışkanlıklarına, aldıkları eğitim, sosyal statü veya ekonomik kazanımlarına göre de değişebilir. Nihayetinde her birey bir diğerine göre farklılık gösterir ki kişiyi özel ve biricik yapan şey diğerlerinden farklı olmasıdır. Bu farklılıklar her ne kadar toplum içinde yaşayanlar tarafından toplum içinde yaşayan diğer insanlar tarafından kabul edilebilir ve olası karşılansa da; toplum dinamiklerini oluşturan grupların yapısı sebebiyle gruplar arasındaki farklılıklar eşitlik hakkını ortadan kaldıracak tutumlara varacak düzeyde bir ayrımcılığa sebebiyet verebilir.

2.2.2. Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık Ve Medya

Sosyolojik, kültürel gelişim ve değişim ile birlikte özellikle feministler tarafından gündeme taşınan ve üzerinde tartışılan “toplumsal cinsiyet”; özellikle cinsiyete dayalı ayrımcılık ve kadın-erkek eşitliği bağlamında ele alınan temel bir kavram olmuştur. Buna dayalı olarak “biyolojik özelliklere atıf yapan cinsiyet kavramı ile sosyo-kültürel bir yapılanmaya işaret eden toplumsal cinsiyet kavramı birbirinden ayrılmış ve toplumsal cinsiyet anlamında erkeklik ve kadınlık tanımları tarihsel, kültürel, toplumsal bağlamda kullanılmıştır.” (Kimmel, 1993;35) Gelişen teknoloji ile birlikte hızla gelişen ve çok sayıda insanı etkisi altına alabilen kitle iletişim araçları zaman içerisinde toplumların sosyolojik ve kültürel yapısına önemli şekilde tesir etmektedir.

Televizyon, dergi, gazete, radyo, sinema gibi geniş gruplara ulaşma özelliğine sahip araçlar kitle iletişim araçları olarak adlandırılmaktadır. Gazete, dergi gibi basılı kitle iletişim araçlarının yanı sıra başta televizyon olmak üzere neredeyse her eve, bireye bilgiyi hızla ulaştıran görsel ve işitsel araçlar; bilginin paylaşılması ve algının yönetilmesinde en etkili araçlardır.

Teknoloji ve iletişim çağı olarak da adlandırabileceğimiz çağımızda özellikle internet ağının genişlemesi ve birçok kişinin internet kullanıcısı hale gelmesiyle, genel anlamda medyada yer alan bilgi ve haberlerin çok daha hızlı yayılmasına vesile olmaktadır.

Bilgi, duygu, düşünce, tutum ve davranış biçimlerinin herhangi bir kaynak vasıtasıyla alıcıya aktarılması olarak tanımladığımız “iletişim” sürecinin yaygın bir ağ ile kolay ve hızlı ulaşılabilir hale gelmiş olması doğal olarak bireyler ve gruplar arasında olumlu veya olumsuz etkileşimi arttırmıştır. Bu aşamada medya toplumun sosyal ve kültürel yapısını şekillendiren önemli bir kurum haline gelmiştir. Medya yaşanan çok sayıdaki olaydan ve mevcut bilgilerden yola çıkarak seçtikleriyle hazırladıkları haber ve makaleler aracılığıyla, toplumun davranış ve algılarını etkiler. Kimi zaman belirli tutum ve yargıların kitlelere aktarılmasıyla oluşabilecek bu etkileşim, kimi zaman da yeniden üretilmiş davranış kalıpları ve normlarla değişime veya var olanın sürdürülmesine hizmet eder.

Bu özellikleriyle önemli bir güce sahip olan medyanın sorumluluğu da bu güce paralel olarak artmaktadır. Habercilik göreviyle yerine getirmesi gereken bireyleri bilgilendirme sorumluluğunun yanı sıra bilginin doğru ve etik kurallara uygun olarak sunulması zorunluluğu da genel anlamdaki sorumluluğun önem ve değerini arttırmaktadır.

“Yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü erk olarak adlandırılan medya, küreselleşmenin etkisiyle oluşan yenedünya düzeninde, hem olumlu hem olumsuz yönleriyle değerlendirebileceğimiz şekliyle kültüre yönelik etkileri ve kültürel dezenformasyonun oluşmasında da baş etkenlerden biridir.” (Bulunmaz, 2012; 218) Toplumsal cinsiyete ilişkin gelişen algı ve tutumların toplum içinde yerleşmesi dikkate alındığında, kitle iletişim araçlarının tamamının ne kadar önemli olduğu kuşkusuz kabul edilecektir. Bu bağlamda kadının medyada nasıl ve ne kadar yer aldığı üzerinde durulması gereken önemli bir konudur.

Toplumsal cinsiyet algısıyla birlikte cinsiyete dayalı ayrımcılığın medyada ne şekilde üretildiği ve sunulduğu önemlidir. Medyanın kadını ve erkeği sunuş, temsil ve anlatış şekli; başta çocuklar ve gençler olmak üzere her birey üzerinde bir etki yaratacaktır. Bu etki; medyanın bilgi ve haberi sunarken kullandığı dil, vurguladığı kısımlar, kullandığı fotoğraf ve görüntülerin seçimiyle gerçekleşecektir. Çocukların ve gençlerin toplumsal cinsiyete dayalı tutum, yargı, önyargı kalıplarının gelişmesinde etkili bir rol oynayacak olan medyanın mevcut sunuşlarının incelenmesi; doğru veya yanlış tutum ve davranış kalıplarının oluşum süreçlerini anlamamızı kolaylaştırabilir.(Bulunmaz, 1012; 231)

Medyanın haberi sunuş şekli kadar alıcının sunulan bilgiyi sahip olduğu kültürel ve sosyal yapı içinde geliştirdiği kişisel kalıplar ve değerler çerçevesinde algıladığı da gözden kaçmamalıdır. Sunulan haber veya bilginin bir aynadan yansıtılması gibi gerçek ve doğal halinde sunulmasının oluşturacağı algının yanı sıra kullanılan dil ve üslup alıcı üzerinde farklı etki yaratacaktır. Anlatım yokken gelen bir fotoğraf veya görüntü var olanın yalın bir halidir. Ancak bilgi kaynağının kullandığı dil veya ürettiği algı alıcının da içinde bulunduğu yapı ve içselleştirdiği tutumlarla etkileşime girecektir. Bilgi sunan ve alan aktörler arasında gerçekleşen iletişime ait ortak kodlar önem taşımaktadır. .(Bulunmaz, 1012; 231)

Genel olarak medya bir toplumda var olan tutum ve algıları yeniden üreterek sürdürecektir tarzda haber ve bilgi sunumu yapmaktadır. Kalıplaşmış cinsiyet rolleri ve özellikle kadınlara atfedilen tutum ve davranışların yeniden şekillendirilerek yapılan sunumu mevcut kalıp yargıların devamlılığına hizmet etmektedir. Zaman zaman güçlü, eğitilmiş, sosyal ve ekonomik açıdan toplumda mevki edinmiş kadınlar örneklense de; toplumsal cinsiyet algısında mevcut tutum, yargı ve davranışların olumlu anlamda değişmesini sağlayarak, yanlış olan tutumların değişmesini sağlayacak yeterliliğe ulaşamamıştır. .(Bulunmaz, 1012; 222)

Medyada yer alan kadına dair haberlerin sayısı, şekli ve sunuluş biçiminin önemli olması kadar; medya yapımcıları arasında ve medya çalışanları içinde ne kadar kadın olduğu da önemli bir konudur. Zira erkek egemen medya sunucuları tarafından hazırlanan haber ve programlarda kadına dair üretilenler, daha çok mevcut toplumsal cinsiyet kalıpları üzerinden hazırlanmaktadır. Kadının medyadaki temsili sunulan haber kadar, haberi hazırlayanların da kadın olmasıyla yeni bir anlam kazanacağı, kalıplaşmış algı ve tutumlar üzerinde önemli bir etki yaratacağı umulabilir. Ancak kadınların medya sektöründe giderek artan sayıda yer almasının, “kadın odaklı haberciliği” arttıracacağı garanti edilememektedir. (Şener ve Çavuşoğlu, dğr. 2016; 179-181)

Kadın haberlerinin hangi çerçevede ele alındığı ve de sunulan haberler içindeki oranı da ayrıca önemlidir. Şiddete maruz kalan kadınlara dair yapılmış çok sayıdaki haber; kadınların zayıf olduğu algısını destekleyerek, kurban ve zorba psikolojisi üzerinde belirgin etkilere sahip olmaktadır. Kadın ve erkek haberlerinin niteliği, konusu ve kapsamına ilişkin seçicilik, medyadaki cinsiyet ayrımcılığının önemli bir kusuru haline dönüşebilir. “Kitle iletişim araçlarında yayınlanan şiddet haberleri incelendiği zaman kadına yönelik şiddetin olumsuzluğu değil daha çok geleneksel yapı içinde kadının yapmaması gereken davranışları yaptığı zaman sonucunda neler olabileceğinin bir göstergesi şeklindedir.” (Yeniçıktı 2012; 246) Bu tutum kadına yönelik şiddeti engellemekten öte, var olan kalıplar üzerinde şiddeti meşrulaştırmaktadır.

Medyada iletilen bilgi ve haberler kadar toplumsal cinsiyet algılarını yeniden üreten ve sürdüren önemli bir alan da reklamlardır. Toplumsal cinsiyet algısının kalıplarına uygun hazırlanmış, ticari kaygılarla tüketim kültürü üzerinde etki yaratma hedefinde olan reklamlar, başta çocuklar ve gençler olmak üzere tüm bireylerin düşünce, alışkanlık ve davranışlarını şekillendirmektedir.

Reklamlar ürün tanıtımı amacının üzerinde; var olan toplumsal cinsiyet algıları ve kültürel değerlerin paralelinde algı oluşturmaktadır. Tanıtımı hedeflenen ürünlerin tüketimi için oluşturulan cinsiyetçi rollerde kadınların aile içindeki görevleri, anneliği, fiziksel farklılıkları öne çıkarılırken; erkekler için oluşturduğu algı güçlü, sosyal, başarılı olması üzerinedir. Cinsiyete dayalı mevcut kalıp yargıları yeniden üretmekte ve sürdürmekte, hatta bazen gerçeklik üstü cinsiyetçi kalıplar da üretmektedir.

Bir toplumun kültürel dokusunun ve belki de binlerce yıllık kazanımlarının sonraki nesillere aktararak korunması önemli bir öğretilerdir. Toplumları, milletleri birbirinden değişik ve özel kılan bu farklılıklardır. Farklı kültürler dünyanın renkleri ve zenginliğidir. Bu değerler içinde annelik özelliği, duyguları ve davranışları korunması gereken evrensel bir değerdir. Aile içi rollerin belirlenmesi ve sürdürülmesi aile birlikteliğinin devamlılığı için önemlidir. Sorun bu rollerin kalıplaşmış yargılara mal edilerek, aile içindeki işbölümünün katı çerçeveler içinde tutulması; değişen ve gelişen yaşam şartlarında oluşması gereken işbölümü ve yardımlaşmanın gerçekleştirilememesidir. (Dökmen, 2009; 194)

Medyada ve özellikle cinsiyetçiliğe ilişkin önemli mesajların verildiği diğer bir alan ise dizilerdir. Genel olarak izleyici kitlesinin bulunduğu toplumun sosyo-kültürel yapısına uygun olarak hazırlanan senaryolarda var olan toplumsal cinsiyet algısına paralel konular ele alınmakta, yeniden üretilmektedir. Her ne kadar gelişim ve değişime uygun rol tanımlamalarına yer verilse de; ağırlık oturmuş olan algılar üzerinden devam etmektedir. Doğal olarak dizide oynayan karakterler, yine başta çocuklar ve gençler olmak üzere bireyler tarafından rol model olarak alınmakta, taklit edilmektedir.

2.2.3. Cinsiyet Ayrımcılığına Yönelik Kalıpyargılar ve Önyargılar

“Kalıpyargı (stereotip), etimolojik olarak stereos (katı) ve typos (nitelik, tip) sözcüklerinden oluşan, kafamızdaki imajlara işaret etmek üzere ilk kez Lippman (1922) tarafından ortaya atılan bir terimdir (Bilgin 2003). Kalıpyargılar, bütün olarak bir grubun davranışları ve özellikleri hakkındaki genellenmiş inançlardır (Brewer ve Crano, 1994). Kalıpyargılar, bir grubun ve o grubun üyelerinin zihinsel temsilleridir ve **bilişsel şemalar olarak işlerler** (Augustinos ve Walker, 1995).” (akt: Dökmen, 2009: 96)

İnsanlar çevreden gelen bilgilerle birlikte; aldıkları verileri işleyen, değerlendirip yorumlayan ve nihayetinde hafızasına kaydeden ve davranışlarına aktaran düşünen, bilişsel bir varlıktır. Günlük yaşamda bireyin karşısına çıkan nesnel ve işlevsel uyarılarla birlikte gelen veri yoğunluğunu hesaba katarsak; işlenecek bilgilerin ne kadar yoğun ve karmaşık, harcanacak bilişsel enerjinin ne kadar fazla olduğunu kabul ederiz. İnsan zihni bu süreci sadeleştirmek, basitleştirmek amacıyla şemalar oluşturur. Bu bir bakıma bilgilerin kategorize edilmesi, sınıflandırılmasıdır. Örneğin bir balık gördüğümüzde buna ait bilgilerle oluşturduğumuz bir şema ortaya çıkar ve balığa ilişkin bilgiler de bu şemanın içeriğinde yer

alır. Suda yaşıyor olması, yüzmesi, solungaçlarının olması vb. balıkla karşılaştığımızda bu bilgilerin tekrar edinilmesi gerekmeyecektir zira bu otomatik olarak bellekte tanımlanacaktır.

Şemalar sadece nesnelere ile ilgili değil ırk, din, cinsiyet, roller gibi sosyolojik kavramlar için de işlevini sürdürecektir. Sosyal olaylar ve davranışlar mevcut bilşsel şemalarda yer alan bilgilerle ve de kalıpyargılarla anlamlandırılmaya çalışılır. Kalıpyargılar sayesinde toplumsal yapıya ilişkin algılar biçimlenir, belirginleşir. Oluşturulan kalıpyargıların değişmesi güçtür, değişim uzun zaman alır.

Adaçay'a (2014) göre; **“Kalıpyargıların bazı işlevleri vardır. Bunlar:**

- i. Başkaları tarafından onaylanmak ya da beğenilmek gibi bazı psikolojik ihtiyaçların karşılanmasına hizmet ederler.
- ii. Bireysel kendilik değerini arttırmayı ya da olumlu sosyal kimlik (bir grup üyesi olmayı) oluşturmayı sağlarlar.
- iii. Sosyal gruplara ilişkin olumsuz tutumları haklı çıkarma ihtiyacını karşılarlar. (Adaçay, 2014; 19)”

Toplumun değerleri ve yapısı ile ilişkili olarak bireylerin cinsiyetlerine göre belirledikleri, kadınsı ve erkeksi özellikler olarak kabul ettikleri rol ve davranışlara dair oluşturdukları toplumsal cinsiyet kalıpyargıları vardır. İlgili, şefkatli, yumuşak, sıcak, nazik, incelik, duyarlı olmak gibi özellikler kadınsılık olarak kabul edilirken; cesaret, bağımsızlık, güçlü ve rekabetçi olmak gibi özellikler ise erkeksi özellikler olarak kabul edilir. Ev içinde yapılan işlerle ilgili roller kadına yakıştırılırken, evin dışında kalan işler erkeğin rolleri olarak kabul edilir.

Oluşturulan kalıpyargılara ilişkin yakıştırmalar bazen de iki cinsin karşıt özelliklerine ilişkindir. Kadına ilişkin özellikler olarak benimsenen özelliklerin zıddı erkeğe; erkeksi kabul edilen özelliklerin zıddı ise kadına atfedilir. Kadınlar için kaba saba olmaz, çok gezmez, karşılık vermez şeklinde yakıştırma yapılırken; erkekler içinse ağlamaz, kırılğan, hassas olmaz gibi nitelendirmeler yapılır.

“Geleneksel kadın-erkek rollerine göre kadınlar “anne” ve “ev hanımı” olarak kodlanmakta ve ev işleriyle uğraşan, çocuklarına bakan, eşine yemek hazırlayan, duygusal, sabırlı, koruyucu, fedakar, zayıf ve dış dünyaya kapalı olarak tasvir edilirken; erkekler dışarıda çalışan, eve ekmek getiren, evin tamir işiyle uğraşan, mantıklı, agresif, güçlü, yeniliklere/öğrenmeye açık olarak tasvir edilmektedir. Uzmanlar kadın ve erkek rollerinin bu şekilde farklılaştırılmasının toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını doğurduğunu belirtmektedirler. (Şahin ve Gültekin, 2016; 13)

Kadınlar geleneksel kadın-erkek rollerine göre “anne” ve “ev hanımı” olarak kodlandırılmaktadır. Üstlendikleri bu sıfatlar ile ilişkili olarak çocuklarına bakan, aile fertlerine yemek hazırlayan, ev içi işlerle ilgili sorumlulukları yerine getiren; koruyucu, fedakâr, sabırlı, sevecen, duygusal, kırılgan olarak tasvir edilmişlerdir. Erkekler ise kadınların tersine dış dünya ile ilgili sorumlulukları üstlenen, dışarıda çalışan, evin ihtiyaçlarını karşılayan, ev ili ilgili tamir işlerini yapan dışa dönük roller üstlenmekle birlikte; mücadeleci, güçlü, mantıklı öğrenmeye ve gelişmeye açık olarak tasvir edilmişlerdir. Kadınların ve erkeklerin, rol ve sorumluluklarına ilişkin bu farklılığın oluşmasının nedenlerinin, toplumsal cinsiyet kalıpyargılarıyla oluştuğu belirtilmektedir. (Dökmen, 2009; 109)

“Özellikle sosyal ve bilişsel psikolojide farkında olmadan kararlarımızı ve seçimlerimizi etkileyen düşünce süreçleri “kalıp yargı” (stereotip) olarak adlandırılırken, görünüm bulan ve bu kalıp yargılar sonucunda ortaya çıkan tutum ve davranışlar ise “önyargı” olarak adlandırılmaktadır.” (Kağıtçıbaşı, 2000; 273-275)

Bir toplumu oluşturan bireylerin, durum, kişiler ve olaylara ilişkin oluşturdukları düşünceleri ve bilişsel algıyı kalıpyargılar belirler. Oluşmuş kalıpyargılar sonucunda yaşanan olaylara ve kişilere yönelik hissedilen duygular ve sonucunda ortaya çıkan tepkileri, davranışları belirleyen ise önyargılardır. (İlhan ve Çevik, 2013; 54)

Cinsiyet önyargıları dendiğinde akla ilk gelen genellikle kadınlara ilişkin önyargılar ve uygulanan ayrımcılıktır. Aslında önyargılar sadece kadınlara yönelik değildir, erkeklere yönelik önyargılar da mevcuttur. Ancak kadınlar için oluşan önyargılar, erkeğin egemen olduğu toplumsal yapıda; sosyal statü ve roller bağlamında kadınlara daha fazla ayrımcılık olarak yansımış, onların erkeklere nazaran daha geri planda ve düşük konumlarda kalmasına sebebiyet vermiştir. Gelişen bu algılayış ve tutumu cinsiyetçilik olarak da nitelendirebiliriz.

Glick ve arkadaşları tutum ve davranışları dikkate alarak cinsiyetçiliği korumacı cinsiyetçilik ve düşmanca cinsiyetçilik olarak iki bağlamda ele almışlardır. **Düşmanca cinsiyetçilik** kadınları erkeklerden daha aşağı seviyede görür. Onlara göre kadın erkeğe göre daha zayıftır. Gerek biyolojik, gerekse bilişsel açıdan daha yetersizdir erkeğe bağımlı olarak yaşaması daha uygundur. **Korumacı cinsiyetçilikte** ise kadınlar sevilmesi, korunması gereken değerli varlıklar olarak ifade edilir. Kadın sahip olduğu annelik değeri ve naif yapısı gereği yüceltilmeli, toplumdaki yeri erkeklerden ayrı tutulmalıdır. Korumacı cinsiyetçilikte her ne kadar kadının daha değerli olarak gösterilmesi olumlu bir yaklaşım gibi görünse de kadını yine korumaya muhtaç, zayıf bir varlık olarak kabul eder. Olumsuzluk sevme, yüceltme ve koruma gibi olumlu söylemin arkasında gizlidir. Her hâlükârda her iki yaklaşım da kadını erkeğe göre daha zayıf ve yetersiz olarak kabul eder. (Dökmen, 2009; 117-118)

2.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Gelişmesinde Etki Eden Faktörler

2.3.1. Aile

Aile bireyin içine doğduğu, imkânlarıyla ve kalıplarıyla içinde büyüyüp geliştiği, roller ve statüler vasıtasıyla kişiliğinin oluştuğu toplumun çekirdek yapısı olarak kabul edilen kurumdur. Her birey üyesi olduğu, büyüyüp yetiştiği aile kurumunun içinde belirli bir süre kalır. Ancak ailenin birey üzerinde oluşturduğu etki süre yaşamı boyunca devam etmektedir. Kuşkusuz ki bu etkileşimin ana faktörü aile fertleri arasındaki iletişimdir. İletişim ve modelleme yoluyla yetişkinler tarafından çocuklara aktarılan sosyal öğretilerin başında değerler gelmektedir. “İnsan gelişim ortamı çok sayıda etki düzeyini içine alır. Bunlar birbiriyle iç içe geçmiş ve etkileşim halindeki etkilerdir. Çocuğa yönelik toplumsal değerler ve ana-baba tutum ve değerleri farklı düzeydeki bağlamsal özelliklerdir.” (Kağıtçıbaşı, 2013; 98)

“Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısından beliren şey; bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” (Elmas, 2017, 116) olarak tanımlanan değer kavramı, bireye aktarılan öğretimi ve tutumlarla içselleştirilir. Böylece öğrenme ve modelleme ile topluma uyum için gereken sosyal becerileri ve davranış kalıpları geliştirilir.

Sosyal algı, tutum ve davranış kalıplarının değerler bağlamında toplumun norm, kural ve beklentileri olarak bireye aktarılması ailede başlar. Aile sosyal ve kültürel değerleri aktaran ve de yeniden üreten önemli bir kurumdur. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet algıları da aynı yolla çocuklara aktarılır. Bu aktarım çocuğun doğumundan itibaren renk ve oyuncak seçimiyle başlayarak, sözel iletişim yoluyla direkt aktarımın yanı sıra model olma yoluyla sürdürülür.

Genel olarak cesur, hak arayan, atılgan, mücadeleci, mantıksal olma becerilerinin desteklendiği erkek çocuklar dışa dönük yetiştirilir. Kızlar ise daha duygusal, ağır başlı, sempatik, yumuşak, kırılğan olarak yetiştirilir. Kız çocuklarının ev işlerinde becerilerini geliştirerek anne modeli desteklenir. Erkek çocuklar ise evden ziyade dış dünya için desteklenir, karar verme mekanizmalarında rol alması için gereken becerileri geliştirilir. Böylece önceden bu yana süregelen toplumsal cinsiyet algısı yeniden üretilerek aktarılmış olur.

2.3.2. Eğitim

Eğitim her bireyin eşitlik ilkesine dayalı olarak sahip olmaya hak kazandığı insani bir imtiyazdır. Irk, din, dil, sınıf, mezhep ayrımı yapılmadan her bireye sunulması gereken anayasal bir haktır. Anayasanın 42. Maddesinde yer alan “Kimse eğitim ve öğretim hakkından mahrum bırakılamaz” ifadesi, bu hakkın gözetilmesinde önemli bir toplumsal sözleşme olarak yerini almaktadır.

Aile dışında çocukların nitelikli bireyler olarak yetiştirilmesi, kendilerine formal eğitimi sunacak olan kurum ve kuruluşlar ile olacaktır. Okullar bir yandan bireyi bilimsel çerçevede sunduğu bilgilerle geliştirip meslek yaşamına hazırlarken; bir yandan da kültürel ve sosyal normların yeniden üretilmesini ve aktarılmasını sağlayarak toplumsal uyumu için desteklemektedir. Dolayısıyla okullar sosyal algı ve tutumların öğretildiği önemli bir kurum olarak bireyin yaşamındaki yerini almaktadır.

Toplumsal cinsiyet algısına yönelik mesajlar, müfredat ve dersler içerisinde sosyal uyumu destekleyen öğretilerin içinde yer alır. Bu tutumlar kimi zaman ders kitaplarında örtülü veya açık olarak sunulur. Öğretmenlerin tutumları, öğretileri, verdikleri konu örnekleri veya rol model olarak aktardığı mesajlar; çocukların cinsiyet rolleri hakkında

geliştirdikleri algıyı besler. Okulda gördükleri derslerden, ders arası oynadıkları oyunlara kadar bu öğreti etkisini sürdürerek pekişmeyi sağlar.

Çocukların eğitimi için hazırlanmış olan müfredat programları ve ders kitapları cinsiyet rollerinin ve kadınlara kültürel bakış açısının aktarıldığı önemli araçlardır. Özellikle Cumhuriyetin ilanında sonra kadına verilen değer ile eğitimlerine yönelik seferberlik ile her ne kadar kadınların rolleri ve sorumluluklarına dair güzel gelişmeler başlamış olsa da; mevcut algıların desteklenmesi ile ilgili aktarımlar da eğitim yoluyla devam ettirilmiştir. Hatta bu aktarım için özel ders planları yapılmıştır.

“1930 İlkmekekte Müfredat Programı’nda, “Ev İdaresi ve Aile Bilgisi” derslerinin “kızlara mahsus” vurgusuyla 4. ve 5. sınıfta okutulma nedeni şöyle açıklanıyor: 1) Büyük bir kısmı daha yüksek bir tahsil görmeden hayata karışacak, ev kadını olacak olan kızlarımızı müstakbel vazifeleri hakkında esaslı bilgi ve fikir vermek. 2) İyi bir evin nasıl olacağını, iyi bir ev kadınının nasıl olması icap edeceğini kendilerine layıkıyla anlatmak. 3) Ev iktisadının başlıca esaslarını öğretmek.” (Helvacıoğlu, 1996; 90)

Bugün ülkemizde düzenlenen eğitim programlarında, her ne kadar cinsiyet ayrımına dair mesajların dikkatle süzgeçten geçirildiği ifade edilse de; toplumsal cinsiyete ilişkin kültürel kodların aktarılmasıyla algı yeniden üretilmektedir. Bir toplumun kültürel değerlerini koruması ve sürdürmesi, o toplumun özel ve özerk yapısına dair kodları da muhafaza etmesi demektir ki bu da yanlış bir şey değildir. Ancak gelişen ve değişen yaşam koşullarına paralel olarak patolojik yargıların ve özellikle insanlık onuruna ve de varoluş hakkına yönelik olan tutum ve değerlerin elenerek yerine doru ve iyi olanların yerleştirilmesi önem arz etmektedir.

Unutulmaması ve dikkate alınması gereken önemli bir husus da, eğitimin toplumsal cinsiyet ile ilişkisi sadece belirli değerlerin aktarılmasından ibaret olmadığı, eğitimde her iki cinsiyetin de eşit haklara sahip olduğudur. Eğitim hakkından her iki cinsiyetin eşit fırsat ve imkânlarda yararlanması en az aktarılan öğretiler kadar önemlidir. Zira kadınların eğitimlerini tamamlayarak sosyo-ekonomik statüsünün gelişmesi, istihdam alanında yer almasının kadın için önemli olması kadar toplum içinde önemli olduğu bir gerçektir.

2.3.3. Kültürel Ortam

Kültür başta Antropoloji olmak üzere sosyal bilimlerin üzerinde durduğu, araştırmalar gerçekleştirdiği özel bir alan olmuştur. Yapılan çalışmalar sonucunda değerlendirilen bilgiler ve varılan sonuçlar ışığında 164 civarında kültür tanımı yapılmış, üzerinde tartışmalar gerçekleşmiştir.

Güvenç (2018), bugüne göre oldukça eskimiş bulduğu, ancak bütüncü kültür tanımlarının belki de en iyisi olarak kabul ettiği, sosyal antropolojinin konusunun “kültür” olduğunu söyleyen Tylor tarafından yapıldığını ifade etmiştir: “Kültür ya da uygarlık, bir toplumun üyesi olarak, insanoğlunun öğrendiği (kazandığı) bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütün’dür.” (Güvenç, 2018; 129)

Kültürümüzde yer alan “töre” terimi yol, erkan, usul, adap, kaide manalarına da gelmektedir. Büyük davaları çözüme yetkisine sahip, sorumluluk sahibi kişilerin “yol” bilmesi gerektiği kabul edilirdi. Orta Asyalı Türkler tarafından töre olarak kullanılan yol ise yazılı kaideler olmanın dışında, dilden dile aktarılan çok sayıda “usul” ve “kaide”den oluşmaktadır. Aynı zamanda “töre” tavır hareket, tarz, tutum olarak da manalandırılmış; örf hukuku, hayat yolu şeklinde de ifade bulmuştur. Aile ve kişilerin hayatında töre kelimesi gelenek, görenek, yol – yordam, yaşam tarzı olarak kabul edilmekteydi. Günümüzde de sosyal yaşamdaki ilişkiler ve iletişim ağında uyulması gereken nezaket ve görgü kuralları olarak da tanımladığımız töreler insanların tutum ve davranışlarını belirlemekteydi. (Çimen, 2008; 98)

İnsanların hayata bakış açıları, içinde yaşadıkları toplumun değerleri ve tutumlarına göre şekillenir ve diğerlerinden farklılık gösterir. Bu algı kendilerine yönelik olduğu kadar diğerlerine yönelik de gelişir. Cinsiyetlerine bakış açıları, kendilerini nasıl gördükleri ile birlikte diğer insanlara bakış açıları ve beklentileriyle ilişkilidir. Kadın veya erkek olmasına ilişkin düşünceleri, toplumun değerleri, inançları ve tutumlarıyla gelişir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet algısı toplumdan topluma değişiklik gösterir. Her toplum kendi kültürüne göre kadın veya erkek olmaya ilişkin değerlerini yaratarak fikir, norm ve uygulamalarını yaratır.

2.3.4. Kişilik

Gordon Allport, “İnsanın en ayırt edici özelliği onun bireyselliğidir. Onun gibi bir kişi dünyaya asla gelmemiştir ve bir daha gelmeyecektir.” sözleriyle insanın bireyselliğine ve biricikliğine dikkat çekmiştir.” “İnsanlar arasında çok az farklılık vardır, ama esas önemli olan işte bu farklılıklardır.” (Burger, 2006; 21)

İnsanları birbirinden ayıran, onu kendine özgü kılan farklı özellikler, düşünce, tutum ve davranışların her bireye göre ayrı gelişen kişilik yapısından ileri gelmektedir. Kişilik parmak izi gibi, bireyden bireye gösterdiği benzerliklerle birlikte onu diğerlerinde farklı kılan küçük veya büyük ayrıntılarda gizlidir. Doğal olarak kişilik hissetme, düşünme, davranış, başkalarıyla iletişim ve ilişkiler ağı kurma özelliklerinin tümüdür. Bireyin hem iç dünyası hem de dış dünya ile kurduğu süreklilik sergileyen iletişim örüntüsüdür.

Kişiliğin oluşumunda kaynak olan ve destekleyen faktörleri; genetik yapısı, aile, içinde yaşadığı toplumun sosyal ve kültürel yapısı, çevresi ve arkadaşları olarak sıralayabiliriz. Tüm bunların yanı sıra özellikle çocukluk ve ergenlik yıllarında bilgi aktarımı ve modeller sunma özellikleriyle kitle iletişim araçlarının da kişiliğin gelişimi üzerinde önemli bir etkisi olduğunu belirtmemiz gerekecektir. Tüm bu etki mekanizmalarının rolü ile, bireylerde algılanan benlik (kişinin kendisini nasıl gördüğü), ideal benlik (sahip olmak istediği özellikler), sosyal kimlikler (etkileşim ile elde ettikleri sosyal değerler) ve de özdeğer (ideal benlikle algılanan benlik arasındaki fark) gelişerek kişilik ve kimlik yapısı oluşur.

“Erikson, kimliği, bireysellik ve biriciklik duygularının yanı sıra, geçmiş ve gelecekle bütünlük ve süreklilik duygusunu da içeren, karmaşık bir içsel durum olarak niteler” (Burger, 2006; 164). Kişilik ve kimlik arasındaki bu bağı da dikkate aldığımızda; cinsel kimliğin gelişmesi ve de biyolojik özelliklerin ötesinde kendini erkek ya da kadın olarak algılama ve bu algıya yönelik algı, tutum, davranışlar geliştirme yönündeki örüntüyü de kavramış oluruz.

2.4. Toplumsal Cinsiyeti Açıklayan Kuramlar

2.4.1. Biyolojik Kuram

İnsanlar doğuştan getirdikleri bedensel özelliklerle birlikte kadınlar ve erkekler olmak üzere iki farklı cins olarak gruplanırlar. Biyologlar, mevcut olan bu farklılığa bağlı olarak, kadın ve erkeğin biyolojik özellikleri nedeniyle tarihsel süreçte toplum içinde edindikleri rollerden kaynaklandığı fikrini öne sürerler. Rollerini farklılaştıran ana sebep kadının çocuk doğurabilme özelliğine sahip olması, erkeklerin ise bunu yapamamasıdır. Çocuk doğurabilme ve bu çocuğun büyütülmesine ilişkin sorumluluklar, kadınları daha çok ev gibi özel alanda yaşamak üzere sınırlarken, erkekler daha çok eve yönelik sorumluluklarını yerine getirmek üzere dışa dönük, evin dışında olmaya yöneltmiştir. Bunun sonucunda sosyal roller oluşmuş ve kadın pasif bir davranış örüntüsüne sahip olmuş; erkek ise dış çevre ile mücadeleden sorumlu bir davranış örüntüsüyle aktif roller almıştır. Sosyal yaşamda edinilen roller zamanla toplumsal cinsiyet algısını oluşturmuş, toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesinde temel rol oynamıştır. (Dökmen, 2009; 48)

2.4.2. Sosyal Rol Kuramı

Spence'ye (1985) göre "Rol terimi tiyatrodan ödünç alınmış sosyolojik bir terimdir. Rol, örgütlü bir sosyal yapı içinde bireyin bulunduğu pozisyonu, bu pozisyonla ilgili sorumlulukları ayrıcalıkları ve diğer pozisyondaki insanlarla etkileşimi yönlendiren kuralları gösterir." (akt: Dökmen, 2009; 28)

Bir toplumun aileden başlayarak formal ya da informal olarak oluşmuş tüm kurum ve kuruluşlarında kısacası işleyiş bağlamında bireylere yükledikleri roller mevcuttur. Bu roller kişilerin günlük yaşamda yükledikleri görevlerle birlikte sıradan sergiledikleri oluş ve davranışların yanı sıra seçtikleri mesleklere kadar geniş bir yelpazede yerini alır. Toplumsal cinsiyet rolleri kazanılan ve yüklenen bu değerlere ilişkin toplumun bireyden yerine getirmesini beklediği cinsiyetine ilişkin beklentilerdir.

Bu teoriye göre kadınlar ve erkekler doğuştan sahip oldukları biyolojik farklılıklarla da bağlı olarak farklı görevler üstlenirler. Kadınların temel görevi olarak kabul edilen annelik rolüyle birlikte, içinde yaşadığı toplumun kültürüyle oluşmuş tutum ve beklentiler

kadının aile ve toplumsal yaşantısı içindeki siyasal ve sosyal rollerini de belirler. Bu farklılıklar toplumsal cinsiyet algısının oluşmasında ve sürdürülmesinde önemli bir etki yaratır.

2.4.3. Sosyal Öğrenme Kuramı

İlk olarak Bandura'nın (1977) sosyal öğrenme kuramından yola çıkarak, cinsiyet farklılıklarının algılanması ve toplumsal cinsiyet algılanmasında öğrenmenin sosyal etkilerinin ortaya çıkarılması amacıyla ortaya çıkmıştır. Bu kurama göre toplumsal cinsiyet algısının oluşmasında, cinsiyet farklılıklarının ve bunlara ilişkin tutum ve beklentilerin öğrenilmesi etkili olmaktadır. Bu öğrenme ise insan davranışlarının gözlemlenmesi, taklit edilmesi, ödül ve ceza uygulamalarıyla gerçekleşir. Bandura'nın oluşmasında önemli bir katkı sunduğu sosyal öğrenme kuramının; toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumu ve cinsiyetleri ayırıştırma ile ilgili olarak toplumsal cinsiyet kuramlarına aktarılması Mischel tarafından gerçekleştirilmiştir. (Adaçay, 2014; 25-26)

“Sosyal öğrenme kuramının bazı önemli sayıltıları (doğru olduğu peşinen kabul edilen) vardır. (Lott ve Maluso 1993): (1) Her birey belli bir durum için bir tepkiler dağarcığı sağlayan bir öğrenme geçmişine sahiptir. (2) Her durumun genel ve ayırıcı uyaranları vardır ve her durum hem özel hem de ortama bağlı anlamlara sahiptir. (3) Güdüsel faktörler, ya durumlardan etkilenir ya da onları etkiler. (4) Eğer uygulama fırsatı varsa yeni tepkiler kazanılabilir. (5) Davranış eğer olumlu sonuçlara yol açıyorsa kazanılır ve sürdürülür.” (akt: Dökmen, 2009; 59)

Sosyal öğrenme kuramında üzerinde durulan iki önemli öğrenme süreci vardır: (Dökmen, 2009; 60)

- a. Edimsel Öğrenme: yaşam içinde gerçekleştirilen davranışlar içinden ödüllendirilen davranışlar süreklilik kazanır. Yapılan davranışın karşılığı ceza veya tenkit olarak döndüğü takdirde davranıştan kaçınılır, terkedilir.
- b. Model alma ve taklit: Yakın çevre başta olmak üzere bireyin yaşamında karşılaştığı kişi veya karakterlerin davranışlarının gözlenerek model alınması, taklit edilmesi, benimsenmesi, içselleştirilmesiyle gerçekleşir.

Bandura ve Mischel'e göre çocukların içinde yaşadığı toplumun belirlediği cinsiyetlerine uygun olan davranışlarına verilen ödül ya da olmayan davranışlarına yönelik uygulanan cezalara göre cinsiyet rollerine uygun davranışları öğrenebilirler. Çocuklar ödül ve ceza yöntemiyle kendilerine yöneltilen sosyal geribildirimler vasıtasıyla gelecekte hangi davranışları benimsemeleri gerektiğine ilişkin bilgi edinir, bunları benimser ve bu bilgileri onaylanan davranışlarla birlikte gelecek kuşaklara aktarırlar. Böylece oluşan toplumsal cinsiyet algısı ve toplumsal cinsiyet rolleri kuşaktan kuşağa devamlılığını sürdürür. (akt: Dökmen, 2009; 60)

Çocukların yaptıkları davranışların ödüllendirilmesi veya cezalandırılması sonucunda öğrenmesinin dışında; başkalarının davranışlarının ödüllendirilmesi veya cezalandırılmasını da gözlemleyerek öğrenebilirler. Dolaylı pekiştirme veya dolaylı ceza ile koşullanma olarak nitelendirilen bu öğrenme şekli de algının oluşması ve davranışların belirlenmesinde etkili olur.

Toplumsal cinsiyet algısının oluşması süreci içinde cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde başta aile olmak üzere yakın çevrenin, öğretmenlerin, arkadaşlarının ve kitle iletişim araçlarının rolü çok büyüktür.

2.4.4. Bilişsel Gelişim Kuramı:

Bireylerin kendileri ve dünyayla ilgili olarak tutarlı ve dengeli bir görüş oluşturup sürdürmek istedikleri için bilişsel tutarlılığa ihtiyaçları vardır. Bilişsel yaklaşımın bu sayılısından yola çıkarak geliştirdiği çocuklara ilişkin savı, onların bu tutarlılığı sağlamak ve sürdürmek adına nasıl kız ya da erkek olunacağını öğrenmeye çalıştığıdır. Sosyal öğrenme kuramına göre çocuğun kadınsı veya erkeksi olmayı öğrenmesinin sebebi, diğerleri tarafından ödüllendirileceğine ilişkin beklentisidir. Bilişsel kurama göre, sosyal öğrenme kuramının tersine sebep dış dünyaya yönelik beklentiler değil, çocuğun cinsiyeti ile ilgili kimlik oluşturma gayretidir. Çocukların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin öğrenme sürecinin amacının, kendisini bir kız ya da erkek olarak kimliklemesi olduğunu ileri sürer. (Dökmen, 2009; 86)

Piaget'in bilişsel gelişim kuramına dayalı olarak gelişmiş olan Kohlberg'in kuramına göre bilişsel olgunluklarını kazanan çocuklar kendilerini kadın ya da erkek olarak nitelendirmeye başladıklarında bu kimliklere uygun davranışları benimseyerek uygulamaya

başlarlar. Toplumsal cinsiyet algısının oluşmasında bireyin kendi bilişsel süreçlerini dikkate alan bu kuram, yine bireyin kendini değerlendirme, karar verme ve uygulamada baskın olan özne konumunda olduğunu savunmaktadır.

2.4.5. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı

İnsanlar yaşamları süresince çok sayıda bilgi ve uyararla karşı karşıya kalmaktadır. Daha önceden de ifade ettiğimiz gibi bu yoğun veri akışıyla birlikte çevresinden gelen bilgileri değerlendirip yorumlamakta ve hafızasına kaydederek davranışlarına yön vermektedir. Bu yoğun bilişsel aktiviteye harcanacak enerjiyi ekonomik olarak kullanmak ve karmaşık olan süreci sadeleştirerek yoğun ve karmaşık olmaktan çıkarmak, basitleştirmek için şemalar oluşturur. Bilgileri sınıflandırarak kategorize eder. Şemalar aynı zamanda kişilerin algı ve davranışlarını yönlendiren bir çağrışım ağı oluşturur. Şemalar sayesinde bireyler şemalara uygun olarak gelen verileri kodlayabilir, örgütleyebilir, değerlendirerek bir yargıya ulaşabilir ve sonunda verecekleri yanıt ve davranışı oluşturabilirler. Bu şemaların belirli bir kısmı bireyin yaşamını ve uyumunu kolaylaştırırken; bazen de ruhsal zorlanmalara ve psikopatolojiye sebep olabilecek işlevsiz şemalar haline gelebilirler. (Young ve Klosko, 2013; 22)

Sandra Lipsitz Bem cinsiyet şema kuramını, çocukların cinsiyete ilişkin edindikleri bilgi, düşünce ve davranışları sistematize ve kategorize etme süreçlerini ele alarak açıklamıştır. Bem'e göre çocukların gelişirken öğrendikleri; biyolojik farklılıklarla birlikte toplumsal cinsiyet algısıyla ilgili veriler, kadınlık ve erkeklığe ilişkin tanımları özümsemesiyle birlikte bu bilgileri işleme süreci başlar. İçinde yaşadıkları toplumun kültürel aktarımına göre oluşturdukları toplumsal cinsiyet şeması ile ilerleyen süreçte kadın ve erkeğe ilişkin tanımları, farklılıkları, düşünce ve davranışları bu çağrışım sayesinde yorumlar ve yeni edinilen bilgileri oluşan şemaya işlemeye devam ederler. Bir yandan kendilerine yönelik algının oluşmasında yeterliliğini, kişilik özelliklerini, tercih ve tutumlarını belirleyerek oluşturduğu şemaya göre protipini oluşturur. Yani cinsiyetleri ayırtırmayı, tipleştirmeyi öğrenir. Cinsiyeti tipleştiren bireyler düşünceleri doğrultusunda seçtikleri davranışları cinsiyete göre belirler, ilişkilerinde karşılımları çıkan bireylerden beklentileri de bu yönde olur. (Dökmen, 2009; 70)

2.5. Kadın İstihdamı – İş Hayatı

Her birey sosyo- ekonomik açıdan yaşam şartlarını iyileştirmek, kendini geliştirmek, kendi ayakları üzerinde durabilmek, sosyal güvenceye sahip olabilmek üzere eğitim imkânlarından yararlanmak, meslek edinmek ve iş hayatında var olabilmek hakkına sahiptir. Doğal olarak bu imkânlarla sahip olabilmenin en önemli koşulu eğitim hakkını kullanmak ve meslek sahibi olmaktır. Normal koşullarda birey ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kendine en uygun olan mesleği seçebilmelidir. Ancak bireyin içinde yaşadığı toplumun gelenekleri, mesleki rollerin cinsiyetlere göre ayrımını belirlemekte ve meslek seçiminde cinsiyet ayrımcılığına sebep olmaktadır. Herhangi bir yazılı kuralın bulunmadığı, tamamen algı ve tutumlarla ilişkili olarak pratikte işlerlik kazandığı bu ayrımcılığın değişmesi yine toplumun mevcut tutularının değişmesine bağlı olacaktır.

İstihdamda eşitsizliğe maruz kalan, istihdam edilme fırsatını elde edemeyen kadınların geleneksel çerçevede çalıştığı ve var olmayı sürdürdüğü yer eviyle sınırlı kalmaktadır. Ev içi işlerde üzerine düşen yükün ağırlığına rağmen üstlendiği vazifeler sıradan görevleri olarak görülmekte; maddi karşılığı veya sosyal güvencesi bulunmamaktadır. Kim kadınlar ev içi görevlerini zaman içinde ve yine ev ortamından sürdürebilecekleri ticari faaliyetlere dönüştürebilse de bu işlerin sürekliliği ve güvencesi yoktur.

Kadınların sosyo – kültürel yapıya bağlı olarak aldığı rol ve görevler incelendiğinde; çalışma yaşantılarının varoluşlarından itibaren sürdürdüğünü ifade edebiliriz. İlk çağlardan başlayarak “toplayıcı” rolünde gördüğümüz kadının gelişen tarihsel süreç içinde ev sınırları dışında başta tarım olmak üzere birçok alanda iş rolü olmuştur. Kadınların tanımlanmış ve de tanınmış bir meslek veya iş mensubu olarak hak sahibi olması için verilen mücadeleler sonucu elde edilen kazanımların tarihi ise, çok eskilere dayanmamaktadır. Kendi ülkemize dönüp baktığımızda, “Türk Kadını ilk kez 1843’de aldığı ebelik eğitimiyle çalışma alanında yerini almıştır. 1897 yılında iş yaşamında ücretli işçi olarak katılan kadınlara, 1913 yılında da devlet memuru olma hakkı verilmiştir.”(Gül ve dğr. 2014; 170)

Bugün kadınların istihdamı ile ilgili istatistikleri dikkate aldığımızda kadınların; iş hayatında erkekler ile birlikte yer alsa da istihdam oranlarının ve yerlerinin eşitlikten uzak olduğu gerçeğiyle karşı karşıya kalıyoruz. TÜİK tarafından 2017 yılında açıklanmış olduğu, hane halkı işgücü araştırması sonuçlarına göre; 2017 yılında %51,5’dir. Bunların %71,5’i

erkek, %32'si ise kadın olmuştur. 2018 Yılında ise işgücüne katılanların oranı toplamda %52,2 olmuş, bunların %71,3'ünü erkekler, %33,22sini kadınlar oluşturmuştur. İstihdam edilenlerin oranı 2017 yılında %44,8 olup bu oran erkeklerde %63, kadınlarda ise %27,1'dir. 2018 Yılında istihdam oranı toplamda %46,4'e yükselmiş, bunların %64,5' erkeklerden, %28,7'si kadınlardan oluşmuştur. Kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne daha fazla katıldıkları tespit edilmiştir. (TÜİK 2018)

Yapılan araştırmada; okuryazar olmayan kadınların işgücüne katılım oranı %15,2, lise altı eğitilmiş kadınların işgücüne katılım oranı %27,2, lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %33,6, mesleki veya teknik lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %41,4 iken yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %71,3 olduğu belirlendi. 2016 yılında cinsiyete ve ekonomik faaliyetlere göre istihdam oranı incelendiğinde, tarım sektöründe toplam istihdam oranının %19,5, erkek istihdam oranının %15,5, kadın istihdam oranının %28,7 olduğu; sanayi sektöründe toplam istihdam oranının %26,8, erkek istihdam oranının %31,6, kadın istihdam oranının %15,9 olduğu; hizmet sektöründe ise toplam istihdam oranının %53,7 olup bu oran erkeklerde %53, kadınlarda %55,4 olduğu tespit edilmiştir. (TÜİK, 2017)

2011 yılında Türkiye'de yapılan Dünya Değerler Araştırması'nda, kadınların çalışma hayatına katılmasına ilişkin olarak kadın ve erkeklerin verdiği cevaplar dikkat çekicidir. "Ülkede, eğer insanlar iş bulamıyorsa, çalışmak kadınlardan çok erkeklerin hakkıdır" ifadesine kadınların yarısından çoğu, %54 gibi bir oranla katılmıştır. Yine "Ev kadını olmak da, çalışmak ve para kazanmak kadar tatmin edicidir" ifadesine katılan kadınların oranı da %54'tür. Yapılan araştırma sonucunda ortaya çıkan bu veriler, kadınların istihdam oranının düşük olması sebepleri arasında yine kadınların kendi algı ve tutumları ile ilgili etmenleri de göz önüne sermektedir. "Eğer bir kadın, kocasından daha fazla para kazanıyorsa, bu durum evlilikte sorunlara yol açar" ifadesine katılan erkeklerin oranının %52 kadınlarınsa %45 olması; kadınların istihdamıyla birlikte karar mekanizmalarında ve iş statülerindeki konumlarına dair ortaya çıkan eşitsizlik tablosunun bir göstergesi olarak önümüze çıkmaktadır. (Gökdağ ve Dağlı, 2012; 82)

Tarım alanı kadın emeğinin sömürüldüğü, kayıt dışı bırakıldığı ve çoğu zaman da aile içi görev ve sorumlulukları olarak tanımlandığı diğer bir iş ortamıdır. Kadın çalıştığı tarım işlerinde, kimi zaman erkeklerden daha fazla emek harcamakta ancak hak ettiği ekonomik güce kavuşamamaktadır. Tarımsal sürecin örgütlenmesi, tüccar, kamu

kurumlarıyla ve finansal kurumlarla bağlantı kurma faaliyetleri erkeklerin sorumluluğundayken; kadınlar ikincil görevlerde, ev ve tarla ile sınırlandırılmış alanda bulunurlar. Bunun sonucu olarak daha çok erkeklerin yönettiği veya aile içinde elde edilen ürünün satış hakkının erkekte olmasıyla, kazanılan paranın hak edilen kısmın kadınların emeğinin karşılığı olarak sunulmamakta ya da gelirin pay edilmesi ya da yapılan harcamalarda eşit dağılım yapılmamaktadır. (Yaman, 2015; 253)

Bugüne kadar kadınların önemli bir kısmı tarım alanında çalışmış ve sayıları azalarak da olsa çalışmaya devam etmektedir. Sanayileşmeyle birlikte yaşanan farklı sorunlar zaman içinde köyden kente göçü arttırmış; nüfusu azalan köylerdeki tarım faaliyeti de buna bağlı olarak gerilemiştir. Hala tarım sektöründe çalışmaya devam eden kadınların sorunları ise oldukça fazladır. Tarım alanında çalışan kadınlar sosyal güvenceye sahip olmamakla birlikte, aynı işi yapan erkeklerle arasındaki ücret eşitsizliğinin yanı sıra; kadınlar için zorlayıcı, yıpratıcı bir ortamda gerçekleştirilen annelik görevlerini sürdürmelerini kolaylaştıracak, destekleyecek imkânlara da sahip olamamaktadırlar. Tarımsal faaliyetlerden uzaklaşan kadınların önemli bir kısmı ise kentlerde daha çok işçilik sınıfında yer bulmuşlardır.

Yöneticilik ve devlet tarafından tanımlanmış maaş karşılığında çalışanlar dışında, tüm hizmet alanlarında çalışan kadınların aldığı ücret erkeklerin kazancından daha düşüktür. Maalesef bu gerçek ülkelerin gelişmişlik düzeyinde olsa da tamamen değişmemekte, gelişmiş ülkelerde dahi eşitsizlik sorunu devam edebilmektedir. Ayrımcılık ve eşitsizlik sadece ücretlendirme de değil, işte ve terfide de görülmektedir.

Bir ülkenin kalkınması ve gelişmesi, toplumun sahip olduğu bireylerin potansiyellerinin değerlendirilmesiyle mümkün olacaktır. “İktisat yazımında kalkınma bir ülkenin sağlıklı ekonomik gelişmişliğini sağlamak üzere uygulanan politikalar, süreçler ve bunların sonucunda ortaya çıkan dönüşümü ifade eder. Ekonomik gelişmişlik ise, çok basit bir tanımlamayla, ülkede yaşayan yerleşik kişilerin refahı, yani, insani bir yaşam sürdürebilmesini sağlayacak parasal ve parasal olmayan gelir düzeyleri; eğitim, sağlık, kültür, siyasi ve toplumsal katılım ile yaşanabilir bir çevreye ulaşım imkanlarının bütünü ifade etmek için kullanılan bir kavramdır.”(Yücel, 2016; 84) İşsizlik günümüzde karşı karşıya kaldığımız en büyük sorunlar arasında yer almaktadır. Bir ülkenin ekonomisinde, çalışabilir durumdaki mevcut nüfusun sadece bir kısmının iş bulabilmesi; hem ülke

ekonomisini hem de çalışmak arzusunda olup işe ihtiyaç duyan bireylerin ve ailelerin ekonomisiyle ilgili olarak ciddi bir kayba sebep olmaktadır.

İstihdam ile ilgili olarak en çok engelle karşılaşılan kesim kadınlardır. Toplum nüfusunun ortalama yarısının kadınlardan oluştuğunu düşünürsek bu durumda kadınlar kadar toplum ve ekonomi için de önemli bir kayıp olduğu gerçeğine ulaşırız. Kadınların iş gücüne katılması durumunda ülkelerin de ekonomik olarak gelişmesi ve kalkınması gerçekleşecektir.

2.5.1. İş Ortamında Mobing

“ İngilizce ‘yıldırma’ (Mobbing) kavramı, ‘mob’ kökünden gelmektedir. ‘Mob’ sözcüğü, İngilizcede yasal olmayan biçimde şiddet uygulayan kalabalık ve ‘çete’ anlamındadır. Bir eylem biçimi olarak mobbing sözcüğü ise; psikolojik şiddet, kuşatma, topluca saldırma, rahatsız etme veya sıkıntı verme anlamına gelmektedir.” (www.psikiyatri.org.tr/halkayönelik/15/yildirma-mobbing)

Özellikle son dönemlerde sıkça dile getirilen ve önemli bir sorun olarak kabul edilen “mobbing terimi, daha çok iş yerlerinde uygulanan psikolojik ve fiziksel baskı, taciz ve şiddetle anılmaktadır.

“Yıldırma kavramı, ilk kez 1984’de İsveç’de “İş Hayatına Güvenlik ve sağlık” konulu bir raporun kapsamında Heinz Leymann tarafından ortaya atılmış; 1993’te, İsveç’te çıkarılan “İşyerinde Kişilerin Mağdur Edilmesi” adlı kanunla da ilk kez yasal bir nitelik kazanmıştır.” (www.psikiyatri.org.tr/halkayönelik/15/yildirma-mobbing)

Yönetim gücünü elinde bulunduran üst mevkide yer alan kişilerin altında çalışan bireylere uyguladıkları baskı, yıldırma ve yıpratma davranışları çoğu zaman sistemli ve uzun süreli olmaktadır. Daha çok çalışana iş yükünü orantısız arttırmak suretiyle yapılan baskı, psikolojik şiddetle birlikte daha da zorlayıcı hale gelmektedir. İş yerinde sözlü hakaret, tehdit, karşısındakini küçük düşürecek tavır ve davranışlar, asılsız ithamlar, dedikodu gibi yöntemlerle saygınlığı zedeleyecek yıldırma politikaları en çok karşılaşılan mobbing uygulamalarıdır.

Kadın ve erkek çalışanların karşılaşılabilecekleri ortak mobbing davranışları genellikle psikolojik şiddet olmakla birlikte kadınların durumunu zorlaştıran ve çoğunlukla

dile getirilemeyen önemli bir sorun cinsel taciz olmaktadır. Türkiye’de kadınların %62’sinin çalıştıkları iş yerlerinde cinsel tacize uğradığını ifade ettikleri ancak sadece %5’inin hukuki yollara başvurduğu belirlenmiştir. (TUİK 2017)

Kadınların iş yaşamlarında karşılaştıkları bir diğer sorun ise “cam tavan” (Horschild 1989) sendromudur. Cam tavan terimi ile ilgili literatür incelendiğinde Rosebeth Moss Kanter’in tarafından 1977 yılında yayımlanan “Şirketlerdeki Erkekler ve Kadınlar” adlı kitabında kullandığı ifadeler cam tavan kavramının ortaya çıkışında önemli rol oynamıştır. (Güner, 2011;14) Cam tavan kavramının Hewlett-Packard’ın iki kadın yöneticisi Katherine Lawrence ve Marianne Schreiber tarafından kullanıldığı genel kabul görmektedir. Bu kavram ilk olarak Temmuz 1979 yılında Ulusal Basın Kulübü’nde yapılan bir sunumda, Katherine Lawrence tarafından yönetilen “Basın Özgürlüğü İçin Kadın Enstitüsü Konferansı’nda” kadınların kariyer sürecini betimlerken kullanılarak tanıtılmıştır (Ünal, 2015; 14).Kâr amacıyla çalışan veya kâr amacı gütmeyen kurum ve kuruluşlarda çalışan kadınların, mevki olarak yükselmesinin önünde bulunan belirsiz engeller olarak tanımlanmaktadır.

Belli bir aşamaya kadar yükselebilmiş veya yükselme hedefi olan kadınların; gerekli bilgi, beceri ve donanımına sahip olmalarına rağmen bir üst mevkie çıkamamasının sebebi genellikle örgütsel ön yargı ve ayrımcılığın sonucu olmaktadır.

Dünyanın hemen hemen her yerinde, gelişmiş ülkelerde dahi yaşanan bu sorun kadınların işgücündeki motivasyonunu olumsuz etkilemekte ve de iş gücü için gereken kaynağın istihdamını da engellemektedir. Sonuçta kaybeden sadece kadınlar olmamakta; yeterlilik sahibi uzman kadronun oluşmasındaki eksiklik nedeniyle bundan faydalanacak toplum da olumsuz etkilenmektedir.

2.6. Kadına Yönelik Şiddet

Dünya Sağlık Örgütü şiddeti “kasıtlı olarak; tehditle veya fiilen kendine, diğer bireye veya bir grup ya da topluluğa karşı yaralama, ölüm, psikolojik zarar verme, engelleme veya yoksun bırakma ile sonuçlanan fiziksel güç kullanımı” şeklinde tanımlamıştır

Ailenin korunması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesine dair kanunda (2012) şiddet: “Kişinin; fiziksel, cinsel psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı

çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri; buna yönelik tehdit ve baskı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı.” olarak tanımlanmaktadır.

Şiddet (violence) sözcüğü genel anlamda, aşırı duygu durumunu, bir olgunun yoğunluğunu, sertliğini, kaba ve sert davranışı nitelendirir. Özel olarak, saldırgan davranışları, kaba kuvveti; beden gücünün kötüye kullanılmasını; yakan, yıkan, yok eden eylemleri; taşlı, sopalı, silahlı saldırıları, bireye ve topluma zarar veren etkinlikleri belirler. (Köknel, 1996; 20)

Şiddeti bireysel boyutta “acizlik tükenmişlik ve çaresizliği” ifade edecek biçimde ifade eden Collins aynı zamanda çatışmacı tansiyon ve korku çevresinde gerçekleşmiş birtakım davranışlar olarak niteler. Şiddetin gizli ve sinsi olarak da görülebilen şiddet eylemlerin tümünün ortaya çıkmasında kişinin geçmişi, içinde yetiştiği ve yaşadığı sosyo-kültürel ortam, süreç, iletişim ve etkileşim durumu gibi şartlarının da önemli olduğunu vurgular.(Collins, 2008; 8)

Şiddetin duygusal, fiziksel, bedensel yönlerine işaret ederek farklı açılardan incelenebileceğini öne süren Collins, fiziksel gücü şiddetin önemli bir bileşeni olarak kabul etmektedir. Fiziksel güç içeren şiddeti, fiziksel gücün karşısındakine zarar vermek niyetiyle kullanılması olarak tanımlar.(Collins,2012:132-151)

Tanımlar şiddeti çoğunlukla anlık, tepkisel bir davranış olarak nitelendirirken, sosyoloji alanından konuya önemli katkı sunan Collins bunu şiddet tanımını farklı bir çizgiye çekerek anlık olmaktan öte bir süreç olarak izah etmiştir. Collins’in bu sürece verdiği isim “şiddet tüneli” olmuştur. “Şiddet tünelini” “kısa şiddet tüneli”, orta şiddet tüneli” ve “uzun şiddet tüneli” olmak üzere üçe ayırır. “Kısa şiddet tüneli” sosyal iletişim ve etkileşim anında ortaya çıkan, korku gerilim bariyeri sebebiyle tünelin içine daha fazla girmeden yaşadığı kısa süreli şiddeti ifade eder. Atışma ya da kavgaya taraf olanların yaşadığı duygusal gerginlik nedeniyle tünele daha fazla girmediklerini ve böylece orta veya uzun şiddet biçimine dönüşmediğini ifade eder. Polis atışmaları, sosyal ortamlardaki atışmalar veya yumruklaşmaları örnek gösterir. “Orta şiddet tüneli” tekrarlayan şiddetin içinde şiddeti dönüştürerek şiddet eylemini muhafaza eden gerilim ve korkunun ötesinde daha farklı, mekanizmalara bağlı olan, birkaç saat süren şiddet türüdür. Bu türe örnek olarak aile içi

şiddet, futbol holiganları, okullarda veya farklı kurum ve kuruluşlarda gerçekleşen toplu katliamlar örnek verilmiştir. “Uzun süreli şiddet tüneli” ise; tecavüz, gasp, cinayet gibi bir kişi ya da bir grup tarafından yapılan birkaç gün veya haftalar süren şiddet türlerini ifade eder. Collins soykırımını da “uzun şiddet tüneline” örnek gösterir. Tekrarlanma, zaman gibi faktörlerin dikkate alındığı değerlendirilmediğinde, şiddet tüneline ne kadar kalındığı hangi şiddet tüneline işaret ettiğini gösterir. (Bal, 2013; 9)

Collins 2016 yılında spor şiddeti üzerine yaptığı araştırmada şiddeti yeniden ele almış; şiddetin duygusal dinamiklerini ve şiddetin mikro sosyolojik yapısını incelemiştir. Bu çalışmada bireylerin sosyalleşme sürecinde bir araya gelerek kurdukları iletişim ve yaşadıkları etkileşimde; iki tarafın da duygusal durumunun eşit olmadığı durumun eşit olmadığı anlarda ortaya çıktığını ifade eder ve bunu “duygusal tahakküm” olarak kavramsallaştırır. Süreçte yer alan bir kişinin pasif, diğerinin ise kendine güven dolu olmasıyla oluşan eşitsizlik sonucunda duygusal enerji birinde fiziksel enerjiye dönüşür. Böylece duygusal tahakküm şiddete dönüşmüş olur. (Collins, 2016)

Şiddeti, yok edici amaç taşıyan bir davranış olarak tanımlayan Erten ve Ardalı’ya göre şiddet saldırganlık, yenerek hakim olmak amacıyla gerçekleştirilmiş güçlü bir hareket, bir işi bozmak ya da engellemek için yapılan yaralayıcı, hırpalayıcı, tahrip edici yok edici amaçlarını taşıyan bir davranış biçimidir. (Erten ve Ardalı, 1996; 143)

Kadına yönelik şiddet ise İstanbul Sözleşmesi’nde (2011) “İster kamusal ister özel alanda meydana gelsin; kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem ve bu eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma.” olarak tanımlanmıştır.

Saldırganlık ile ilgili bilimsel çalışmalar yapan araştırmacılar iki gruba ayrılmışlardır. İlk grup saldırganlık davranışının oluşumunu dürtüsel ve içgüdüsel nedenlere; diğer grup şiddet ve saldırganlık içeren davranışların toplumsal kaynaklı olduğunu savunmuştur. Tinberger’e göre saldırganlık cinsellik, beslenme, korunma içgüdülerini bütünleştirip destekleyen alt içgüdüdür. Mayer (1968) hayvanlarda görülen saldırgan davranışların sebeplerini avlanma, beslenme, barınma, acı hissetme, korku, korunma, savunma ve yarışma olmak üzere sekiz başlık altında ele almıştır. (Köknel, 1996; 27)

Ne yazık ki varlığını tehlikeye sokan herhangi bir tehdit yaşamamasına rağmen etrafındaki canlılara yönelik saldırganca tavır sergileyen, şiddet uygulayan, işkence uygulayan, öldüren ve üstelik bunları planlı bir şekilde gerçekleştiren tek varlık insandır.

Bireyler günlük yaşamında içine girdikleri toplumda yaşadıkları ilişkiler ve etkileşimlerle birlikte farklı duyular yaşarlar. Olaylar karşısında hissedilenler arasında neşe, sevgi, sevinç, umut, kaygı, korku, sıkıntı, üzüntü, kızgınlık, öfke, kin, nefret, kıskançlık yaşanan duygular olarak sıralanabilir. Tüm bu duygular doğal olarak hissedilen ve yaşanması normal olarak kabul edilen deneyimlerdir. Bunlar arasından saldırganlığa sebep olan duygular acı, keder, kaygı, baskı, korku, kızgınlık, öfke, düşmanlık, kin, nefret olarak sıralanabilir. Sevgi, sevinç, neşe ne kadar doğal ve kabul edilebilir duygularsa; kızgınlık, öfke de o kadar doğal duygulardır. Sorun bu duyguların hissedilmesi değil davranışlara yön vermesindedir.

Kızgınlık, öfke doğal olarak yaşanan bir olaya karşı gelişebilecek duygudur. Ancak verilen tepkide yer alan saldırganlık, şiddet bir davranış biçimidir. Duygular spontane, otomatik olarak ortaya çıkmış hislerdir. Davranışlar ise kontrol edilmesi mümkün olan, tercih edilmiş bir eylem biçimidir. Aynı zamanda öğrenilen bir davranış biçimidir. Bireyin içinde doğup büyüdüğü, geliştiği aile başta olmak üzere yakın çevresinin etkisiyle davranış şekli olarak benimsenebilir. Çocuk yakından ilişkili olduğu aile bireylerini, arkadaşlarını, öğretmenlerini örnek alarak modelleyip saldırganlık içeren davranışları benimseyebilir. Deneme yanılma yöntemiyle geliştirilmiş davranışlara ilişkin olarak; çocuğun olumlu veya olumsuz davranışlarına yönelik verilen ödüller, cezalar, olumlu ya da olumsuz pekiştiriciler de davranışların sürdürülmesi veya terk edilmesinde etkilidir. Saldırgan davranışlara kimi zaman kişilik bozuklukları ve ruhsal hastalıklar da sebep olmaktadır.

Kızgınlık, öfke gibi duyguların özellikle fiziksel şiddet davranışına dönüşmesinin önemli bir nedeni aile içindeki hiyerarşik yapılanmanın babaya, kocaya farklı bir statü kazandırması; kültürün de tutum ve değerlerle bunu destekleyecek boyutta meşruiyet sağlamasıdır. (Gümüüş, 2012; 727)

Her ne kadar şiddetin başta kadınlara ve çocuklara yönelik uygulamaları devletler ve milletler tarafından hoş karşılanmasa, eleştirilse de; sorun çoğunlukla var olup görmezden gelinmekte ve kimi zaman da yadsınmaktadır. Kadına uygulanan şiddetin bazı atasözlerinde yer alması ve de özellikle ebeveyn veya kocaya hak olarak tanınması; sürüp giden hataların

mevcudiyetinde ve kuşaklar arası aktarımında önemli bir sebep olarak kabul edilebilir. Nihayetinde atasözleri o toplumun gelenek, görenek ve adetlerini açıklamaktadır. Bizde aktarılan “Kızını dövmeyen dizini döver”, “Kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etme” "Kadının yüzünün karası, erkeğin elinin kınası", “Kadın erkeğin şeytanıdır”, "Kocanın vurduğu yerde gül biter"(Karabağlı, 2015), “Kızını dövmeyen dizini döver”, “Kızını dövmeyen dizini döver”, “İyi ipek kendini kırdırmaz, iyi kadın kendini dövdürmez” (Erzöz, 2010, s. 178)deyimleri buna örnek verilebilir.

Atasözü ve deyimlerin bazıları kadınlara yönelik fiziksel şiddeti onaylamaktadır: “Pişmiş aştan, dövülmüş karıdan zarar gelmez”, “Üç öğün kötek, bir öğün yemek” ve “Dövülmeyen kadın, tımarsız ata benzer.” Bazı atasözü ve deyimler de adeta erkeğin kadını dövme hakkının olduğuna işaret etmektedir: “Kızını dövmeyen dizini döver”, “İyi ipek kendini kırdırmaz, iyi kadın kendini dövdürmez”, “Kızını dövmeyen dizini döver”, (Erzöz, 2010, s. 178), "Kocanın vurduğu yerde gül biter", "Kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin". "Kadının yüzünün karası, erkeğin elinin kınası", “Kadın erkeğin şeytanıdır”. (Karabağlı, 2015).

“Kadınlara karşı şiddetten söz eden atasözlerinin sayısı, Akdeniz’i çevreleyen ülkelerde ve bu ülkelerde ve bu ülkelerle bağlantısı olan toplumlarda anlamlı biçimde daha fazladır. İberya yarımadası ve Latin Amerika’dan gelen bir takım atasözleri arasındaki biçim ve içerik benzerlikleri ve Arap dünyasının her yanında rastlanan, evli kadını dövmeyi konu edinen atasözlerinin halk arasındaki yaygınlığı oldukça çarpıcıdır. Şüphesiz ki bu, başka bölgelerde evli kadınlara yönelik şiddetin bir sorun olmadığı anlamına gelmez.” (Schipper, 2019; 332)

Kadına yönelik şiddet atasözlerinde daha çok fiziksel şiddet şeklinde, başka bir deyişle “dayak atmak” olarak karşımıza çıkar. Geleneksel yapıya göre kadına dayak atmak hakkı ise yabancı erkeklere değil; başta kocası olmak üzere, evin reisi olan ebeveyn yani babaya hak tanınır.

Dünyanın farklı bölgelerinde yaşamını sürdüren toplumların bazılarında dile getirilen atasözleri ve deyimlerden verebileceğimiz örnekler şöyledir. (Schipper, 2019; 334-335)

“Gonklar gibi kadınların da düzenli olarak dövülmeleri gerekir. (İngilizce, ABD)

Kötü kadının da, iyi kadının da sopaya ihtiyacı vardır. (İsponyolca, Arjantin)

İyi atlar için de, kötü atlar için de mahmuz gereklidir; iyi kadınlar için de, kötü kadınlar için de kırbaç gereklidir.(Hem Avrupa hem Amerika için de bir çok çeşitlemesi vardır.)

Bir öküze ve bir kadına kıymamazlık etmeyin. (Burmaca)

Yeni bir sandalı kalafatlayın; yeni bir zevceyi dövün.(Khionghata dili)

Eğer zevce çılgınsa kamçı güçlü olmalıdır. (Kazakça)

Sopayla dövmek erdemli zevceler yaratır. (Çince)

Dövülen kadın daha iyi bir zevce olacaktır. (Korece)

Tanrı zevcesini dövenin rızkını arttırır. (Rusça)

Bir fındık, bir çiroz ve genç bir zevcenin iyi olmaları için dövülmeleri gerekir. (Lehçe)

Bir kadın, bir köpek ve bir ceviz ağacı; bunları ne kadar çok döverseniz o kadar iyi olurlar. (İngilizce, Britanya/ABD)”

Atasözlerinden de anlaşıldığı üzere kadının dövülmesinden gaye; onun daha yumuşak, uysal ve itaatkâr zevceler hale getirilmesi ve bu yöntemle kontrol altına alınmasıdır.

Dünya ülkelerinde ve varlığını sürdüren toplumlarda kadına yönelik şiddet ile ilgili olarak yerleşmiş atasözlerinin tamamı olumsuz değildir. Aksine kadına dayak atmak yoluyla şiddet uygulamanın kınandığı, kabul görmediği olumlu atasözleri de mevcuttur. Örneğin; “Suriye ve Lübnan’da bir Arap atasözü bunu şu şekilde ifade ediyor: “Sadece kötü bir adam karısını döver.” ((Schipper, 2019; 339)

Örnekleri arttırabiliriz:

“Gerçek bir erkek karısını kucaklar, zayıf erkek ona vurur. (İsveççe)

Sefil adamlar dışında kimse karısını dövmez. (Arapça, Lübnan)

Ancak toplum nezdinde itibarlı bir konumu olmayan adam evde karısını döver. (Bengalce)

Bir kadını kırbaçlamak erkeğe şan getirmez. (İsveççe)

Karınızı dövmeniz size şeref getirmez.(Makedonca)

Bir erkek karısına vurmamalıdır; bir şeytan dışarı atılsa bile, on tanesi içeri girer.
(Almanca, Danca)

Kadınlar ve üzüm sıklıkmamalıdır, çünkü acılaşırlar. (İspanyolca)

Karısını döven kendi vücudunu döver. (Rusça)

Karısını döven, kendi kafasını; öküzlerini döven, para çantasını döver. (Bulgarca, Rumence)

Karısını döven kendi sırtına vurmuş olur.(İsveççe)

Karısını döven, sağ eliyle sol elini dövmüş olur. (Danca)” (Schipper, 2019; 339-340)

2.6.1. Kadına Yönelik Şiddet Türleri

Kadınlara yönelik şiddet davranışları ele alındığında akla ilk gelen fiziksel şiddet olmaktadır. Zira en görünür olan, somutlaşan ve medyada yer alan şiddet davranışına ilişkin olaylar fiziksel şiddet vakalarıdır. Ancak bu buzdağının görünen yüzü ve kanıtlanabilir olandır. Buzdağının görünmeyen ancak görünen kısmından daha büyük olan alanı sözel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddeti oluşturmaktadır. Çoğunlukla aile içinde şiddete maruz kalan kadınların bu sorunu genellikle duygusal ve sözel şiddetle başlamakta ardından ise fiziksel olarak zarar görmeye kadar gitmektedir. Şiddet olaylarının failleri koca, baba, kardeş ve bazen yakın aile üyeleri olmakla birlikte; nişanlı veya erkek arkadaş gibi partnerler de olmakta ve tamamına yakını erkeklerden oluşmaktadır.

2.6.1.1. Sözel Şiddet

Alay etme, küçük düşürücü isimler takma, bağırma, küfür etme, aşağılama, hakaret etme sözel davranışlarının kadına yönelik olarak baskı ve şiddet amaçlı kullanılmasıdır. İnsanların en büyük yeteneklerinden birisi kendilerini sözel olarak ifade edebilmeleri ve bu yeteneklerini iletişim kurma becerileriyle geliştirip, zenginleştirebilmeleri ve de amaçlarına uygun kullanabilmeleridir. Bu bağlamda ele alındığında yapıcı ve olumlu olarak ortaya konabilecek bir özelliğin yaralayıcı ve yıkıcı hale dönüşmesinin arkasındaki sebeplerin neler

olduğu üzerinde durulabilir. Bireyin içinde yetiştiği aile ve toplumun kültürü, etkileşim kurduğu bireylerin özellikleri önemli bir yer tutmaktadır.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının (ASBP)* yayınlamış olduğu “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kitabında” sözel şiddet olarak tanımlanmış davranışlar şu şekilde belirtilmiştir: “Bağırarak, hakaret etmek, küfür etmek, iğneleyici ya da aşağılayıcı sözler söylemek, kadının kendisini kötü hissetmesine neden olan cümleler kullanmak, sürekli eleştirmek, tehdit etmek, sürekli sorguya çekmek, aşağılayıcı isim takmak, alay etmek, görüşlerini ve çalışmalarını küçümsemek, zaaflarıyla alay etmek, suçlamak, kadının, özgüvenini yitirmesine neden olmak, ruhsal açıdan zedelemek gibi tutum ve davranışlar sözlü şiddet olarak nitelendirilmiştir.” (<https://www.ilkadim.bel.tr/yerel-esitlik/8.pdf>)

2.6.1.2. Fiziksel Şiddet

“İtme veya bir şey fırlatma gibi basit görünen davranışlar da dahil olmak üzere; Tokat atmak, tekmelemek, yumruklamak, hırpalamak, kolunu bükme, boğazını sıkmak, bağlamak, saçını çekmek, kesici veya vurucu aletlerle yaralamak, kezzap veya kaynar suyla yakmak, vücudunda sigara söndürmek, ellerini ayaklarını ezmek, sakat bırakmak, işkence yapmak, sağlıksız koşullarda yaşamaya mecbur bırakmak, sağlık hizmetlerinden yararlanmasına engel olarak bedensel zarar görmesine neden olmak gibi eylemler” ASPB’nin T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının (ASBP)* yayınlamış olduğu “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kitabında”. Fiziksel şiddet içeren davranışlar olarak sıralanmıştır. (<https://www.ilkadim.bel.tr/yerel-esitlik/8.pdf>)

Kadına yönelik fiziksel şiddetin en ağır biçimlerinden biri, töre/namus bahanesiyle kadına uygulanan şiddettir. Kendi namuslarının kadının davranışları veya kadına yönelik davranışlar üzerinden zarar gördüğünü kabul etmiş olan erkeklerin uyguladığı şiddet; namusunun kirlendiği ve temizlenmesi gerektiği kalıpyargısından hareketle vuku bulmaktadır. (Durudoğan, 2011; 872) Saldırganlık iletişim kurarak sorunlarını çözebilme

---

*T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) 29 Haziran 2011 tarihinde kurulmuş; 4 Ağustos 2018’de yayınlanan Resmi Gazete ile Çalışma Bakanlığı ile birleştirilerek, adı Çalışma, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak değiştirilmiştir. Kaynak olarak gösterilen “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kitabı,” ASPB tarafından, döneminin Bakanı Fatma Şahin direktifiyle hazırlanmış olup, yayın yılı tespit edilememiştir.

yeteneği zayıf olan, duygularını ve davranışlarını kontrol edemeyen bireylerin başvurduğu davranıştır. Amaç baskı kurmak, karşısındakini sindirmek, ezmek, üstün konumda kalmaktır. Davranışın sebepleri biyolojik, psikolojik ve ya toplumsal etkiler bağlamında incelenebilir. Sebep veya amaç ne olursa olsun kadına yönelik şiddetin en zarar verici boyutunda yer allan bu davranışlar toplumsal vicdanı yaralamakta; yasal çerçevede suç olarak kabul edilmektedir.

2.6.1.3. Cinsel Şiddet

Toplum baskısı, sosyo-kültürel değerler, utanma, tehdit altında olma ve daha çok zarar görme endişeleri gibi farklı sebepler nedeniyle; kadınlar için dile getirilmesi en zor şiddet türü olan cinsel şiddet; görünenden daha fazla olan ve gizli kalan şiddet türüdür. Fail kimi zaman tanıdık biri veya yabancı biri olabilmekte ancak aile içinde aile üyeleri veya koca tarafından da gerçekleştirilebilmektedir. Kadının Statüsü Genel Merkezince tanımlanan tanımlamaya göre cinsel şiddet; kadının evli olduğu erkek dahi olsa kadını istemediği yerde, istemediği zamanda ve istemediği biçimde cinsel ilişkiye zorlamak, başkalarıyla cinsel ilişkiye zorlamak, cinsel organlarına zarar vermek; kürtaja, enseste, fuhuşa zorlamak, zorla evlendirmek, sözel olarak cinsel içerikli rahatsız edici davranışlarda bulunmaktır (KSGM, 2008:8).

2.6.1.3. Psikolojik Şiddet

Duyguların karşı taraftaki kişiyi baskı altına almak amacıyla kullanılarak, ruhsal açıdan travma yaşatmaktır. Kimi araştırmacılar tarafından sözel şiddetle birlikte alınmış olmasıyla birlikte, psikolojik şiddet sözel ifadelerin dışındaki davranışlarla da uygulanılabilir.

ASBP* yayınlamış olduğu “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kitabında”; tehdit etmek, ailesiyle, akrabalarıyla, komşularıyla, arkadaşlarıyla ya da başkalarıyla görüşmesine engel olmak, eve kapatmak, küçük düşürmek, korkutmak, hakaret etmek, çocuklarından uzaklaştırmak, kıskançlık bahanesiyle sürekli kontrol altında tutmak, başka kadınlarla kıyaslamak, kadının nasıl giyineceği, nereye gideceği, kimlerle görüşeceği konusunda baskı

yapmak, kadının kendini geliştirmesine engel olmak gibi eylemler psikolojik şiddet olarak nitelendirilmiştir. (<https://www.ilkadim.bel.tr/yerel-esitlik/8.pdf>)

Psikolojik şiddete maruz kalan kişi zamanla bu tutumları karşısındaki kişilik yapısına veya olağan davranışlarına bağlayabilir. Bu durumda zamanla bu tutum ve davranışları özümseyebilir, sıradan ve olağan kabul edebilir. Ancak gördüğü şiddetin etkisiyle zaman içinde özgüvenini kaybeder ve ruhsal zorlanmalar yaşayabilir. (Çolak, 2009;4) Toplumda yaşayan kadınların birçoğu yaşamlarının değişik dönemlerde psikolojik şiddete maruz kalabilir fakat bu tutumu adlandırma, tanımlama, anlamlandırma ve ifade etme konusunda yetersizlik hisseder. Bu nedenle belki de en az şikâyet konusu olan şiddet türü, psikolojik/duygusal şiddettir.

2.6.1.4. Ekonomik Şiddet

Fiziksel şiddet gibi görünür olmayan, genellikle psikolojik şiddet gibi örtülü kalan, çoğu kez şikâyet konusu edilen ancak ilgili tutum ve davranışlara maruz kalanlar tarafından şiddet bağlamında ifade edilmede yetersiz kalınan şiddet türüdür. Kadınların ekonomik açıdan güçsüzleştirilmesi veya emeğinin sömürülmesi yoluyla baskı altında tutulmasıdır. Zorla, çalıştırma, istenmeyen işlerde çalışmaya zorlama, çalışma karşılığında elde edilen gelire el koyma, çalışmaya izin vermeme, parasız bırakma, yoksulluğa terk etme, kadının ve evin ihtiyaçlarını karşılamamak ekonomik şiddet olarak kabul edilmektedir. (KSGM, 2018; 17) Amaç kişiyi bağımlı ve çaresiz kılarak baskı altında tutmaktır.

2.6.2. Kadın Cinayetleri

Bir insanın yaşamına son vermek üzere gerçekleştirilmiş bir fiil olarak “cinayet”, şiddet eylemlerinin en ağır ve bir suç olarak kabul edilmektedir. Tüm canlı türleri yaşamını devam ettirmek üzere içgüdüsel olarak beslenme ya da korunma maksadıyla karşısındaki canlıya yönelik saldırganlık davranışları gösterebilir. Beslenme amaçlı öldürme davranışının dışında gerçekleşen öldürmeye yönelik davranışlar bir tehdit anında tepkisel olarak ortaya çıkar.

“Kıyıcı saldırganlık yalnızca insana özgüdür ve hayvan içgüdüsünden türememiştir. İnsanın fizyolojik yönden yaşamını sürdürmesine hizmet etmez, yine de onun zihinsel

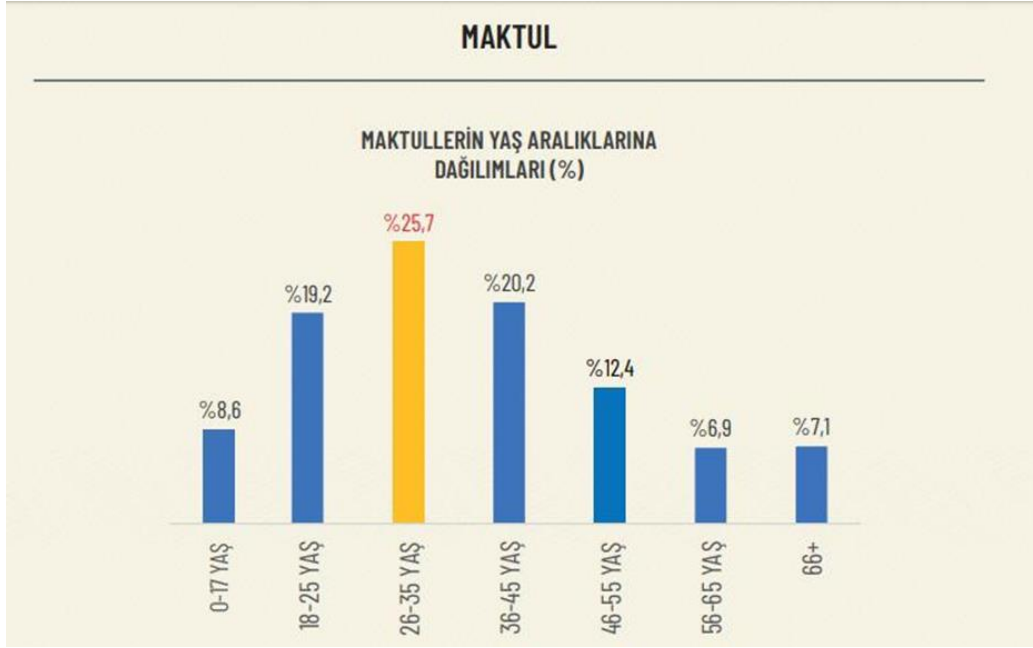
işleyişinin önemli bir parçasıdır. Bazı bireylerde ve kültürlerde ağırlık taşımamakla birlikte, bazı kültürlerde de başat ve güçlü olan tutkuların birisidir.” (Fromm, 1993; 275) İnsana özgü olan ve kültürlere göre farklılık gösterebilen bu davranışlar patolojik geleneklere, değerlere veya iktidar arzusuna dayalı olarak ortaya çıkabilir.

Tepkisel şiddete benzer ama hastalığa bir adım daha yakın başka bir şiddet türü de öç alıcı şiddet'tir. Tepkisel şiddette amaç, tehdidin getirdiği zararı başka bir yöne çevirmektir; bu nedenle bu tür şiddet, yaşamı sürdürmek gibi, biyolojik bir işleve hizmet eder. Oysa öç alıcı şiddette zarar zaten verilmiş olduğundan şiddetin savunma işlevi ortada yoktur artık. (Fromm, 1987; 23)

Bir toplumda yaşayan farklı yaşta veya cinsiyette birçok birey şiddete maruz kalabilmekte ve yaşamını kaybedebilmektedir. “... ulusal, uluslararası literatür ve ilgili mevzuat, “kadın cinayetini” diğer cinayet türlerinden ayırt ederek, “bir kadının yaşamına salt cinsiyetinden ötürü son verme” olarak tanımlanmaktadır.” (Taştan ve Yıldız, 2019; 165) Dolayısıyla cinayet vakaları içinde kadın maktullerin olduğu haberler basında, mevzuatlarda ve toplum içinde ayrı olarak ele alınmakta ve ilgiyi üzerine çekmektedir.

Doç. Dr. Coşkun Taştan ve Arş. Gör. Aslıhan Küçük Yıldız (2019) tarafından gerçekleştirilen; emniyet birimleri ve jandarma kayıtları dikkate alınarak yapılmış olan “Dünyada ve Türkiye’de Kadın Cinayetleri 2016 – 2017 – 2018 Verileri ve Analizleri” çalışmasında sunulan bulgular ülkemizdeki tabloyu ortaya çıkarmaktadır. Bu araştırmaya göre 2016, 2017 ve 2018 yıllarında toplamda 932 kadın cinayeti işlenmiştir. Gerçekleşen cinayetlerin %72’sinin ev veya konutta vuku bulması aile içi şiddet üzerinde durulması gerektiği gerçeğini göz önüne çıkarmaktadır.

Cinayete kurban giden maktullerin yaş aralıklarına göre yapılan analizin sonucu aşağıda sunulan grafikte görülmektedir.

Şekil 1. Maktullerin Yaş Aralıklarına Dağılımları (%) (Taştan ve Yıldız, 2019; 9)

Maktullerin yaşları dikkate alındığında, özellikle doğurganlık yaşıyla 563 gibi bir dilimin 18-45 yaşları arasındaki kadınların oranının yüksek olduğunu göstermektedir. Doğurganlıkla ilişkili olarak ele alınabilecek önemli bir faktör cinselliktir ki bu da yapılan araştırmada karşımıza sebep olarak çıkmaktadır. Sunulan raporda verilen bilgiye göre; “Öldürülen kadınların çoğu genç yaşta olduğundan, öldürme motifleri arasında en belirgin biçimde “cinsel motiflerin” (libidinal sâiklerin) ön planda olduğu görülmektedir. Polis kayıtlarındaki 243 vakanın 125’inde kadınların cinsel motiflerle öldürülmüş olduğu görülmektedir (veri eksikliği nedeniyle jandarma kayıtlarındaki 58 kadın cinayeti bu hesaplama dâhil edilmemiştir.). Cinsel motiflerin en fazla etkili olduğu fail yaş grubu 26-35 fail yaş grubu 26-35 yaş aralığındadır (%38.5).” (Taştan ve Yıldız, 2019; 105*)

Kadına yönelik şiddette cinayet saiklerine baktığımızda ve de basına yansıyan kadına yönelik şiddet haberlerini genel anlamda değerlendirdiğimizde; şiddeti uygulayan erkeklerin genellikle “namus” kavramını öne sürdüklerini ve saldırgan davranışlarına gerekçe olarak bu kavramı ön plana çıkardıklarını görmekteyiz.

Namus sözcüğü için Türk Dil Kurumu’nun gösterdiği iki anlamdan birincisi, namusun “ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlı olmak” olduğudur. Bu ilk

tanımdaki değerlere bağlılık ifadesinden sonra gelen anlamı ise, namus sözcüğünü “iffet” sözcüğüne eş anlamlı göstermektedir. TDK’de iffet sözcüğünün anlamına baktığımızda, sözcüğün “cinsel saflık, temizlik ve sililik” ile tanımlandığını görürüz. (www.tdk.gov.tr, 13 Kasım 2010).

Eril bir kavram olarak karşımıza çıkan namus aslında erkeklerle ilgili değil tamamen kadınlara atfedilen bir kavramdır. Namus üzerinden terbiye edilen kadının sahip olması gereken saflık ve aidiyet hali toplumsal bir disipline dönüşmektedir.

Kadın üzerinde kurulan baskı ve disiplinin kontrol noktası sadece erkekler değildir. Aile içinde yaşayan kadınlar da birbirlerinin namusunu kollamak ve aynı disiplini erkeklerle birlikte uygulamak durumundadır. İçinde yaşanılan toplumun kültür, algı ve tutumlarına göre normlara dönüşen bu disiplin; o toplumun yapısına göre esner ya da daralır. Direkt kendisine yönelik bir yaptırım olmayan namus kavramı erkekler için ailesindeki kadınlar üzerinden bir anlam taşır. Kadının tutum ve davranışlarına göre erkeğin namusu temizdir ya da kirlenmiştir. Kirlenen namus ise bir şekilde temizlenmelidir ki bunun yolu kadına şiddet uygulamaktan geçmektedir. (Durudoğan, 2011; 872)

Erkeğin koruyan kadının kullanan olduğu ayrımcı düzenini antropolog Nükhet Sirman, şöyle belirtir: “Bir erkek, kendi sorumluluğu altındaki kadın ya da kadınların cinselliğini kontrol edemezse ‘namussuz’ olurken, namussuz kadın kendi cinselliği üzerinde kontrolü gerçekleştiremeyendir. Namussuz erkek, sözüne güvenilmeyen, hem kendi cinselliği hem de korumakla yükümlü olduğu kadının cinselliğine söz getirendir” (Sirman, 2006; 49).

“Kadın erkek ilişkilerinin kültürel bakımdan inşa edilmişliği, bu ilişkilerin asimetrisi ve söz konusu asimetrinin ortaya çıkardığı sorunlar (örneğin şiddet), temelde erkeğin bir iktidar objesi olarak kadına sahip olma algısı ve onu mülkiyetinde olan (olması gereken) bir varlık biçiminde görmesinden kaynaklanmaktadır.” (Özben, 2012; 745)

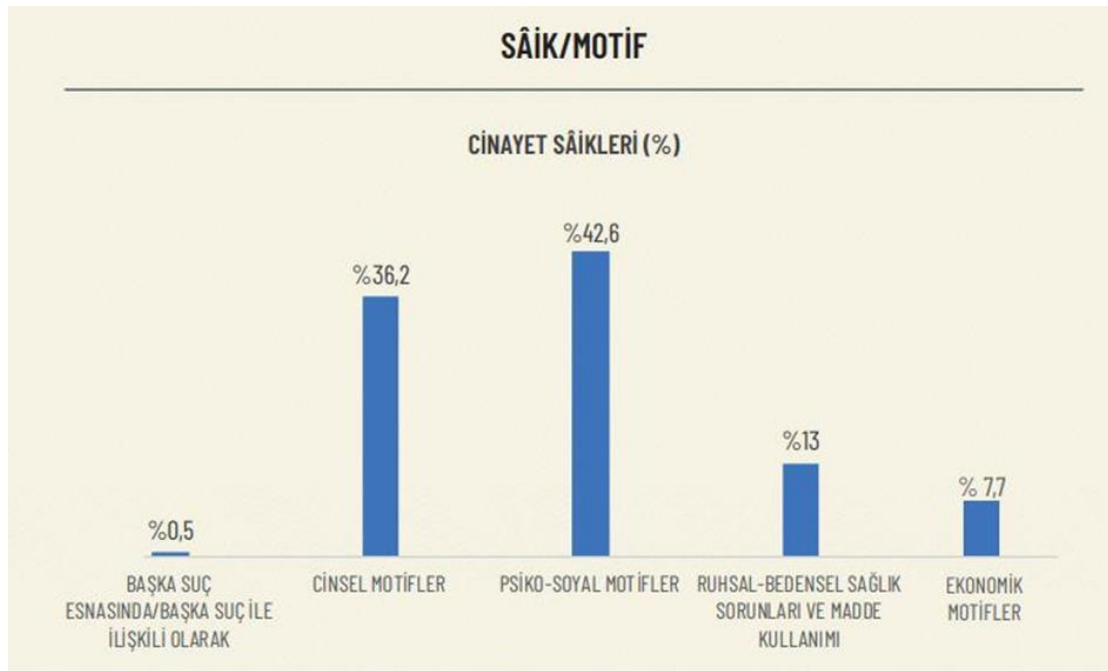
Erkek mülkiyet sahibi olarak kendisinde gördüğü iktidar gücünden doğan kontrol ve ceza konusunda hak sahibi olduğu iddiasıyla şiddeti benimseyebilmektedir. Kadına yönelik sahip olma düşüncesi aynı zamanda ona istediğini yapabilme algısını ve tutumunu desteklemektedir. Eric Fromm tarafından da ifade edildiği gibi; “Sahip olmak” kökenli davranış biçimi mülkiyet ve kazanç temellerine bağlı olduğu için, iktidara ulaşmak, hatta

ona bağımlı olmak tutkusundadır. Bir canlının egemenlik altına alınıp, denetlenebilmesi ise, onun isteklerini kırarak bir şiddet kullanılmasını gerektirir. (Fromm, 2003; 115)

Çoğunlukla sahip olma isteğini sevgiyle bağdaştırmayı seçen erkeğin sevgi ile ilgili algısı ve bakış açısı bu noktada patolojik bir sürece evrilmektedir.

Oysa, “Sevgi, başkalarına ve kendine bağlılığın üretici biçimidir. O, sorumluluk, ilgi, saygı, bilgi ve öteki insanın büyüme ve gelişmesi için duyulan isteği kapsar. İki insan arasında, her birinin bütünlüğünü koruma koşulu ile kurulmuş yakınlığın bir anlatımıdır. (Fromm, 1994; 113)

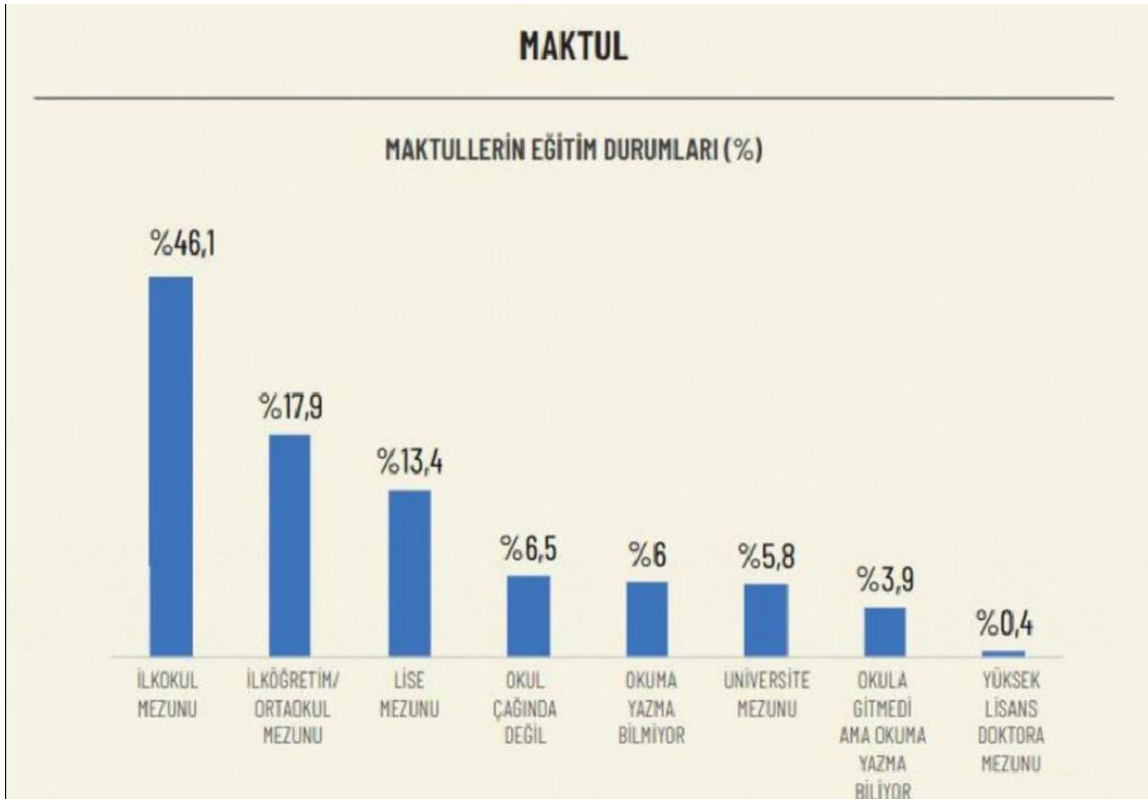
Yapılan çalışmada cinayet saikleri arasında yer alan cinsel motiflerin dışında farklı cinayet saikleri de dikkat çekmektedir. Araştırma kapsamına alınan cinsel, psiko-sosyal, ekonomik motiflerin yanı sıra; ruhsal-bedensel sağlık sorunları ve madde kullanımı dikkat çeken saikler arasında yer almıştır.

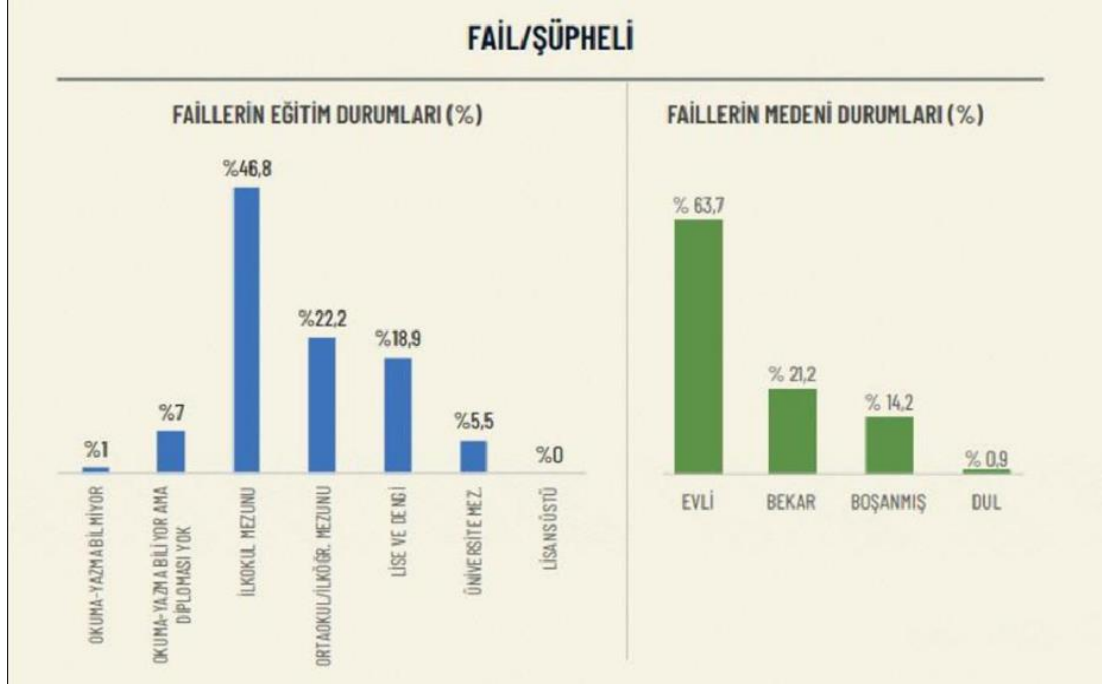
Şekil 2. Cinayet Saikleri (Taştan ve Yıldız 2019; 21)

Umutsuzluk, hayal kırıklıkları, kızgınlık ve öfke gibi duyguların ardından yaşanan cinnet gibi kontrol edilemeyen şiddet davranışlarına dönüşen fiili durum psikolojik motifler arasında yer almaktadır. Bu duyguların gelişmesine sebep olan kişisel ve toplumsal etkilere

bağlı tetiklenmeler aynı zamanda sosyolojik motifleri de içermektedir. Ruhsal durum ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken noktalardan önemli biri de ruh sağlığı sorunları ve hastalıklarıdır. Özellikle kronik şizofreni hastalarının tanısı, tedavisi ve takipleri üzerinde titizlikle durulması gerekir. Bedensel saikler ile kastedilen özellikle failerin bedenlerindeki organlar ve sinir sisteminde gelişen patolojik değişiklikler ve sorunlardır. Ekonomik saikler cinayetlerin sebepleri arasında yer alan alacak-verecek sorunları, kazanç, harcama, veraset, miras gibi faktörler yer almaktadır. Kadınların ayrılma isteğinin cinayet saiki olarak görülme oranının %14 olarak saptanmış olması sebebiyle durum cinsel, psiko-sosyal ve ekonomik motifler içinde ele alınabilir.(Taştan ve Yıldız 2019; 106*)

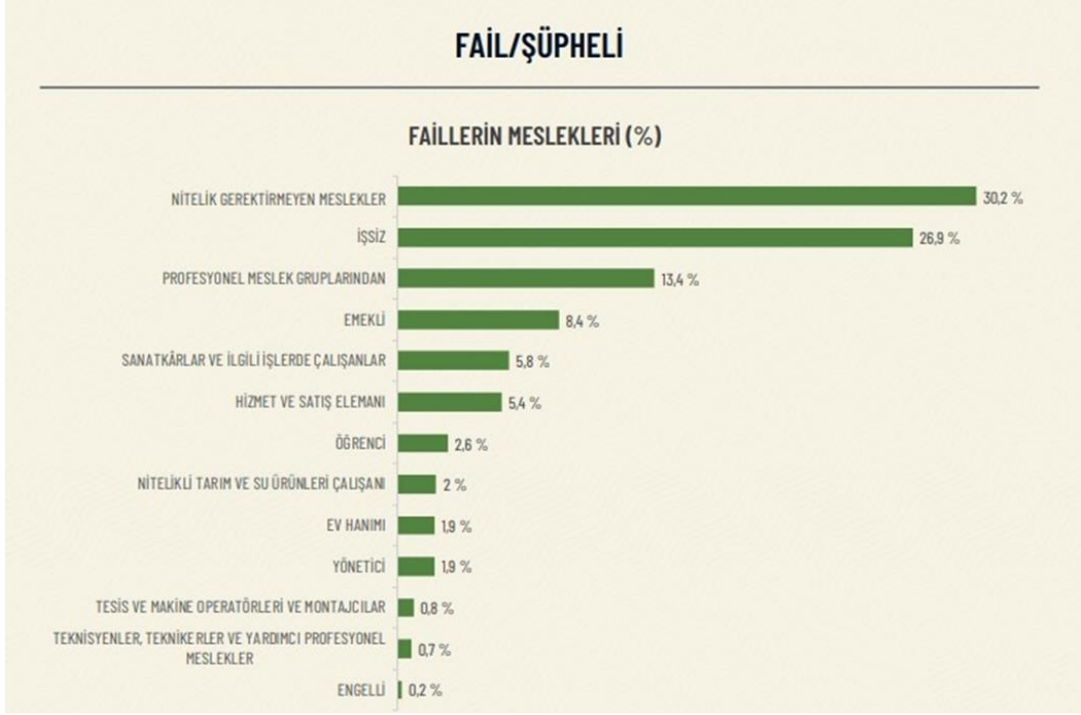

Şekil 3. Maktullerin Eğitim Durumları (%) (TAŞTAN C. – YILDIZ K.A. S:11)

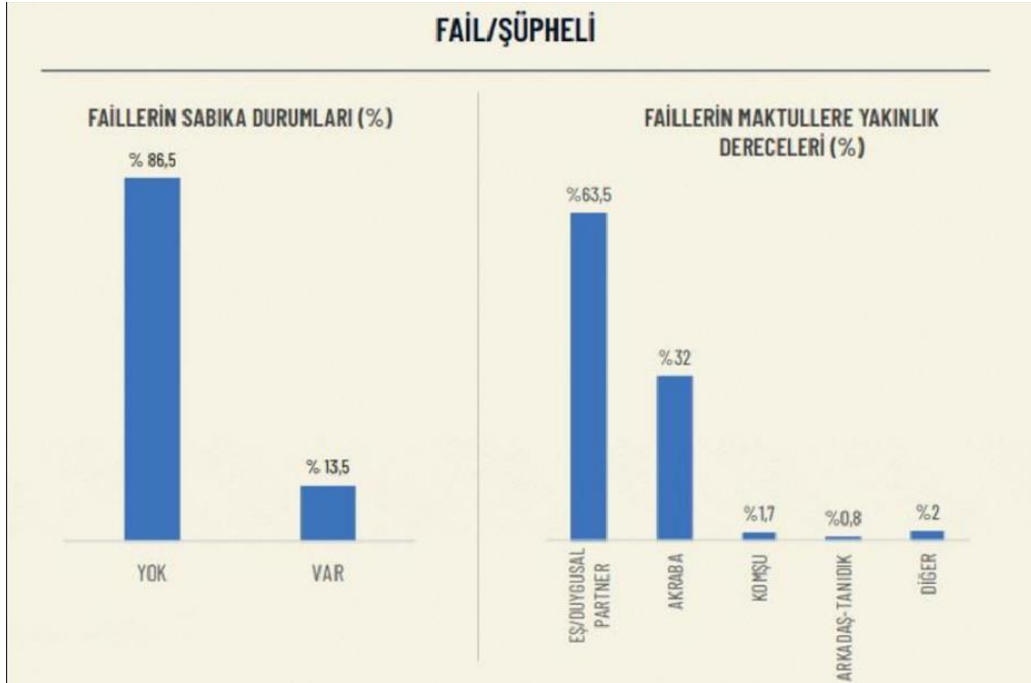

Şekil 4. Faillerin Eğitim ve Medeni Durumları (%) (Taştan ve Yıldız, 2019, 17)

Maktullerin ve faillerin eğitim durumu dikkate alındığında; eğitim düzeyinin yükseldikçe kurban ve zorba karakterlerinin olumlu yönde değişikliğe uğradığı gerçeğiyle karşılaşırız. Eğitim ile birlikte gelişen sosyal statü ve sosyo-ekonomik gelişmişlik suç eğilimi azaltmakta, kadın cinayetleri ile ilgili olarak düşüş göstermektedir. Yine eğitim düzeyi ile ilişkilendirebileceğimiz meslek edinme ve işlerle ilgili olarak yapılmış olan analiz de bize aynı tabloyu sunmaktadır. Eğitim düzeylerine paralel olarak görebileceğimiz iş ve mesleklerle ilgili analizin tablosu aşağıda sunulmuştur.

Şekil 5. Faillerin Meslekleri (%) (Taştan ve Yıldız, 2019; 19)

Şekil 6. Faillerin Sabıka Durumları ve Maktullere Yakınlık Dereceleri (%) (Taştan ve Yıldız, 2019; 20)

Şekil 6’da ortaya çıkan faillerin medeni durumu ve maktule yakınlık dereceleri bize bir gerçeği daha gösteriyor. Faillerin medeni durumlarına bakıldığında %63.7 gibi büyük bir oranının evli olması ve %63.5 oranında eş/duygusal partner ile%32 ile akraba olma durumu aile içi şiddete karşı yapılması gereken çalışmaların önemini bir kez daha göz önüne çıkarıyor. Faillerin %86.5’inin herhangi bir sabıka kaydının olmaması ise bu insanların suça meyilli olmaktan çok ani duygu yoğunluklarıyla psiko-sosyal, ekonomik, bedensel ve cinsel motiflere bağlı olarak suç işlemiş oldukları gerçeğini destekliyor.

Aynı raporda yer alan bilgilere göre kadın cinayetlerinde faillerin %96,2’sinin erkek olduğu; faillerin %82,4’ünün yakalandığı, %16,2’sinin intihar ettiği, %1,3’ünün firar ettiği, %0,1’inin ise kaçarken öldüğü bilgisi paylaşılıyor. Faillerden %16,2’sinin intihar etmiş olması, kadına uygulanan şiddette kadınlar kadar erkeğin de psiko-sosyal desteğe duyduğu ihtiyacın önemini ortaya çıkarıyor.

“Son olarak akademik literatürde de aile içi ve kadına yönelik şiddet sorununun bir kadın sorunuymuş gibi tanımlanmasının; sorunlu olan kadınmış gibi bir algı yaratmasından ötürü problemlili olduğu, burada sorunlu olanın erkek, şiddete maruz kalan kişinin kadın olarak tanımlanması ve erkeğe yönelik önleyici politikalar geliştirmenin ne kadar önemli olduğunun altı çizilmektedir. Koruyucu politikalarla kadını korumak adına kadının konumunun daha dezavantajlı bir noktaya çekildiği tartışılmaktadır.” (Taştan ve Yıldız, 2019; 167*)

2.7. Kadın Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Hukuksal Sözleşmeler

Dünya üzerinde varlığını sürdüren devletler, sorumlu oldukları fertlerin hukuksal bir zeminde mutlu, huzurlu ve güven içinde yaşaması için gerekli düzenlemeleri yapmak, tedbirler almak ve oluşabilecek sorunlara karşı müdahale sistemi kurmak sorumluluğuna sahiptir. Bu sebeple her devlet öncelikli olarak toplumsal sözleşme olarak kendi anayasasını hazırlar.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti de bu bağlamda kendi Anayasasında gereken düzenlemeleri yapmış ve toplumsal sözleşme olarak onay görmüştür. Kişisel hak ve hürriyetlerle ilgili olarak anayasamızın başlangıç metninde; “Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak

milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu” ifade edilerek, eşitlik ilkesi güvence altına alınmıştır. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709-20160520.pdf>

7 Kasım 1982’de kabul edilerek, 2709 Kanun numarasıyla 9 Kasım 1982 tarihli Resmi Gazetede (Resmî Gazete, 9 Kasım 1982, Sayı 17863, Mükerrer) yayınlanan Anayasamızın, kanun önünde eşitliği vurgulayan 10. Maddesi ise şu şekildedir:

Madde 10 – Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

(Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 7/5/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürllüer, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709-20160520.pdf>

TC Anayasası aile bireylerinin hak ve hürriyetlerinin ve de özellikle kadınlar ile çocukların korunması ile eşitlik vurgusunu “Ailenin korunması ve çocuk hakları” başlığı altında, 41. Maddede tekrar dile getirmektedir.

Madde 41 – Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/4 md.) Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/4 md.) Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709-20160520.pdf>

Türkiye’de Anayasayla koruma altına alınana bireylerin hukuksal ve yaşam haklarının, ayrıntılı olarak ele alınarak mevzuatlarda boşluk kalmasını engelleyecek kurallara dönüştürülmesi ve uygulanması amacıyla; ulusal ve uluslararası birçok çalışma yapılmıştır.

Farklı ülkelerde, şehirlerde ve farklı zamanlarda gerçekleştirilmiş konferansların deklarasyonlarında, bildirimler, tavsiye kararları, genelgeler ve sözleşmeler ile mevcut sorunlara çözüm aranmış, kararlar verilmiştir. Bu minvalde kadınlar ve çocuklara ilişkin ele alınmış konular genel olarak kalkınma, ekonomi, istihdam, ücret eşitliği, çocuk işçiliği, güvenlik, silahsızlanma, insan kaçakçılığı ve ticaretinin önlenmesi, cinsel sömürünün engellenmesi, şiddete karşı koruma, kadın-erkek eşitliği, töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi gibi konular ve sorunlar ele alınmıştır.

Kadınların cinsiyet ayrımcılığından etkilenmesini önlemek ve korumak amacıyla hazırlanmış en geniş kapsamlı sözleşme Uluslararası CEDAW “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine dair sözleşme”dir

Bu sözleşmeden farklı olarak yine en çok tanınan bir sözleşme de İstanbul Sözleşmesi olarak da bildiğimiz, “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi”dir.

2.7.1. Kadınların İnsan Hakları ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)

BM Gene Kurulunda 18 Aralık 1979 yılında kabul edilerek imzaya açılan ve 3 Eylül 1981’de yürürlüğe giren CEDAW, özgün ve ileri bir insan hakları anlayışı yansıtmak amacıyla hazırlanmış ve bir çok ülke tarafından imzalanmış Uluslararası bir sözleşmedir. (Acar ve Ertürk, 2011; 285)

CEDAW Sözleşmesi'nin özellikle kadınlara karşı ayrımcılığın tanımının ve çerçevesinin net bir şekilde ortaya koyularak, uygulanması noktasında hukuken bağlayıcı nitelikli bir insan hakları sözleşmesi olarak sunulması; bu sözleşmenin özgün ve hukuksal kararlılığını ortaya koyan bir sözleşme niteliklerini kazandırmıştır. Bu bağlamda, CEDAW'da kadınlara herhangi bir alanda, onların insan hakları ve temel özgürlüklerden, erkeklerle eşit yararlanmalarını engelleyen ya da engellemeyi hedefleyen ve cinsiyetleri nedeniyle yapılan her türlü “ayırım, mahrumiyet ve kısıtlama” bireyin insan haklarının ihlali olarak tanımlanmıştır.

Bu sözleşmenin hazırlanarak imzaya açılmasının sebebi sözleşme metninin başlangıç kısmında, kadınların dünyanın birçok ve farklı bölgelerinde yaşanan sorunlara karşı gelişen kaygı ve kadınların korunmasına ilişkin çaba olarak ifade edilmiştir. Özellikle kadınların yaşamsal haklarının hiçe sayılması ve yine toplumsal hakları ile ilgili olarak ekonomik, kültürel, sosyal, kişisel ve siyasal haklardan eşit imkânlarla yararlanamaması başlıca sorunlar arasında gösterilmiştir. Özellikle yoksulluk içinde yaşayan kadınların sağlık, beslenme, eğitim ve iş imkânları bulamaması duyulan kaygının sebepleri arasında gösterilmiştir.

CEDAW'ın temel ilkeleri, her türlü ayrımcılığın hem kamusal hem de özel alanlarda ve de hem yasal olarak hem de uygulamalarda yok edilmesidir. Sözleşme dolaylı veya doğrudan uygulanan cinsiyete dayalı ayrımcılığın her türünü; kasıtlı ya da kasıtsız yapılmış olsun ayırım gözetmeden ortadan kaldırılmasını talep eder. Bu anlamıyla CEDAW sorunu geniş bir perspektifte ele almış ve tanımlamış bir sözleşmedir. Bu sözleşmeyi imzalayarak kabul etmiş olan ülkelere, alacakları önlemler ve yapacakları çalışmalar için biçimsel olmaktan öte, uygulanabilir olma şartı getirilmiştir. Ülkelerin yasalarında yapılacak değişikliklerin, alınacak tedbirlerin gerçek yaşamda gecikmeksizin, gerekli olduğu durumlarda ve ihtiyaç duyulduğunda özel tedbirler almak yoluyla hayata geçirilmesi; dönüştürücü ve iyileştirici, uygulanabilir politikalar üretilmesi gerekmektedir. (Acar ve Ertürk, 2011; 291)

2.7.2. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi

11 Mayıs 2011’de İstanbul’da imzaya açılan bu sözleşme kadınlara yönelik şiddete, Avrupa düzleminde, bir “insan hakları ihlâli” olarak ve bağlayıcı hükümlerle yaklaşan ilk sözleşmedir. Sözleşme, 2006-2011 yılları arasında Avrupa Konseyi bünyesinde devam eden çalışmalar sonucu ve hayli güç sağlanan bir uluslararası mutabakat metni olarak ortaya çıkmıştır. (Acar ve Ertürk, 2011; 292-293)

Sözleşmenin İstanbul’da imzaya açılmasıyla birlikte Türkiye sözleşmeyi ilk imzalayan ülke olmuş, TBMM tarafından 14 Mart 2012 tarihinde kabul edilmiş ve 1 Ağustos 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme metninin birinci bölümünde yer alan “Amaç, kapsam ve temel ilkeler” başlığı altında, birinci maddede sözleşmenin amacı şu şekilde belirtilmiştir:

MADDE 1 – (1) Bu Kanunun amacı; şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6284.pdf>

Amaçtan anlaşıldığı üzere bu sözleşme hane içinde yaşayan kadın ve çocuklar olmak üzere tüm bireylerin korunmasını hedeflemektedir. Bu durumda şiddet gören erkekler de sözleşmenin koruyuculuğu kapsamına alınmış ancak bu hususta yapılacak çalışmalar, alınacak önlem ve kararlar uygulayıcı ülkenin inisiyatifine bırakılmıştır.

Devletlere kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi, mağdurlarının korunması, uygulayanların yargılanıp cezalandırılması ve bu alana yönelik bütüncül devlet politikaları geliştirilmesine ilişkin yükümlülükler getiren sözleşme, bu dört boyutlu (önleme, koruma, kovuşturma, siyasa) yaklaşımını hukuken bağlayıcı bir metinde içermesi açısından da bir ilktir. (Acar ve Ertürk, 2011; 293)

Yaşadığı ortamda şiddet olaylarına tanık olan çocukların da şiddet mağdurları arasına alınması, çocukların beden sağlığının yanı sıra ruh sağlığı ve psikolojik gelişiminin önemsenerek, onları koruma altına alması açısından da ilk olmuş, önem kazanmıştır.

Sözleşmenin sadece barış değil çatışma durumlarında da geçerliliğini koruyor olması, ülke vatandaşlarının yanında ülkeye bir sebeple sığınmış sığınmacı kadın ve çocukları da kapsamına almıştır.

Kadınların ve çocukların sadece ev içinde değil ev dışındaki yaşam alanlarında da korunma altına alınması ve toplumsal cinsiyet yargılarına dayalı olarak gerçekleşen kadın sünneti, erken yaş evlilikleri, zorla evlendirme, cinsel taciz, cinsel saldırı, zorla kürtaj ve kadın sünnetleri gibi konularda da şiddete karşı korunması sözleşme maddelerinde yer bulmuştur.

Avrupa Konseyi Sözleşmesi kadınlara yönelik şiddetin yaşamın değişik alanlarındaki kadın-erkek eşitsizliği gerçeğinden kaynaklandığını kabul etmekte ve bunlarla mücadelede kadınların güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yok edilmesini öngörmektedir. (Acar ve Ertürk, 2011; 293)

BÖLÜM III. ARAŞTIRMANIN VERİLERİNİN ANALİZİ

Bilindiği üzere, her yıl 8 Mart'ta kutlanan Dünya Kadınlar Günü, Birleşmiş Milletler tarafından tanımlanmış; insan hakları temelinde kadınların mevcut sorunlarının da ele alındığı ve aynı zamanda kadınların ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel bilincinin geliştirilmesi için etkinliklerin düzenlendiği özel bir gündür. Bu özel günde kadın sorunlarının ve mevcut durumun basın haberlerine yansıyan kısmının verileri alınarak; basında ve toplumda kadına ilişkin duyarlılık, farkındalık ve değerlerin analizi yapılmaktadır.

Bu araştırma 8-9 Mart 2019 tarihlerinde basına yansıyan kadına ilişkin haberlerin, nitel araştırma tekniğiyle analiz edilerek; kadınlara dair gündeme gelen, ele alınan olumlu veya olumsuz haberlerin hangi konularda ağırlık kazandığını tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu sebeple süregelen sorunlar ve dikkate alınan, üzerinde durulan konuların belirlenmesi; önceki yıllarda ve devam eden süreçte anlam ve değer bulan konularla paralel veya aynı olup olmadığı belirlenebilecektir. Böylece hangi sorun ve konunun önem kazandığı, hangilerinin zamanla söndüğü veya çözüm bulduğu hususunda çıkarımda bulunulabilecektir.

8 ve 9 Mart tarihlerinde Anadolu Ajansı'nda yer alan kadınla ilişkili haberler "text" formatında elde edilmiş ve veriler Word formatına dönüştürülmüştür.

Nvivo 12 Plus programına aktarılan verilerin, Nvivo içerisinde yeniden düzenlenerek her bir haber bir “case/olay” olacak şekilde analize hazır hale getirilmesinin ardından; verilerin kodlanmasında hem literatürde bulunan kavramlar hem de içerik analizi sürecinde veri setinde ortaya çıkarılan kavramlar referans alınarak, karma kodlama stratejisi izlenmiştir.

Nvivo’da bulunan “matrix coding query”, “word frequency query”, “chart” ve “map” araçları kullanılarak kodlanan veriler frekans tablolarına, kelime bulutuna, sütun grafiklere ve kavram haritalarına dönüştürülerek yorumlamaya hazır hale getirilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre hazırlanan tablolar, sütun grafikler ve kavram haritaları belli başlıklar altında sunulmuştur. Araştırmaya ilişkin çalışma konuları ve başlıklar kavramsal çerçevede yer alan bilgiler dikkate alınarak seçilmiştir. Analiz edilmek üzere ele alınan kavram ve bağlamlar üç ana başlık altında gruplanabilir:

a) Bölgesel farklılıklar

“Etkinliğin/açıklamanın lokasyonuna” ilişkin bulgular, kadına dair dile getirilen söylemlerin gerçekleştiği bölgelerin belirlenmesi açısından önemlidir. Bu bulgular sayesinde kadının gündeme alınmasına ilişkin bölgesel farklılıkların olup olmadığı öğrenilebilir.

b) İçerik veya mesajın anlamı

“Etkinliğin/açıklamanın niteliği” olumlu ve olumsuz ifadeler açısından incelenmiştir. “Etkinliğin/açıklamanın teması” araştırmanın inceleme yaptığı tarihlerde, kadınlara ilişkin mesajların verildiği etkinliklerin türlerini belirlemek gayesiyle ele alınmıştır.

c) Mesaj ve etkinliklerin kaynağı

Ele alınan başlıklar altında araştırılan açıklama veya etkinliği yapan kurumların hangi kurumların olduğunun, hangi kitleyi veya grubu temsil ettiğinin öğrenilmesi açısından değerlidir.

d) Mesajlar ve etkinlikler ile öne çıkarılan beklentiler

Kadınlarla ilişkilendiren kavramlar ve kadın ile ilişkili dilek ve temenniler; açıklamaları yapan kişi ve kurumların bakış açısının yanı sıra, kadınların bakış açısıyla da değerlendirmeye alınmıştır.

Kavramsal çerçeve içerisinde ele alınan toplumsal cinsiyet algısı ve kadına yönelik şiddet ile ilişkili kelime, kavram, cümle ve bağlamlar araştırmanın ele alınan diğer başlıkları olmuştur.

3.1. Kadınlarla İlgili Etkinliğin/Açıklamanın Lokasyonu

Tablo 1

Etkinliğin/Açıklamanın Bölgesel Lokasyonu

Etkinliğin / Açıklamanın Bölgesel Lokasyonu	
Marmara Bölgesi	24
Ege Bölgesi	7
İç Anadolu Bölgesi	27
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	10
Doğu Anadolu Bölgesi	33
Akdeniz Bölgesi	10
Karadeniz Bölgesi	12
Toplam	123

Tablo 2**Etkinliğin/Açıklamanın Lokasyonu**

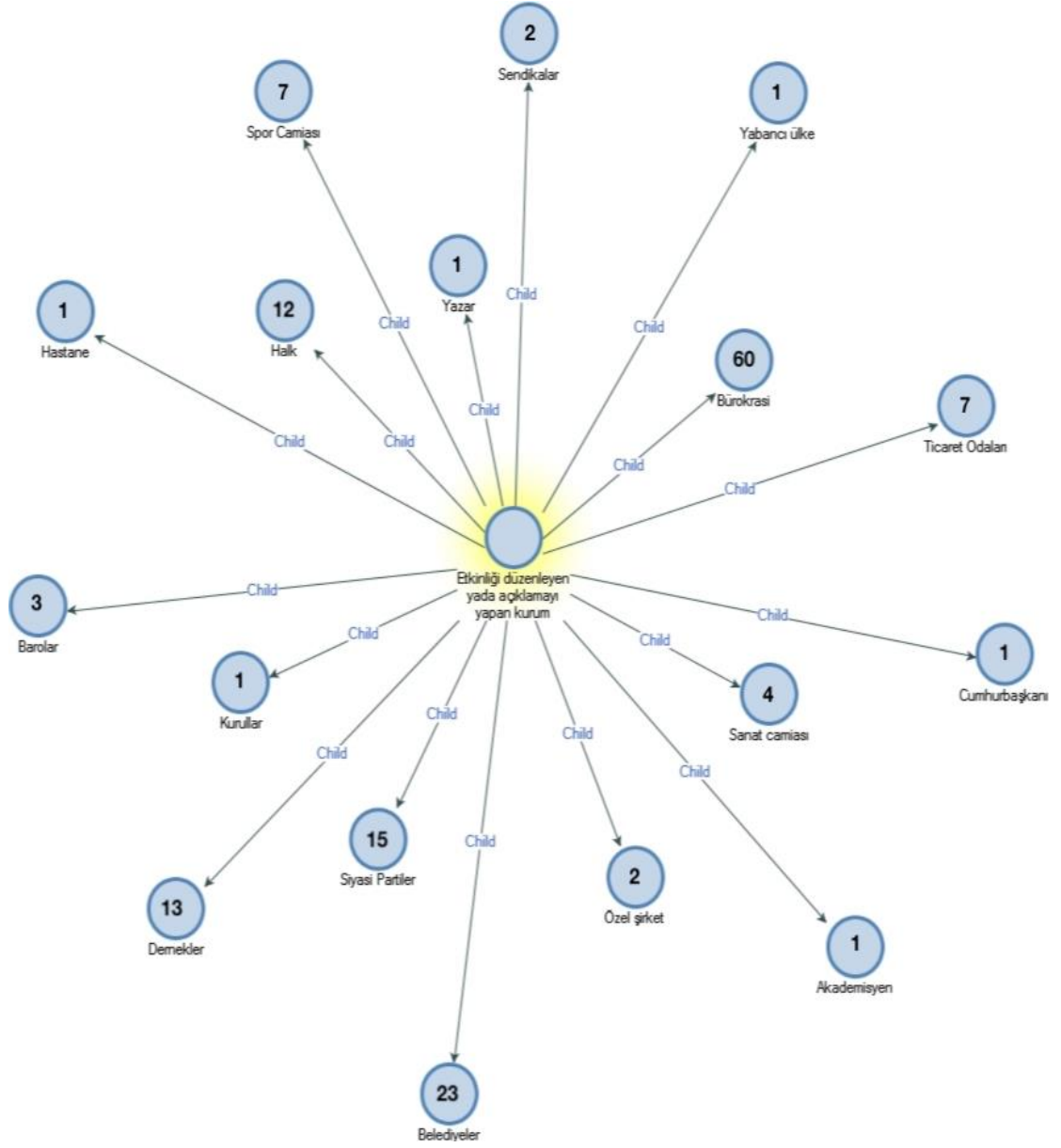
	A : .
1 : Afyon	1
2 : Ağrı	1
3 : Amasya	1
4 : Ankara	12
5 : Antalya	3
6 : Ardahan	1
7 : Artvin	1
8 : Bayburt	2
9 : Bilecik	2
10 : Bingöl	1
11 : Bitlis	3
12 : Çorum	1
13 : Denizli	2
14 : Diyarbakır	2
15 : Edirne	2
16 : Elazığ	2
17 : Erzincan	1
18 : Erzurum	3
19 : Eskişehir	3
20 : Gaziantep	3
21 : Hakkari	2
22 : Hatay	1
23 : Isparta	1
24 : İstanbul	15
25 : İzmir	2
26 : Kahramanmaraş	2
27 : Karabük	2
28 : Kars	2
29 : Kastamonu	3
30 : Kayseri	2
31 : Kırklareli	2
32 : Kırşehir	3
33 : Kocaeli	1
34 : Konya	2
35 : Malatya	2
36 : Mardin	2
37 : Muğla	2
38 : Muş	1
39 : Nevşehir	3
40 : Niğde	1
41 : Osmaniye	1
42 : Sakarya	1
43 : Samsun	5
44 : Şanlıurfa	2
45 : Sinop	2
46 : Şırnak	1
47 : Sivas	5
48 : Tekirdağ	1
49 : Trabzon	2
50 : Tunceli	1
51 : Uşak	2
52 : Van	7
53 : Yozgat	1
54 : ABD	2
55 : Arjantin	1
56 : Belçika	1
57 : Fransa	1
58 : İspanya	1
59 : Katar	1
60 : Türkiye Saraybosna Bül	1

Tablo 1’de yer alan etkinliği dzenlendiği veya açıklamanın yapıldığı bölgesel lokasyonu değerlendirdiğimizde İç Anadolu Bölgesinin ve Marmara Bölgesinin ne çıkması bu iki metropol ilin aldığı yüksek değerlerle ilişkili tutulabilir. Bununla birlikte 33 puanla Doğu Anadolu Bölgesinin en yüksek puanla birinci sırada olması farklı açılardan değerlendirilebilir, ele alınabilir. AA’da yer alan haberlerde yer alan illerin hangilerinin olduğuna bakarak, bölgelerin kapsadığı illerin sayısına göre açıklama veya etkinliğin yapıldığı illerin sayısını karşılaştırdığımızda: Marmara Bölgesinden (11 il) 7 ilin, Ege Bölgesinden (8 il) 4 ilin, İç Anadolu Bölgesinden (12 il) 8 ilin, Güneydoğu Anadolu Bölgesinden (10 il) 5 ilin, Doğu Anadolu Bölgesinden (14 il) 14 ilin, Akdeniz Bölgesinden (8 il) 6 ilin, Karadeniz Bölgesinden (18 il) 7 ilin haber kaynağında yer bulduğu görmekteyiz.

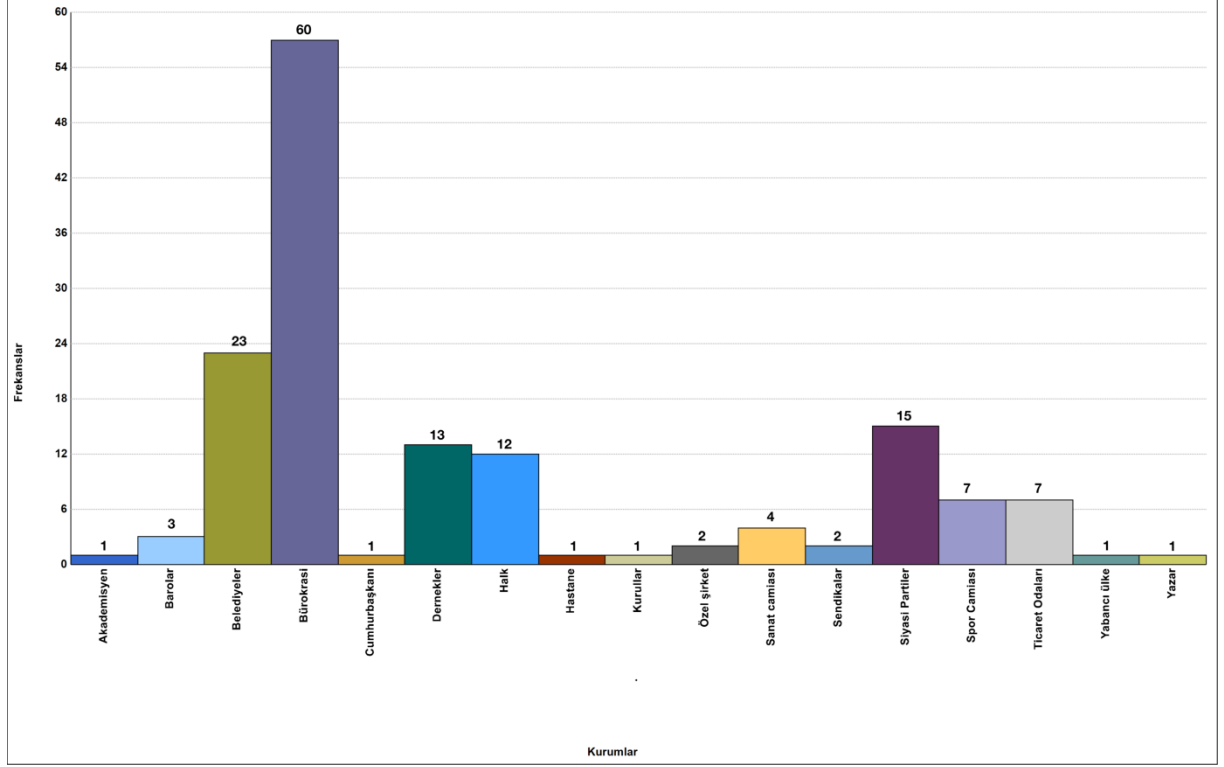
Tablo 2’den, 8 ve 9 Mart tarihlerinde yapılan açıklama ve etkinliklerin ülkenin her bölgesine yayıldığı, birçok ilde dikkate alındığı görülmektedir. Türkiye’nin seksen bir ilinden elli  AA’da yer almış, ek olarak dünyanın farklı bölgelerinden konuyla ilgili haberler paylaşılmıştır. Farklı ülkelerde gerçekleşmiş olan etkinliklerin bir kısmı o ülkenin vatandaşları tarafından, bir kısmı ise o ülkelerde varlığını sürdüren Türkler ve eliliklerimiz tarafından gerçekleştirilmiş etkinlikler olmuştur.

Yapılan etkinliklerin illere göre değerlendirilmesine baktığımızda, Ankara ve İstanbul illerimizin ne çıktığını görmekteyiz. Bu iki ildeki nüfus yoğunluğunun fazlalığının yanı sıra, bürokrasi ve sivil toplum kuruluşlarının yoğun faaliyet gösterdiği iller olmasının, ortaya çıkan sonucun elde edilmesinde rolü olduğu düşünülebilir.

3.2. Kadınlarla İlgili Etkinliği Düzenleyen/Açıklamayı Yapan Kesimler

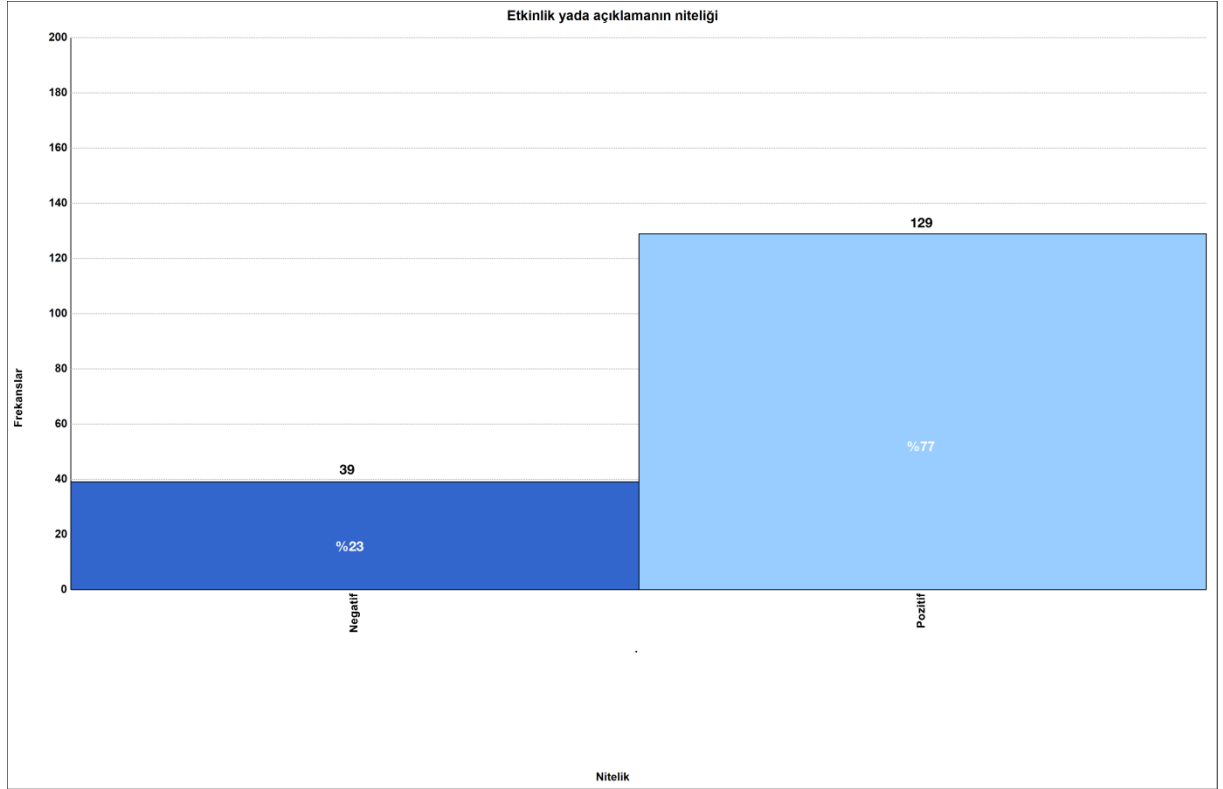
Şekil 7. Etkinliği Düzenleyen/Açıklamayı Yapan Kesimler (1)

Şekil 8. Etkinliği Düzenleyen/Açıklamayı Yapan Kesimler (2)

Şekil 7 ve Şekil 8’de görüldüğü üzere; AA’da yer alan haber ve mesajlar incelendiğinde; mesajların en çok görevini sürdüren bürokratlar tarafından açıklandığı, etkinliklerin daha çok bürokratlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Bürokratları sırasıyla belediyelerde görev üstlenmiş yerel yöneticilerin, siyasal parti temsilcilerinin, dernekler, halk, spor camiası, ticaret odalarının ve diğerlerinin izlediği görülmekte. Kadınların sorunları ve kadınların geleceğine ilişkin dilek, temenni ve konu ile ilgili mesajların STK, siyaset ve yönetimde görev ve söz sahibi olmuş kişilerin dile getirmesi; kadına ilişkin meselelerin görev bilinci ve sorumluluğu kapsamında ele alındığı fikrini vermektedir. Halk tarafından düzenlenen etkinlik ve mesajların oranı, toplumun konuya duyarlılık gösterdiği ve farkındalık geliştirdiği anlamını düşündürmektedir.

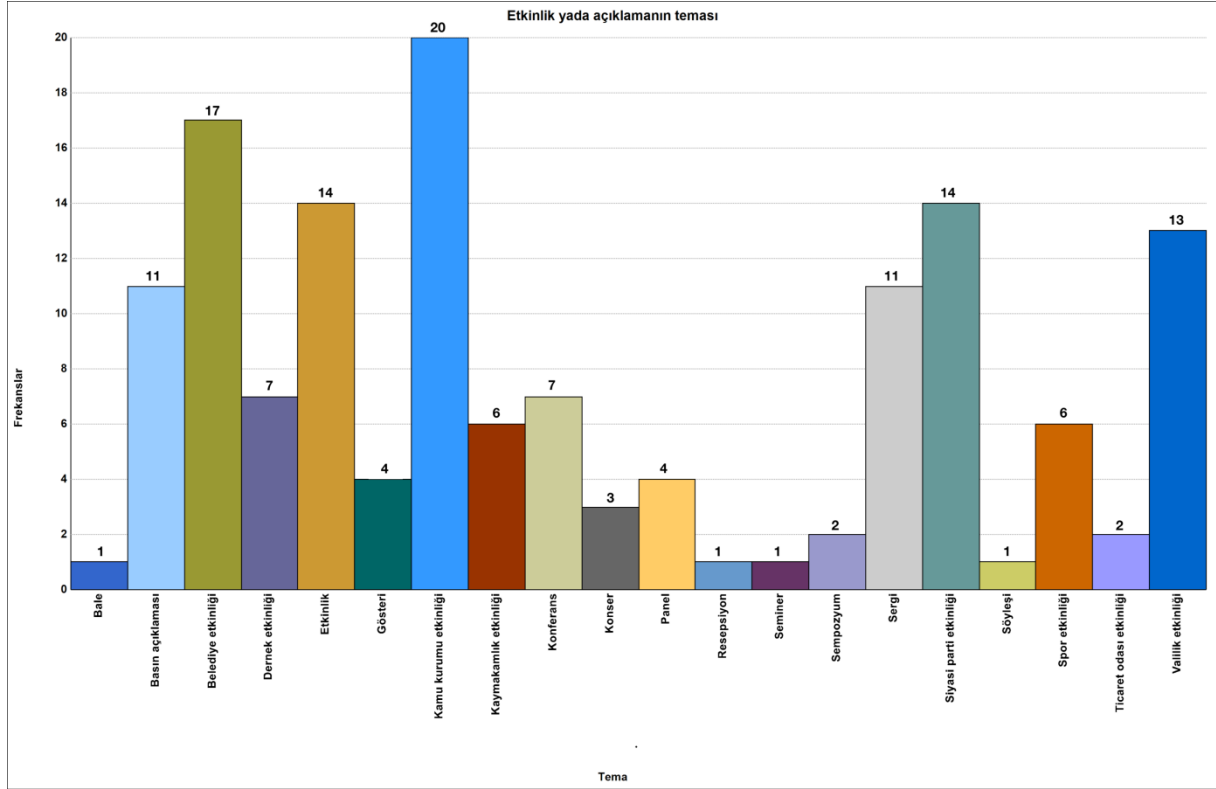
3.3. Kadınlarla İlgili Etkinliğin/Açıklamanın Niteliği

Şekil 9. Etkinliğin/Açıklamanın Niteliği

Tablo 9’da sunulan bulguya göre; basında AA tarafından paylaşılmış haberler kapsamında düzenlenen etkinliklerin ve yapılan açıklamaların % 77’sinin olumlu mesaj içerdiği, % 23’ünün ise olumsuz kelime ve mesajlar içerdiği görülmektedir. Elde edilen bulgu mevcut sorunların varlığına ilişkin farkındalığı gösterirken; olumlu mesaj ve içerikler ile, kadınlar için beslenen olumlu duyguların, düşüncelerin gerçekleştirilmek istenen planların ve hedeflerin niteliği ile ilgili de fikir vermektedir.

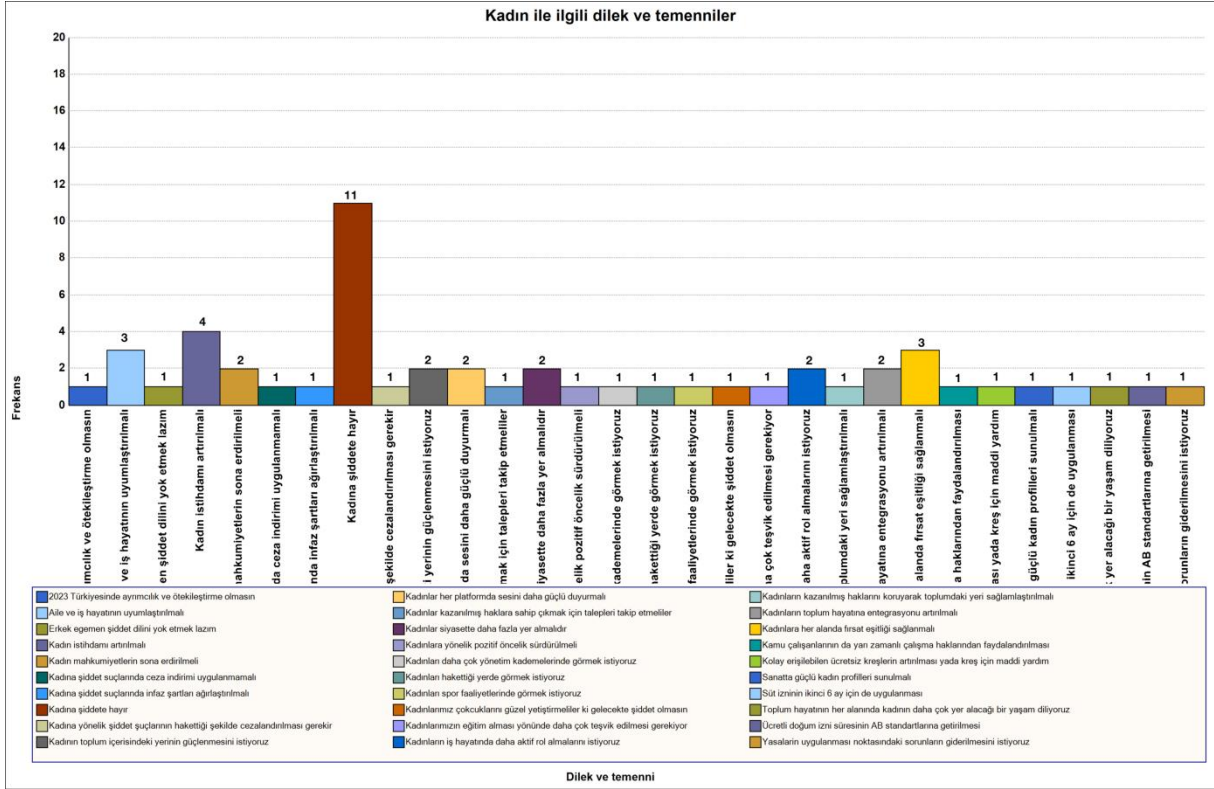
Şekil 11. Etkinlik/Açıklamanın Teması (2)

Şekil 11’de görüldüğü gibi; etkinliğin açıklaması ve teması, incelendiğinde kamu kuruluşlarının etkinliği ile (20) en yüksek frekans aralığına yer almaktadır. Valilikler ve kaymakamlıkların yer aldığı merkezi yönetimler, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluş örgütlerinin ağırlıklı olarak yer aldığı mesaj ve etkinlik sahipleri grubunda kamu kuruluşlarını sırasıyla belediye(17), siyasi parti(14), valilik etkinlikleri(13), dernek etkinlikleri, kaymakamlık etkinlikleri(6), Ticaret Odası etkinlikleri(2) izlemektedir.

Analizi yapılan haberlerin içeriğinde genel olarak resmi/bürokrasi temsilcilerin açıklamaları ve gerçekleştirilen kültürel etkinliklere ilişkin bilgi ve mesajlar yer almaktadır. Basın açıklamaları ve sergiler aynı frekans(11) aralığında yer alırken; bunu sırasıyla konferanslar(7), spor etkinlikleri(6) takip etmiştir. Bu göstergeleri yine yüksek frekans aralığından, en düşük frekans aralığına doğru sırasıyla gösteri(4), panel(4), konser(3), sempozyum(2), bale(1), resepsiyon(1), seminer(1) ve söyleşi(1) türlerindeki etkinlikler takip etmiştir.

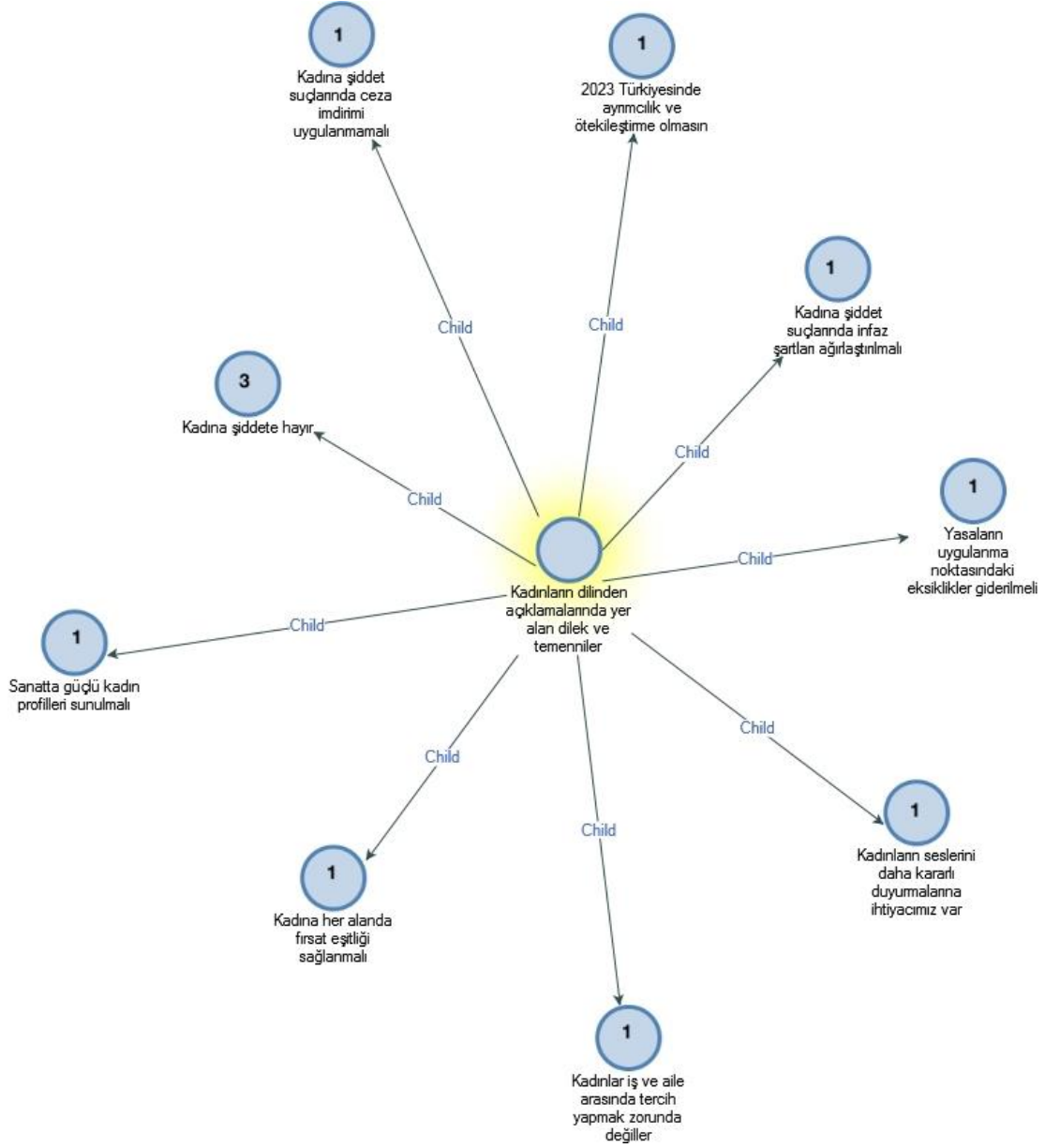

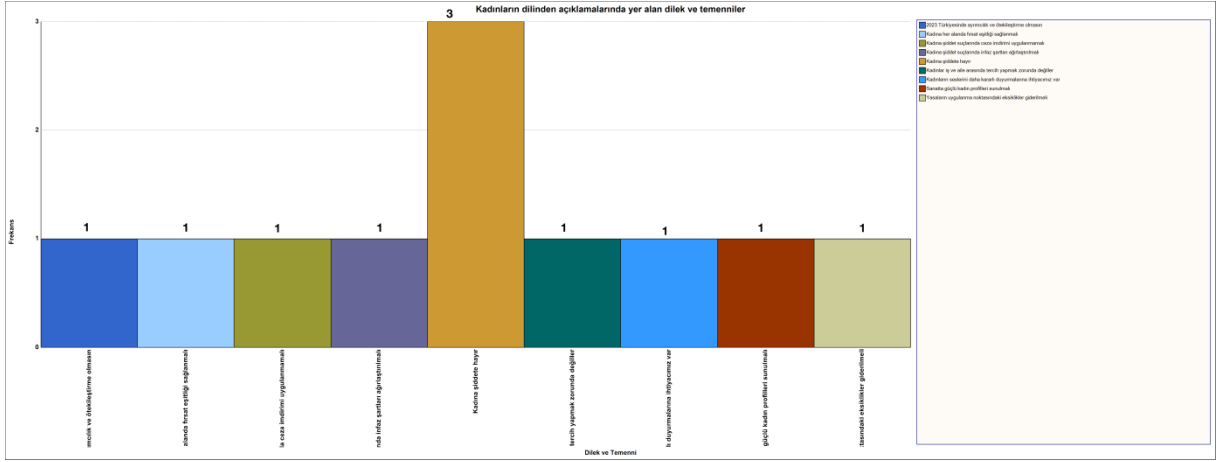
Şekil 13. Kadın İle İlgili Dilek ve Temenniler (2)

Şekil 12 ve Şekil 13'e göre; dile getirilen dilek ve temennilerde verilen mesaj 11 frekans aralığı ile "Kadına şiddete hayır" olmuştur. Kadınlara ilişkin verilmiş olan bu mesaj yaşanmaya devam eden bir sorun olarak algılanabilir. Nihayetinde kuramsal çerçevede belirttiğimiz üzere; "Dünyada ve Türkiye'de Kadın Cinayetleri 2016 – 2017 – 2018 Verileri ve Analizleri" çalışmasında sunulan bulgular ülkemizde, kadına yönelik şiddetin ağır tabloyu ortaya çıkarmaktadır. Bu araştırmaya göre 2016, 2017 ve 2018 yıllarında toplamda 932 kadın cinayeti işlenmiştir. Yaptığımız araştırmada kadına yönelik şiddetin kınanması ve durdurulması ilişkin verilen bu mesaj; sorunun toplum vicdanını rahatsız eden önemli bir farkındalığa dönüştüğünü gösteriyor.

3.6. Kadınların Dilinden Açıklamalarında Yer Alan Dilek ve Temenniler

Şekil 14. Kadınların Dilinden Açıklamalarında Yer Alan Dilek Ve Temenniler (1)

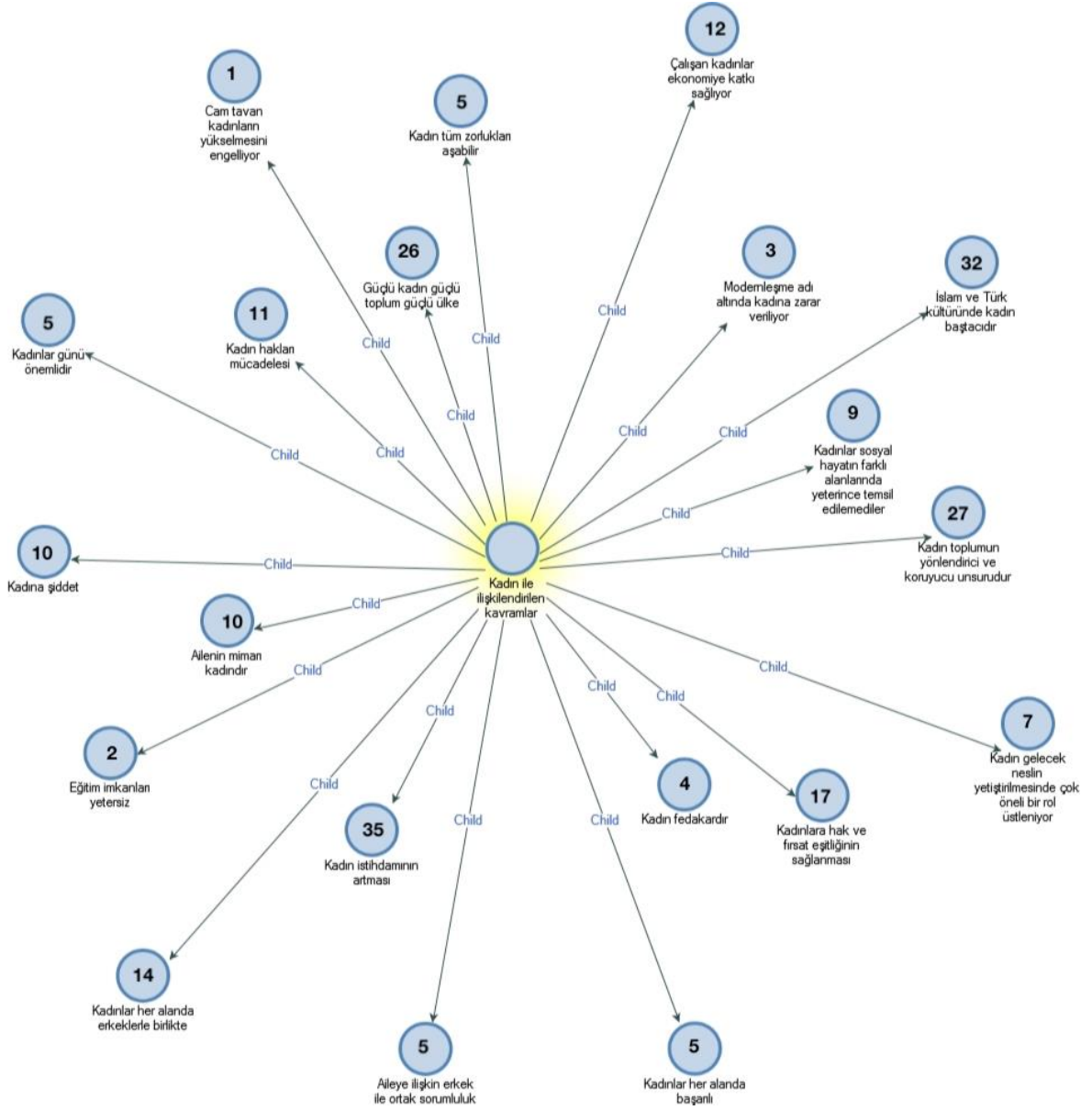

Şekil 15. Kadınların Dilinden Açıklamalarında Yer Alan Dilek Ve Temenniler (2)

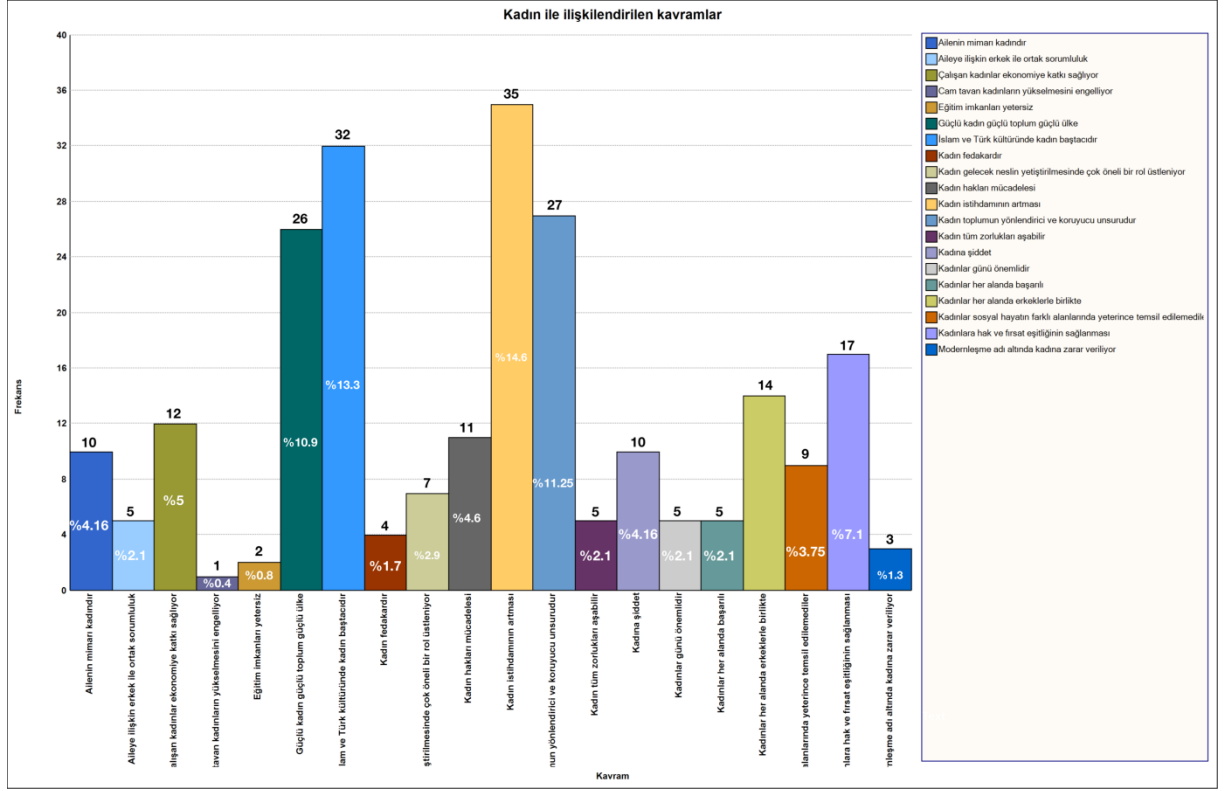
Şekil 15'e bakıldığında kadına yönelik şiddete gösterilen tepkinin sadece toplum değil bizzat kadınların da açıklama, etkinlik ve mesajlarında önemli bir yer aldığını görmekteyiz. Kadınların dilek ve temennileri arasında en yüksek frekans aralığına sahip olan “Kadına şiddete hayır”(3) mesajı yer almakta Kadınların eşit frekansa(1) yer alan diğer dilek ve temennilerinde ise, farklı konularda ele alınan otuz parametre içerisinde özellikle şiddete ilişkin cümlelerin kullanılmış olması manidardır. Bu mesajlar; “Kadına şiddet suçlarında ceza indirimini uygulanmasın.”, “Kadına şiddet suçlarında infaz şartları ağırlaştırılmalı.” şeklindedir. “Yasaların uygulanma noktasındaki eksiklikler giderilmeli” mesajında ise şiddet kelimesinin geçmemesine rağmen, yasaların uygulanmasına ilişkin beklenti yine şiddet suçlarına ilişkindir.

Verilen mesajlarda yer bulan diğer ifadeler ise yine aynı frekansa(1); “2023 Türkiye’inde ayrımcılık ve ötekileştirme olmasın”, “Kadınlara her alanda fırsat eşitliği uygulansın”, “Kadınlar iş ve aile arasında tercih yapmak zorunda değiller”, “Kadınların seslerini daha kararlı duyurmalarına ihtiyacımız var” ve “Sanatta güçlü kadın profilleri sunulmalı” şeklinde olmuştur.

3.7. Kadınlarla İlişkilendirilen Kavramlar

Şekil 16. Kadınlarla İlişkilendirilen Kavramlar (1)

Şekil 17. Kadınlarla İlişkilendirilen Kavramlar (2)

Şekil 17’de ele alınan kadınlarla ilişkilendirilen kavramlara ait bulguları gruplandırdığımızda birinci sırayla en yüksek toplam frekans(69) değeriyle sosyal içerikli mesajlar almaktadır. Toplam frekans değeriyle ikinci sırayı alan ekonomi(47) içerikli mesajları kültürel ve bireysel içerikli mesajlar takip etmektedir. Kadınlarla ilişkilendirilen kavramları gruplandırma dışında tek tek ele aldığımız takdirde, en büyük frekans aralığına sahip sorun ve beklenti alanının kadın istihdamına(35) ilişkin olduğunu görmekteyiz.

“İslam ve Türk Kültüründe kadın baş tacıdır”(32) ve “Kadın toplumun yönlendirici ve koruyucu unsurudur”(27) kavramları, açıklama ve etkinliklerde güçlü birer frekans aralığıyla öne çıkan; kadınlara verilen değere ve öneme ilişkin kavramlardır. Bu önem “takip eden frekans ağırlığında (26) “Güçlü kadın, güçlü toplum, güçlü ülke” mesajıyla desteklenmektedir.

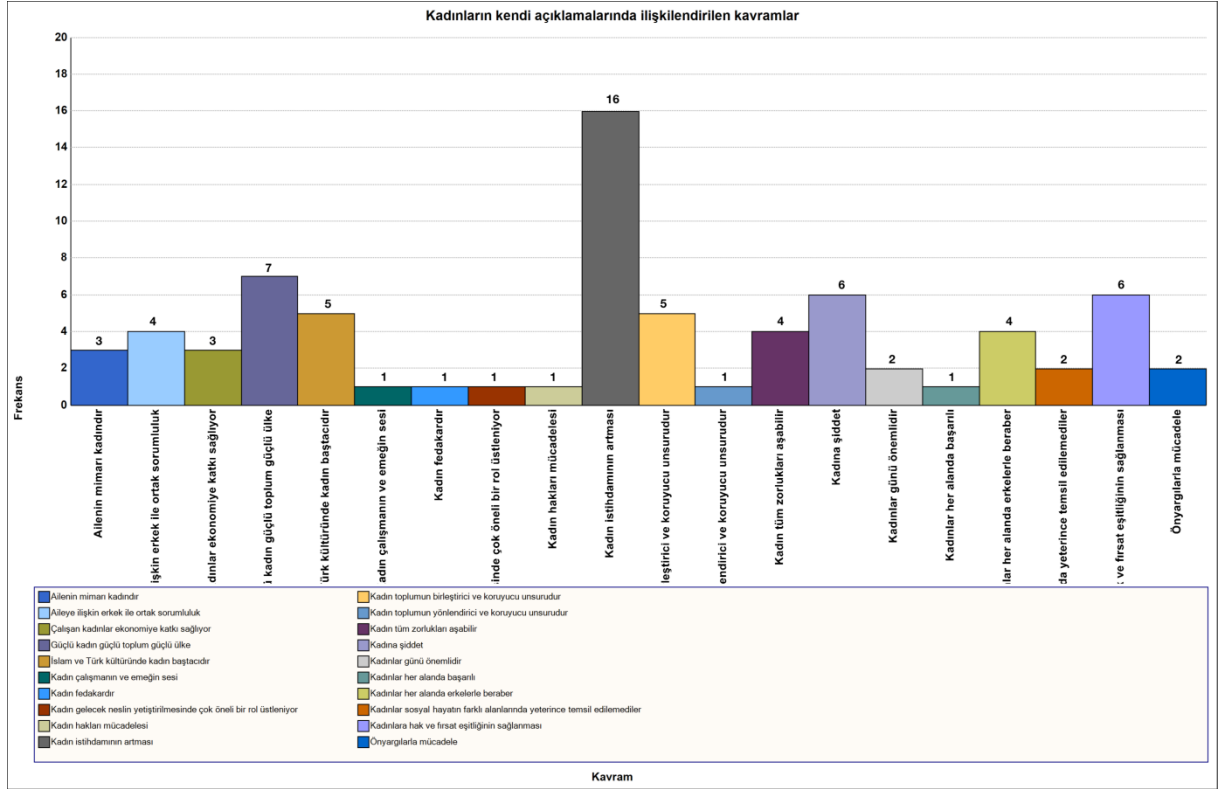
Şekilde yer alan kavramlara ilişkin diğer vurgular kadının ekonomik ve toplumsal alanda güçlendirilmesi ve buna dair eleştirilerin ve beklentilerin yer aldığı mesajları içermektedir.

Kadının kariyer hedeflerinde yükselmesini mani olan belirsiz engelleri ifade eden “cam tavan sendromu” terimiyle ifade edilen sorunun dile getirilmiş olması; toplumda bu meseleye ilişkin bilgi ve farkındalığın oluştuğunu göstermektedir.

3.8. Kadınların Kendi Açıklamalarında İlişkilendirilen Kavramlar

Şekil 18. Kadınların Kendi Açıklamalarında İlişkilendirilen Kavramlar (1)

Şekil 19. Kadınların Kendi Açıklamalarında İlişkilendirilen Kavramlar (2)

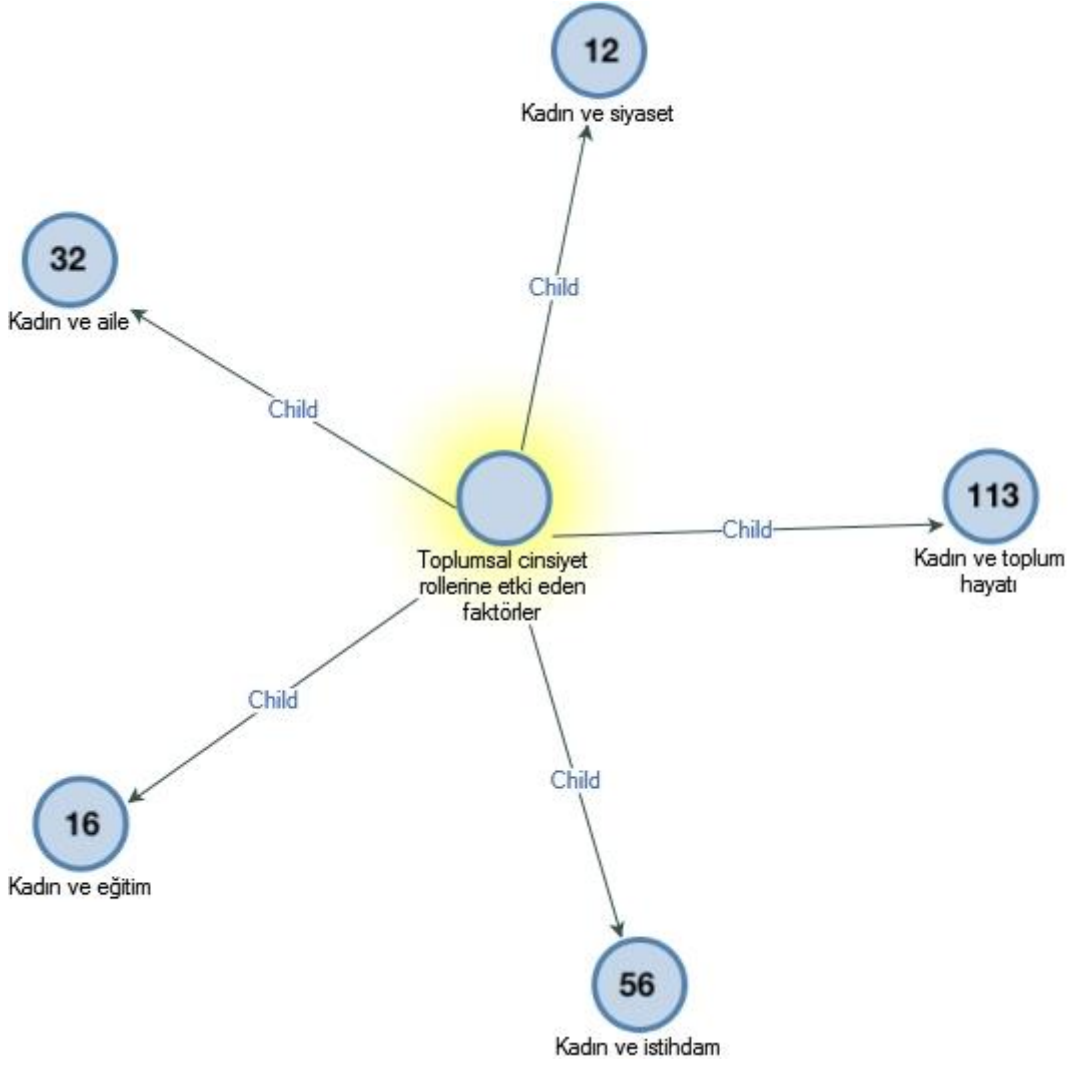
Şekil 19’da kadınların kendi açıklamalarında ilişkilendirilen kavramlar yer almaktadır. Kadınların kendi yaşadıkları sorunlara bakış açılarının ve kendileriyle ilgili istek ve beklentilerini değerlendirdiğimizde; karşımıza çıkan en önemli meselenin kadın istihdamına(16) ilişkin olduğu görülmektedir.

“Güçlü kadın, güçlü toplum, güçlü ülke”(7) mesajı kadınlar tarafından da benimsenmiş bir mesaj olarak önümüze çıkmaktadır.

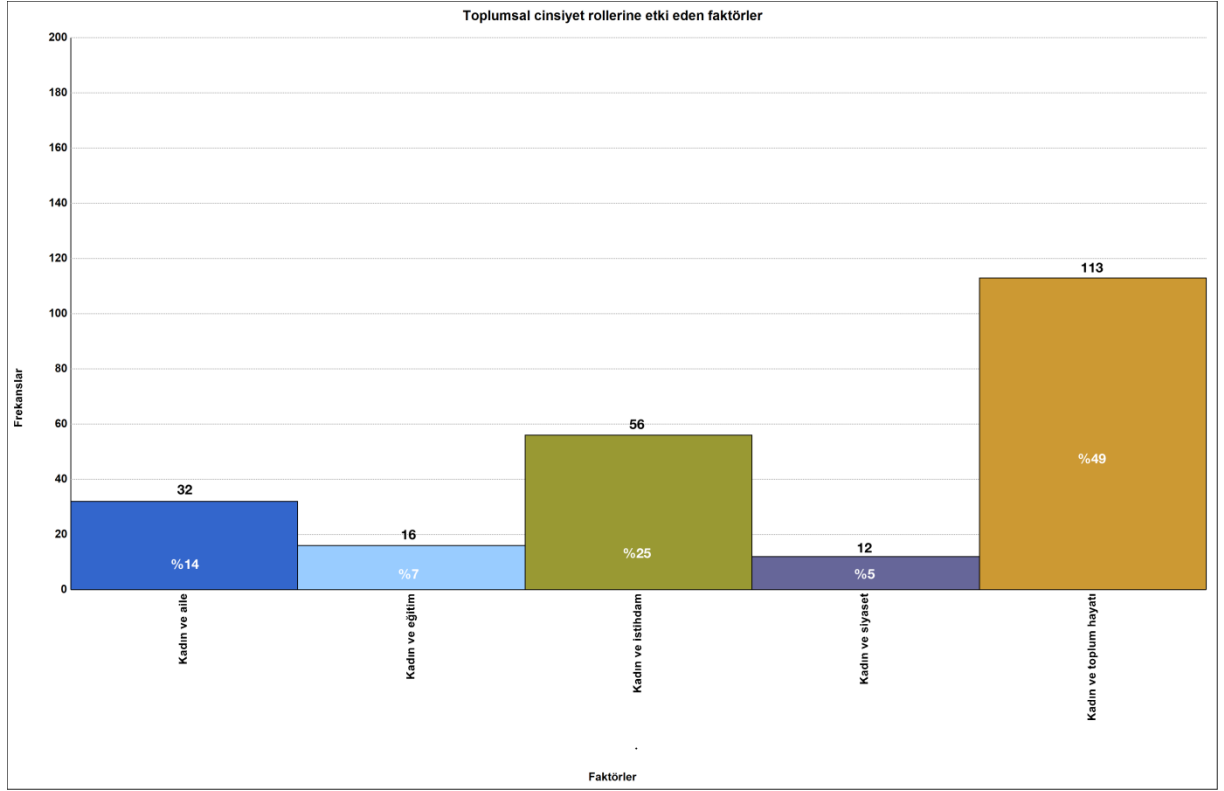
Bu şekilde, şekil 17’de ikinci sırayı alan “İslam ve Türk kültüründe kadın baştaadır”(5) kavramının sıralamada öne çıkmadığıdır. Toplumun kadına bakış açısında yer alan önem ve değer kadınlar tarafından hissedilemediği gerçeğini önümüze sermektedir. Kadınlar tarafından dile getirilen “Kadına şiddet” kavramı 6 frekans değeriyle, toplumsal değer önünde yer almaktadır. Bu sonuç kadına yönelik şiddetle ilgili sorunların çözülmesi gereğini bir kez daha öne çıkarmaktadır.

3.9. Toplumsal Cinsiyet Rollerine Etki Eden Faktörler

Şekil 20. Toplumsal Cinsiyet Rollerine Etki Eden Faktörler (1)

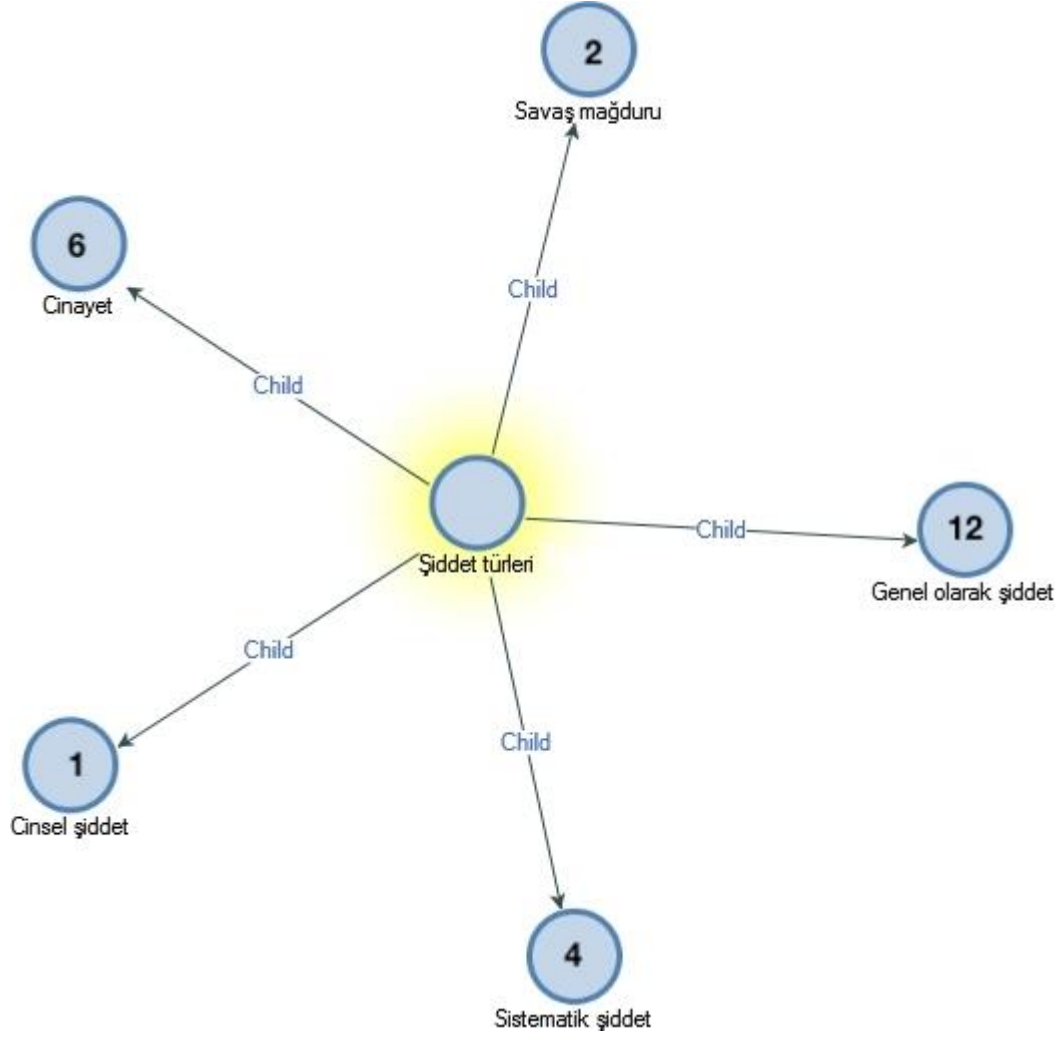

Şekil 21. Toplumsal Cinsiyet Rollerine Etki Eden Faktörler (2)

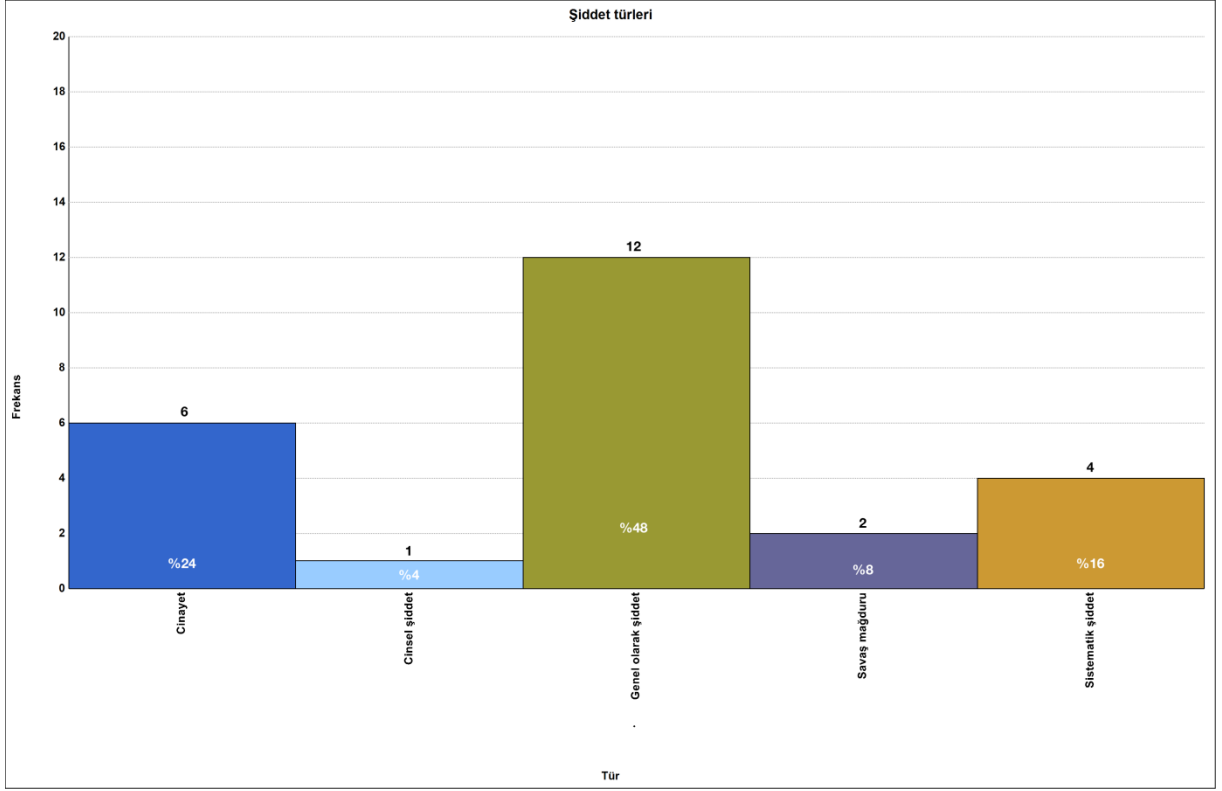
Şekil 21’de yer alan toplumsal cinsiyet rollerine etki eden faktörlere ilişkin bulgularda; %49 oranında “Kadın ve toplum hayatıyla”(113) ilgili faktörler ön plana çıkmıştır. Bunu yüksek frekans aralığından en düşük frekans ağırlığına doğru sırasıyla %25 ile “Kadın ve istihdam”, %14 oranıyla “Kadın ve aile”, %7 oranla “Kadın ve eğitim” son olarak %5 ile “Kadın ve siyaset” izlemektedir.

Elde edilen bulgulara göre toplum cinsiyet algısını yönlendiren en önemli faktör olarak gösterilmiştir. İstihdam ile ilgili meselelerin toplumsal cinsiyet algısıyla ilgili olarak sebep mi ya da sonuç mu olduğu tartışma konusu olabilir. Toplumsal cinsiyetle ilgili olarak eğitim ve siyasete ilişkin faktörlerin daha düşük düzeyde bulunması, siyasetçilerin kadınlara ilişkin olumlu mesajlar kullanması ve projeler üretmesi; siyasetçilerin sürdürdüğü kadın politikalarının eğitime yansımalarının toplum nazarındaki değerlendirmesinden kaynaklanıyor olabilir. Ailenin etkisi çok yüksek bulunmamakla birlikte, toplumsal cinsiyet algısının oluşması üzerindeki etkisini koruduğu kabul edilmektedir.

3.10. Kadına Yönelik Şiddet Türleri

Şekil 22. Kadına Yönelik Şiddet Türleri (1)

Şekil 23. Kadına Yönelik Şiddet Türleri (2)

Şekil 8 ve Tablo 16’da yer alan kadına yönelik şiddet türlerine ilişkin oluşan algı ve ele alınan kavramlarıyla ilgili bulgularda en yüksek değeri %48 ile “Genel olarak şiddet” ifadesi yer almıştır. Bunu %24 ile “Cinayet”, %16 ile “Sistematik şiddet”, %8 ile “Savaş mağduru” ve son olarak %4 ile “Cinsel şiddet” izlemektedir.

Yapılan açıklamalar, verilen mesajlar ve etkinliklerde psikolojik şiddet, ekonomik şiddet ve sözel şiddete değinilmemiştir. Genel olarak şiddet kavramı içerisine alınan şiddet ifadesinin hangi şiddet türlerini, ne oranda içerdiği belirsizdir. Büyük bir ihtimalle söz konusu olan genel anlamda kullanılmış şiddetin, daha çok fiziksel şiddete ilişkin olduğu düşünülmektedir.

Cinsel şiddetle ilgili oranın düşük çıkması; konuya dair yaşanan sorunların düşük oranda olabileceği gibi konunun toplumsal, kültürel ve ahlaki olarak tabu sayılması nedeniyle, dile getirme noktasında duyulan utanma duygusu ve çekincelerden dolayı da kaynaklanabilir.

BÖLÜM IV. SONUÇ

Kadınların toplum içindeki yeri, statüsü ve yaşadığı sorunlar; günümüze değin pek çok araştırmacının konusu olmuştur. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda toplumsal cinsiyet algısı, kadınların çalışma hayatındaki varlığı, kadın istihdamı, eşitlik, ayrımcılık, şiddet, sosyal yaşam ile ilgili ve varoluşsal, hukuksal haklar ve yaşanan sorunlar bu çalışmaların konuları olmuştur.

Tüm bu çalışmaların yanı sıra; başta kadınlar olmak üzere birçok insan yaşanan sorunların mağduru veya mağduriyete karşı farkındalığı olan bireyler olarak hak arayışında bulunmuş ya da hak arayanları desteklemiştir. Kimi zaman konuşarak, kimi zaman yazarak veya farklı etkinliklerde rol alarak yahut katılım sağlamak suretiyle aktif görevler edinmişlerdir. Bu hak arayışları eleştirel veya destekleyici tutumlar farklı zaman ve mekânlarda açıklama ve etkinliklerle görünür kılınmıştır. Bireysel çabalar zamanla sivil toplum kuruluşlarının konuya ve sorunlara sahip çıkmasıyla örgütsel çabalara dönüşmüş ve hatta resmi kurumlar ve erk sahipleri tarafından da desteklenmiştir.

Birbirinden farklı zaman dilimlerinde, dağınık olarak yürütülen kadınlara yönelik çalışmalar ve faaliyetler, yılın belli bir zaman diliminde, 8Mart Dünya Kadınlar Gününde yoğunlaşmış ve günün ana teması olarak öne çıkmıştır. 8 Mart günü kadınlara özel bir gün olarak ilanından itibaren, her yıl periyodunda kadınların sorunlarının masaya yatırıldığı, kadınların daha nitelikli bir yaşam sürmesine ilişkin mesaj, dilek ve temennilerin sunulduğu diğer günlerden farklı bir güne dönüşmüştür.

Bu çalışma 8 Mart gününün özelliği sebebiyle, günün anlamına binaen yoğunlaşan açıklama ve etkinliklerde, kadınların toplumsal rolleri, bu roller ile ilgili belirginleşen kavramların neler olduğu, yaşanan sorunlardan hangilerinin dile getirildiği, eleştiriye tabi olan konularla birlikte nelerin desteklendiğini anlamak maksadıyla yapılmıştır.

Basın sosyolojik olgu ve olayların bir ayna gibi kitlelere yansıtıldığı; bilgi ve haberlerin paylaşılması suretiyle görünürlüğün ve farkındalığın desteklendiği etkili bir iletişim aracıdır. Aynı zamanda kitlelere iletilmek istenen mesajların, dilek ve temennilerin paylaşıldığı etkili bir araçtır. 8-9 Mart tarihlerinde yoğunlaşan kadına ilişkin haber ve iletilerin araştırma sahası olarak seçilmesi; gündemde tutulan meselelerin anlaşılmasını kolaylaştıracağı düşünülmüştür.

Çalışmanın sonunda elde edilen bulgular, kuramsal çerçevede ele alınan konularla ilgili bilgilerle örtüşmektedir. Toplumsal cinsiyet algısı ve cinsiyet rollerine ilişkin verilen mesajlar; istihdam sorunları ve kadına yönelik şiddetle paralellik göstermiştir.

Toplumun yaşadığı ekonomik sorunlar ve istihdam problemleri, kadın – erkek her iki cins için de ortak sorun olarak algılanabilir. Ancak yaşanan istihdam problemleri ve çalışma hayatında karşılan sorunlar kadınlar açısından farklılık gösterebilmektedir. Zira kadınların yaşadığı sorunların önemli bir kısmı cinsiyet ayrımcılığından ve duyarsızlıktan kaynaklanmaktadır. Ücret eşitliği, sosyal güvence hakları, çalışma koşulları kadınların yaşadığı sorunların başında gelmektedir.

Yıllarca yaşam içinde yer aldıkları, kendilerine tanınan rollere ilişkin işbölümüne bağlı görevlerde veya kayıt altına alınmayan vasıfsız işgücü olarak çalışmış olan kadınlarımız, Türkiye’de ilk olarak 1843 yılında aldıkları ebelik eğitimiyle vasıflı, tanımı olan bir meslek ünvanına kavuşmuşlardır(Gül ve dğr. 2014; 170) 175 Yılı aşkın bir süreçte devam eden iş hayatında yer alma mücadeleleri sayesinde, bugün kadınlar bir çok alanda eğitim almakta ve istihdam sahibi olabilmektedir. Ancak henüz istihdam edilmede ve iş ortamında yaşadıkları sorunların hepsi çözülebilmiş değildir.

TUİK tarafından sunulmuş olan, 2017 yılında Türkiye’de 15 ve daha yukarı yaştaki işgücüne katılanların oranı 2017 yılında %51,5’dir. Bunların %71,5’i erkek, %32’si ise kadın olmuştur. 2018 Yılında ise işgücüne katılanların oranı toplamda %52,2 olmuş, bunların %71,3’ünü erkekler, %33,22sini kadınlar oluşturmuştur. İstihdam edilenlerin oranı 2017 yılında %44,8 olup bu oran erkeklerde %63, kadınlarda ise %27,1’dir. 2018 Yılında istihdam oranı toplamda %46,4’e yükselmiş, bunların %64,5’ erkeklerden, %28,7’si kadınlardan oluşmuştur. Kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne daha fazla katıldıkları tespit edilmiştir. (TUİK 2018)

Elde edilmiş olan bu veriler, kadınların ekonomik haklar ve istihdam ile ilgili beklentilerinin devam ediyor olmasını haklı göstermektedir. Kimseye muhtaç olmadan, kendi gücüyle ayakta durabiliyor olmak ve yaşamını insani değerler çerçevesinde sürdürebilmek her bireyin hakkıdır. Bununla birlikte gelişen ve değişen dünyada artan ve çeşitlenen ihtiyaçların karşılanabilmesi için, aile fertlerinin ekonomik açıdan da birbirlerini desteklemesi bir zorunluluğa dönüşmüştür.

Haklar ve ihtiyaçlar dikkate alındığında meslek edinmek, istihdam edilmek ve iş hayatinde var olmak noktasında kadınlar erkeklere nazaran daha farklı ve biraz daha fazla sorunla karşılaşmaktadır. Yaşadıkları sorunların çoğunluğu toplumsal cinsiyet algısından kaynaklanan önyargı ve kalıpyargılarla birlikte, erkeklere göre düzenlenmiş iş yaşamında kadınların durum, konum ve ihtiyaçlarına ilişkin sürdürülen duyarsızlıktan kaynaklanmaktadır.

2011 yılında Türkiye’de yapılmış olan Dünya Değerler Araştırmasından elde edilen bulgularda kadınların iş hayatına katılmasıyla ilgili olarak kadınların ve erkeklerin verdiği cevaplar, toplumsal cinsiyet algısına ilişkin önyargı ve kalıpyargılara örnek gösterilebilir. “Ülkede, eğer insanlar iş bulamıyorsa, çalışmak kadınlardan çok erkeklerin hakkıdır” ifadesine kadınların yarısından çoğu, %54 gibi bir oranla katılmıştır. Yine “Ev kadını olmak da, çalışmak ve para kazanmak kadar tatmin edicidir” ifadesine katılan kadınların oranı da %54’tür. Yapılan araştırma sonucunda ortaya çıkan bu veriler, kadınların istihdam oranının düşük olması sebepleri arasında yine kadınların kendi algı ve tutumları ile ilgili etmenleri de göz önüne sermektedir. “Eğer bir kadın, kocasından daha fazla para kazanıyorsa, bu durum evlilikte sorunlara yol açar” ifadesine katılan erkeklerin oranının %52 kadınlarinsa %45 olması; kadınların istihdamıyla birlikte karar mekanizmalarında ve iş statülerindeki konumlarına dair ortaya çıkan eşişsizlik tablosunun bir göstergesi olarak önümüze çıkmaktadır. (Gökdağ ve Dağlı, 2012; 82)

Kadınların seçebileceği meslekler ve çalışabileceği iş alanları, içinde yaşadıkları toplumun yargılarına göre belirlenebilmektedir. Bazı meslekler kadınlara yakıştırılırken, bazı meslekler de erkekler için uygun bulunmakta; meslek ve iş tercihlerinde cinsiyete göre yönlendirme yapılmaktadır. Bunun sonucunda da ortaya çıkan tablo iş ve mesleklere ait istihdam oranlarını da değiştirmektedir. Yaptığımız araştırmada ortaya çıkan kadınlara ait açıklamalarda yer bulan “erkeklerle her alanda beraber” olmaya ilişkin talep, iş ve meslek sahibi olma çabasında yaşanılan tüm bu sınırlama ve sorunlara ilişkin bir istek olarak karşımıza çıkmaktadır.

İş ortamında yaşanılan sorunlar içinde kadını bireysel olarak zorlayan sorunlar içinde en çok karşılaşılan sorun “mobing” olmaktadır. Mobing iş ortamlarında hem kadınların hem de erkeklerin yaşayabileceği bir problemdir. Kadınların erkeklerden farklı olarak yaşadığı sıkıntılar, cinsiyet farklılıklarına ilişkin hassasiyet ile ilgili olmaktadır. Cinsel istismara kadar uzanan davranışlara maruz kalan kadınların, iş hayatında tutunmasını engelleyen

büyük bir problem haline dönüşebilmektedir. Bu durumda kadının istihdamı kadar iş ortamındaki güvenliğinin de dikkate alınması önemlidir. iş ortamında cinsiyet farklılıkların dikkate alınarak oluşturulacak ihtiyaç alanlarının bulunması ve kadınların çalışma rahatlığının sağlanması, çalışan kadınların sayısını arttıracak, aynı zamanda iş verimliliğini de olumlu yönde etkileyecektir.

Çalışma hayatına katılma noktasında; kadınların aile içi görevlerini sürdürme zorunluluğu aynı zamanda ekonomik refaha ulaşma arzusuna engel olabilmektedir. Özellikle kadınların annelik görevlerini zorlaştıran şartlarda çalışma zorunluluğu, kadınları çalışma hayatındaki varlığını ve faaliyetlerini güçleştirmekte ve hatta engellemektedir. Araştırmada kadınların kendi açıklamalarında öne çıkan “kadın istihdamının artması” kavramı ve güçlü bir şekilde vurguladığı “Kadınlar iş ve aile arasında tercih yapmak zorunda değiller” ifadesiyle etkili ve anlamlı bir mesaja dönüşmektedir.

Kadınların kendi ifadeleriyle “Erkeklerle her alanda beraber “ olma talebi, “Aileye ilişkin erkek ile ortak sorumluluk alma” isteğiyle aile içi rollerde esneklik ve destek alma talebine dönüşmekte. Bu bulgu toplumsal cinsiyet algısıyla ilişkili olarak rollerin, kalıplaşmış yargılardan sıyrılarak mevcut şartlara uyumlanmış rollere dönüşmesi beklentisini açığa çıkarmaktadır. “Kadın toplumun birleştirici ve koruyucu unsurudur” olarak nitelendirilirken aynı zamanda da “Çalışan kadınlar ekonomiye katkı sağlıyor” açıklamaları; kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ek olarak; eşit bir birey olmak koşuluyla toplumun gelişmesi ve kalkınmasında ekonomik alandaki varlığıyla da koruyucu ve destekleyici bir güç olacağı vurgulanmış oluyor.

Araştırmanın sonucunda elde edilen en dikkat çekici bulgulardan birisi, kadına yönelik şiddetin son bulmasına ilişkin verilen mesajların çokluğudur. Gerek toplumun gerekse kadının kendi açıklamalarında, şiddet sorununa özellikle vurgu yapılmaktadır. Araştırmada ele alınan ve sonuçta elde edilen analiz sonuçlarına göre karşılaşılan şiddete ilişkin kavramlar, kuramsal çerçevede ele alınan şiddet kavramlarıyla farklılık göstermektedir. AA’da yer alan haberler üzerinde yapılan içerik analizinde; “ekonomik şiddet”, “psikolojik şiddet” ve “sözel şiddet” kavramlarına rastlanmamıştır. Açıklamalarda “cinsel şiddet” kavramına rastlanmış ancak çok az değinildiği saptanmıştır. Cinsel şiddete ilişkin sorunların yaşanıyor olma ihtimalinin ifade edildiğinden daha fazla olduğu düşünülse de; kültürel değerler, norm ve tabular nedeniyle dile getirilemediği, ifade etmekten çekinildiği ihtimali üzerinde de durulabilir. Kuramsal çerçevede adı geçmeyen “sistemik

şiddet” ve “genel şiddet” kavramlarının, başta fiziksel şiddet olmak üzere sözel, psikolojik ve ekonomik şiddetin bir arada değerlendirilerek dile getirilmiş olabileceği düşünülebilir. “Şiddet” kavramı genel olarak fiziksel şiddet ve cinayet ile açıklanmıştır. Bu bulguya doğal olarak şiddet suçuna ilişkin yasal düzenlemelerle ilişkili mesaj, dilek ve temenniler eşlik etmiştir.

Araştırmada karşımıza çıkan ve kuramsal çerçevede ele alınmamış olan bir başka şiddet ifadesi ise “savaş mağdurudur”. Elde edilen bu bulgudan yola çıkılarak; Türkiye’nin içinde bulunduğu coğrafyada bölgesel olarak yaşanan savaşlardan ve bu savaşlar sonucu ülkemize sığınmak zorunda kalan kitleler içindeki kadın ve çocukların yaşamış olduğu şiddeti dikkate alan toplumun, mevcut durumdan oldukça etkilendiği sonucuna varılabilir.

Ne yazık ki şiddet, günümüzde toplumun yaşadığı büyük bir sorun haline gelmiş ve özellikle kadına yönelik şiddet günden güne artan oranda ön sıraya yerleşmiştir. Kadına yönelik şiddet dünyanın birçok yerinde yaşanılıyor olsa da, Türkiye’de ulaştığı seviye sebepleri ve sonuçlarıyla ele almayı gerektiren, üzerinde durulması ve çözüm bulunulması gereken öncelik olmak zorundadır.

Kadın cinayetleri, kadına yönelik şiddetin son bulduğu en elim noktadır. Doç. Dr. Coşkun Taştan ve Arş. Gör. Aslıhan Küçüker Yıldız tarafından gerçekleştirilen, Polis bulunan araştırmaya göre; 2016-2017-2018 yıllarında ülkemizde 932 kadın cinayeti işlenmiştir. (Taştan ve Yıldız, 2019; 2) 2019 yılında da kadın cinayetleri son bulmamış, medya ve basında neredeyse her gün cinayet ve şiddet haberleri yer almıştır.

Kadınlara yönelik işlenmiş şiddet suçların çözümlemesi yapıldığında sebep olarak zaman zaman ruh sağlığı bozukluklarına dayalı şiddet motifleriyle karşılaşılsa da,; şiddetin sebeplerinin daha çok psiko-sosyal motiflere dayalı olduğu tespit edilmiştir. (Bknz. Şekil 3, 52) Şiddet davranışının altında yatan ve tetikleyici rol oynayan duygu çoğunlukla kızgınlık ve öfkedir. Kızgınlık ve öfke diğer duygular gibi (sevinç, neşe, sevgi, üzüntü vb.) her insanın hissedebileceği normal duygulanım halidir. Normal kabul edilemeyecek olan, kızgınlık ve öfkenin davranış olarak şiddete dönüşmesidir.

Her ne kadar diğer insanlar üzerinde üstünlük sağlamanın güç yoluyla ifade edilebileceğine inanan ve sahip olduğu gücü baskılayıcı, tehditkâr ve saldırgan tavırlarla kanıtlayabileceğini düşünen kişiler bulunsa da, bilinmesi gereken önemli bir gerçek vardır: Şiddet psiko-sosyal açıdan güçlü olanların tercih edeceği bir davranış değildir. Şiddet

uyguladığında güçlü olduğunu zanneden, çoğunlukla statü ve fiziksel üstünlüğüne güvenerek mevcut konumunu ve benlik algısını bu yolla koruyabileceğine inanan; ama aslında sorunlarını çözebilecek bilgi, beceri ve yeterliliğe sahip olmayan, bilişsel ve psikolojik açıdan güçsüz, güvensiz, zayıf karaktere sahip olanların seçtiği bir yoldur.

Taştan ve Yıldız'ın yaptığı çalışmada faillerin medeni durumuna ilişkin verilere baktığımızda; faillerin % 63,7'sinin evli; failin maktule yakınlık derecelerinin %63,5'inin eş/duygusal partner ve %32'sinin ise akraba olması (Bknz. Şekil 4 ve 6; 53,54); Özben'in kadın erkek ilişkilerinin kültürel bakımdan inşa edildiği bir iktidar objesi olarak kadına sahip olma kaygısıyla onu mülkiyetinde kabul ettiği bir varlık olarak kabul ederek kısıtlama, baskı, şiddet gibi davranışlarda da erkeğin kendisini haklı bulmasına ilişkin tezini desteklemektedir. (Özben, 2012; 745)

Faillerin ve kurbanlarının eğitim durumuna ilişkin elde edilmiş olan verilere bakıldığında (Taştan ve Yıldız 2019); hem fail hem de maktul açısından eğitim düzeyi yükseldikçe cinayetle sonuçlanan şiddet davranışının azaldığı görülmekte (Bknz. Şekil 3 ve 4; 52,53) Yine faillerin mesleklerine ilişkin bulgulara bakıldığında faillerin da %30,2 ile en yüksek oranda nitelik gerektirmeyen mesleklerde olduğu, bunu %26,9 ile işsizlerin izlediği, ardından %13,4 ile profesyonel meslek gruplarından olduğu ve azalan oranlarda çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. En düşük oran %1,9 ile yönetici pozisyonunda olanlardır.(Bknz. Şekil 5, 54) Bu tablo eğitim düzeyinin yükselmesi ve sosyo-ekonomik sorunların çözülmesiyle, şiddetin davranış seçeneği olarak tercih edilmesi ihtimalinin azalacağı gerçeğini desteklemektedir. Elde edilmiş olan bulgular kadınlar açısından değerlendirildiğinde de durum aynıdır. Maktullerin çoğunluğunun eğitim düzeyi düşük kesimden çıktığı, eğitim düzeyi yükseldikçe oranın azaldığı görülmektedir. Bu sonuçlar dikkate alındığında hem kadın hem de erkek açısından eğitimin ne kadar önmemli olduğu bir kez daha karşımıza çıkmaktadır. Kadınların önüne çıkan, eğitim haklarını elde etmelerinin önündeki engellerin kaldırılması ve fırsat eşitliğinin sağlanması şarttır. Eğitim haklarıyla ilgili olarak başlangıçta yakalanan fırsat eşitliğinin sonuç olarak da eşitliğe dönüşmesi, meslek sahibi olmayı ve iş bulmayı kolaylaştıracak; böylece kadınların hem istihdam sorunlarının hem de şiddete maruz kalma risklerinin azalması sağlanacaktır.

Kadınların kendi dilinden yapılmış olan açıklamalarda yer alan arasında en yüksek frekans aralığına sahip olan “Kadına şiddete hayır” mesajının yer alması ve farklı konularda ele alınan otuz parametre içerisinde özellikle şiddete ilişkin cümlelerin kullanılmış olması

manidardır. “Kadına şiddet suçlarında ceza indirimini uygulanmasın.”, “Kadına şiddet suçlarında infaz şartları ağırlaştırılmalı.”, “Yasaların uygulanma noktasındaki eksiklikler giderilmeli” mesajlarının her birinde şiddet kelimesinin geçmemesine rağmen, yasaların uygulanmasıyla ilgili beklentinin yine şiddet suçlarına ilişkin olduğu ortadadır. Bu mesajlarda şiddetin sonuçlandırılması için çözüm arayışları dikkatimizi çekmektedir. Ancak Taştan ve Yıldız’ın araştırmasından elde ettiğimiz bulguları dikkate aldığımızda cezaların sorunu çözmekte yeterli olmadığı, hem kadının hem de erkeğin eğitiminin desteklenmesi, her ikisinin de sosyal, kültürel, psikolojik ve ekonomik açıdan desteklenerek güçlendirilmesi gerektiği sonucuna varabiliriz.

Kadınlara ilişkin kavramlara ilişkin bulgulara baktığımızda toplumsal cinsiyet algısını yansıtan olumlu yargıları görmekteyiz. “İslam ve Türk Kültüründe kadın baş tacıdır” ve “Kadın toplumun yönlendirici ve koruyucu unsurudur” kavramları, açıklama ve etkinliklerde güçlü birer frekans aralığıyla öne çıkan; kadınlara verilen değere ve öneme ilişkin kavramlardır. “Kadın fedakârdır” kavramı ise toplumsal cinsiyet algısıyla kadınlara yakıştırılmış özellikler arasından fedakârlık beklentisini yansıtmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rollerine etki eden faktörleri araştırdığımızda toplum hayatında kadının ele alınış şeklinin, “toplum ve kadın” ifadesiyle birlikte yüksek frekans değeriyle karşımıza çıktığını görüyoruz. “Kadın ve istihdam” ifadesiyle, ekonomik yaşam ve istihdamın sahip olunan toplumsal rollere etkisi olduğu bilincinin geliştiğini düşünebiliriz. Toplumsal cinsiyet algısının oluşmasında “kadın ve aile” ifadesiyle ailenin etkisinin önemli bulunduğu sonucuna da ulaşabiliriz. “Siyaset ve kadın” ifadesiyle siyasetin de faktörler arasında yer bulması; kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumu ve muhtemelen mevcut sorunlarının çözümü ile ilgili beklentilerin ifade edildiği düşünülebilir. Bununla birlikte siyasi partiler ve iktidar tarafından üretilen ve uygulamaya konan kadın politikalarını dikkate aldığımızda, mevcut toplumsal cinsiyet algısının yeniden üretilmesi, sürdürülmesi, geliştirilmesi ve değişimi üzerinde siyasetin oldukça etkili olduğunu kabul etmemiz gerekecektir. Kuramsal çerçevede, mevcut literatür bilgisine göre ele alınan toplumsal cinsiyet algısı üzerinde etkisi olan faktörler olan aile, kültürel ortam, eğitim ve kişilik faktörlerinin yanı sıra, bu faktörlerle birlikte “siyaset” faktörü de dikkate alınıp, üzerinde çalışma yapılabilir.(Bknz. Şekil 20 ve 21; 79, 80)

Elde edilen bulgular arasında dikkat çeken bir başka husus; kadınların hakları ve sorunlarına ilişkin düzenlenen etkinlik ve açıklamalarıyla bürokratların, yerel yöneticilerin

ve siyasi erk sahiplerinin öne çıkmasıdır. Kadınların sorunları ve kadınların geleceğine ilişkin dilek, temenni ve konu ile ilgili mesajların STK, siyaset ve yönetimde görev ve söz sahibi olmuş kişilerin dile getirmesi; kadına ilişkin meselelerin görev bilinci ve sorumluluğu kapsamında ele alındığı fikrini vermektedir.

Her ne kadar erk sahibi olan kurum, kuruluş ve şahıslar sorumluluk ve görevlerin bilincinde iseler de, üretilen politikaların ve yapılan çalışmaların yaşanan sorunların çözümü noktasında yetersiz kaldığı ortadadır. Verilen mesajlar sorunların hala yaşandığı ve çözülmesi gerektiğine ilişkindir. Sorunların, kurum ve kuruluşların aralarında kuracakları iletişim ve işbirliğiyle birlikte; etkili ve sürdürülebilir politikalar üretilerek ve de uygulamadaki eksik ve yanlışların bulunup iyileştirilmesiyle çözülebileceği unutulmamalıdır.

Araştırma bulguları genel olarak değerlendirildiğinde; kadınların, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin aidiyet ve sorumluluk duyguları, davranışları ve tutumlarını; iş hayatında var olma, ekonomik açıdan güçlenme ve kariyer yapma arzularıyla birlikte, anne olma ve aile birlikteliğini koruma istekleriyle sürdürdükleri görülmektedir. Ancak bu rollerini sürdürürken desteğe ihtiyaçlarının olduğuna ilişkin mesajlarla da taleplerini dile getirmektedirler. Yaşamın her alanında fırsat eşitliği ve erkeklerle birlikte var olma istekleri genel anlamda karşımıza çıkmaktadır. Kadınlarla ilişkilendirilen kavramlar ve kadınların kendi açıklamalarında ilişkilendirilen kavramlar arasında öne çıkan ortak vurgu ise “Güçlü kadın, güçlü toplum, güçlü ülke” olmuştur.

KAYNAKÇA

- Acar, F., Ertürk, Y. (2011), “Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Kazanımlar, Sorunlar”, *Birkaç Arpa Boyu...21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar Prof. Dr. Nermin Abadan Unat’a Armağan Birinci Cilt*, Der. SANCAR S., İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları
- Adaçay, F.(2014), *Toplumsal Cinsiyet Ve Kalkınma*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Artun, E. (2015), *Türk Halkbilimi*, Adana: Karahan Kitabevi, 12.baskı
- Artun, E. (2015), *Türk Halkbilimi*, Adana: Karahan Kitabevi, 12.baskı
- Atauz, A.(2013), Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Projesi; “*Toplumsal Cinsiyet Eşitliği*”, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Eğitim Seti
- Aytaç, I. A. ve Rankin B. H. (2018), “Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Araştırma Sonuçları ve Düşündürdükleri”, *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Eşitsizlikler, Mücadeleler, Kazanımlar*, Der. H. ŞİMGA., F. GÖKŞEN. v.dğr, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları
- Bal, N. (2013),” Sosyolojide Şiddet Kavramı”, *Yurt ve Dünya Dergisi*, 6, (6-22)
- Bayar, A. (2016), “Eşlerarası Şiddet ve Din”, *Geçmişten Günümüze Şehir ve Kadın I*, Ed. Osman Köse, Samsun: Kültür Yayınları
- Berg, B. ve Luna H. (2015); *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Çeviren Hasan Aydın., Eğitim Yayınevi,
https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=evyiDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR11&dq=nitel+ara%C5%9Ft%C4%B1rma+nedir&ots=3t0mpSepIz&sig=PRIXHBs4q3qzbyZdFEi67iAGVww&redir_esc=y#v=onepage&q=nitel%20ara%C5%9Ft%C4%B1rma%20nedir&f=false
- Bulunmaz, B. (2012); “Kadına Karşı Şiddette Medyanın Yaklaşımı ve Habertürk Gazetesi’nin Yaptığı Haber Üzerine Bir Araştırma”, *Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu Bildiri Kitabı Cilt I*; MÇD / Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları, s: 217-233
- Burger, J. M. (2006); *Kişilik*, İstanbul: Kaktüs Yayıncılık; 1. baskı
- Civelek, H. Y. (2013), “Kırmızı Kuşağın Kuramsallığı: Ataerkil Söylem ve Anadolu Kırsalı’nda Kadın”, *Toplumsal Cinsiyet 2*, 16/64, Ankara: Doğu Batı Yayınları, Şubat, Mart, Nisan
- Coşkun, N. “Çalışma Yaşamında Kadın-Erkek Eşitliği”, *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi* <http://www.ttb.org.tr/dergi/index.php/msg/article/view/482/459>

- Collins, R. (2012), "Entering And The Leaving The Tunnel Of Violence: Micro-Sociological Dynamics of Emotional Entrainment in Violent Interactions", *Current Sociology*, Sayı 61(2), S.132-151 Devran, Yusuf .2010. Medya Söylem İdeoloji, Başlık
- Collins, R. (2008), *Violence: A Micro-Sociological Theory*. Princeton University.
- Collins, R. (2012), "Entering and leaving the tunnel of violence; micro sociological of emotional entrainment in violent interactions", *Current Sociology*, 61(2) 132-151
- Collins, R. (2016), "Micro-sociology of sport: interaction rituals of solidarity, emotional energy, and emotional domination"
- Çimen, K. L. (2008); *Türk Töresinde Kadın ve Aile*; İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık
- Çolak B. (2009), "Kadına Yönelik Şiddet ve Adli Tıbbi Değerlendirme", (Elektronik sürüm), *Uluslararası – Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi Kongre Bildirileri*, III. Cilt, 3-12
http://www.kadinkongre.sakarya.edu.tr/kadin_calismalari_kongresi_cilt_3.pdf
- Darga, A. M. (2013), *Anadolu'da Kadın On Bin Yıldır Eş, Anne, Tüccar, Kraliçe*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1. Baskı
- Durudoğan, H. (2011), "Namusun İliği", *Birkaç Arpa Boyu...21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'a Armağan İkinci Cilt*, Der. Serpil Sancar, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları
- Dökmen, Z. (2009), *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 9.baskı
- Ekiz, O.N. (1986), *Dede Korkut*, İstanbul: Kastaş Yayınevi
- Elmas, N. (2017), *Kadın ve Aile Hayatı*, Ankara, Pegem Akademi
- Ersöz, A. G. (2016), *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık, 1.baskı
- Erzöz, A. (2010). Türk atasözleri ve deyimlerinde kadına yönelik toplumsal cinsiyet Rollerini". *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(6), 167-182.
- Erten, Y ve Ardalı C
(1996) Saldırganlık Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları. *Cogito*, Sayı:6-7. S: 143
- Eryılmaz, S. (2016), "Göçmen Kadınlara Yönelik Namus Cinayeti Vakalarına İlişkin Ceza Yargılamalarında Everensellik-Kültürel Görecelik Söylemi: Almanya Örneği", *Kadın Odaklı*, Der. Çiğdem Kağıtçıbaşı dğr., İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları
- Fromm, E. (1993), *İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri*, Çev. Şükrü Alpagut, İstanbul: Payel Yayınevi, 2.baskı
- Fromm, E. (1994), *Kendini Savunan İnsan*, Çev. Necla Arat, İstanbul: Say Yayınları, 4.baskı

- Fromm, E. (1987), *Sevginin ve Şiddetin Kaynağı*, Çev. Yurdanur Salman - Nalan İçten, İstanbul: Payel Yayınevi, 4.baskı
- Fromm, E. (2003), *Sahip Olmak ya da Olamamak*, Çev. Aydın Arıtan, İstanbul: Arıtan Yayınevi
- Giddens, A. ve Sutton P. W. (2013), *Sosyoloji*, Çev. Mesut Şenol İstanbul: Kırmızı Yayınları, 7.baskı
- Gökalp, Z. (2015), *Türkçülüğün Esasları*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 3. baskı
- Gökdağ, R. ve Dağlı Ö. (2012), “İletişim Çatışması Olarak Kadına Yönelik Şiddet”, *Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu Bildiri Kitabı*; MÇD / Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları, Cilt I, S: 75-83)
- Gül, H. ve Yalçınoğlu, N., Atlı Z. C. (2014); “Türkiye’de Çalışma Yaşamında Kadının Konumu ve Sorunlar”; TAF Preventive Medicine Bulletin, S:169 – 176
- Gültepe, N. (2015), *Türk Mitolojisi Yeni Araştırmalar Işığında*, İstanbul: Resse Kitabevi Sahaf, 5.baskı
- Gümüş, A. (2012), “Muhafazakâr Otoriteryen Eğilimler, Cinsiyet Ayrımcılığı ve Kadına Yönelik Şiddet”, *Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu Cilt 2*, Haz. ŞENOL D., YILDIZ S. v.dğr, Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları
- Gündüz, F. (2018), “Kadına Yönelik Şiddet: Cinayet Haberi Çözümlemesi”, Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – ENAD cilt:6 Sayı 1; Ankara
- Güner, E. (2011),” Tükenmişlik Sendromunda Cam Tavan olgusunun Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir
- Gürkan, S. (2017), *Çok Sesli Davet: Toplumsal Cinsiyet Adaleti*, Ankara: Kitap72 Yayınevi, 1.baskı
- Güvenç, B. (2018), *İnsan ve Kültür*, İstanbul: Boyut Yayıncılık
- Gökalp, Z. (2015), *Türk Medeniyeti Tarihi*, İstanbul: Ötüken Yayınevi
- Gökdağ, R. (2012); “İletişim Çatışması Olarak Kadına Yönelik Şiddet”, *Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu Bildiri Kitabı*; MÇD / Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları Cilt I, S: 75-83
- Halimi, G. (1990), *Hapsedilmiş Kadın*, Çev. Feyza Tulga, İstanbul: Broy Yayınları
- Helvacıoğlu, F. (1996), *Ders Kitapçıklarında Cinsiyetçilik 1928-1995*, İstanbul: Kaynak Yayınları, 1.baskı
- İlhan, R.S. ve Çevik A. (2013); *Önyarguların Psikolojisi: Psikodinamik bir gözden geçirme*; Nesne Dergisi; S:52-67, <http://www.nesnedergisi.com/makale/pdf/1365951202.pdf>

- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000), *Kültürel Psikoloji Kültür Bağlamında İnsan ve Aile*, İstanbul: Evrim Yayınevi, 2.baskı
- Kandiyoti, D. (2011), “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları: Gelecek İçin Geçmişe Bakış”, *Birkaç Arpa Boyu...21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar Prof. Dr. Nermin Abadan Unat’a Armağan Birinci Cilt*, Der. Serpil Sancar, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları
- Karabağlı, A. U. (20 Şubat 2015), “Kadına yönelik nefreti, şiddeti, ayrımcılığı körükleyen çağdışı deyim, deyiş ve atasözlerimiz”, 13-07-2019
<https://onedio.com/haber/kadina-yonelik-nefreti-siddeti-ve-ayrimciligi-korukleyen-cagdisi-deyim-deyis-ve-atasozlerimiz-457302> adresinden alındı
- Kasımova, F (2016), “Türk Mitolojik Metinlerde, İlk İnançlarda Kadın (Şaman, Ecdad, Demiurg gibi)”, *Geçmişten Günümüze Şehir ve Kadın I*, Ed. Osman Köse Samsun: Kültür Yayınları
- Kimmel, M. (1993); *Invisilde Masculinity, Society*; Vol:30, No:6
- Kıran, E. (2017), “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Türkiye’de Çocuk Gelinleri”, *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, ICOMEP 2017 Özel Sayısı*
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/399340>
- Koca, S. (2002), “Eski Türklerde Sosyal ve Ekonomik Hayat”, *Türkler*, Cilt 3: İlk Çağ
- Köknel, Ö. (1996); *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*; İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi; 1. Baskı
- Körlük, S. ve Özabacı, N. (2018), “Şema Terapinin Depresif Bozuklukların Tedavisindeki Etkililiği: Bir Meta-Analiz”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar eISSN:1309-0674; 470-480* http://www.psikguncel.org/archives/vol10/no4/cap_10_04_05.pdf
- Kurnaz, Ş (1991); *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını*, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları
- Murat, L. (2016), “Anadolu’da Hitit Döneminde Kadın ve Önemi”, *Geçmişten Günümüze Şehir ve Kadın I*, Ed. Osman Köse. , Samsun: Kültür Yayınları
- Özbay, C. (2012-2013), “Türkiye’de Hegemonik Erkekliği Aramak”, *Toplumsal Cinsiyet*, 6/63, Ankara: Doğu Batı Yayınları, Kasım, Aralık, Ocak
- Özben, M. (2012), “Sahip(lik) Algısı ve Kadına (Çocuğa) Şiddet”; *Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu Bildiri Kitabı II. Cilt*; (744-748); Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları
- Öztuna, Y. (2011), *Cumhuriyet Dönemi Öncesinde*, İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı, 6.baskı
- Reed, E. (2012), *Kadının Evrimi Anaerikil Klandan Ataerikil Aileye*, Çev. Şemsa Yeğin, İstanbul: Payel Yayınevi, 3.basım

- Ritzer, G ve Stepnisky J. (2014), *Sosyoloji Kuramları*, Çev. Himmet Hülür, Ankara: De Ki Basım Yayın, 9.baskı
- Rowbotham, S. (2011), *Kadının Gizlenmiş Tarihi*, Çev. Nilgün Şarman, İstanbul: Payel Yayınevi, 1.baskı
- Sayer, H. (2011), *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Erkeklerin Katılımı*, Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Afşaroğlu Matbaası, Ankara
- Saylıgil, F. (2016); *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*; İstanbul: Dipnot Yayınları
- Schipper, M (2019), *Bir Kemikten Bin Söze // Dünya Atasözlerinde Kadın*, Çev: Taciser Ulaş Belge ve Nurkalp Devrim; Ankara: Deli Dolu, Tudem Yayın Grubu
- Kızıltepe, Z. (2017); *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları*, Edt. Fatma Nevra Seggie ve Yasemin Bayburt, Ankara: Anı Yayıncılık, 2. Baskı (253-266)
- Sırman, N. (2006). “Akrabalık, Siyaset ve Sevgi: Sömürge Sonrası Koşullarda Namus Türkiye Örneği”. *Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar*, Çev. Güneş Kömürçüler, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, S: 43-61
- Şahin, H. A. (2016), “Anadolu’nun İlk Yazılı Belgelerinde Kadın”, *Geçmişten Günümüze Şehir ve Kadın Bir*, Ed. Osman Köse, Samsun: Kültür Yayınları
- Şahin, M. ve Gültekin M. (2016), “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dayalı Politika Uygulayan Ülkelerde Kadın ve Aile (İzlanda, Finlandiya, Norveç, İsveç, Türkiye)”, İstanbul: Sekam Yayınları, 4.baskı
- Şener, G. ve Çavuşoğlu Ç., dğr. (2016), “Medya ve Toplumsal Cinsiyet”, *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları, Haz. Ferya Saygılıgil, Ankara; Dipnot Yayınları*
- Taştan, C. ve Yıldız A. K. (2019)*, “Türkiye’de Kadın Cinayetleri 2016 Verileri ve Analizler”, Ankara: Polis Akademisi Yayınları
- Taştan, C. ve Yıldız A. K. (2019), “Dünyada ve Türkiye’de Kadın Cinayetleri 2016 2017-2018 Verileri ve Analizler”, Ankara: Polis Akademisi Yayınları
- Taştan, C. ve Yıldız A. K. (2018), “Kadına Karşı Şiddetle Mücadele – Hukuk, Deneyimler ve Aktörler”, Ankara: Polis Akademisi Yayınları
- Tar, Y. ve Çelik K. (2016), “Dayakçı Kocalar ve Suç Ortakları Farklı Erkeklik Kurulumlarının İzinde...”, *Kadın Odaklı*, Der. Çiğdem Kağıtçıbaşı ve dğr. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları
- Taylor, S. E. ve Peplau L. A. dğr. (2007), *Sosyal Psikoloji*, Çev. Ali Dönmez, İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları
- T.C. ANAYASASI (1982), “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 6718 sayılı Kanun ile değişik hali”, sayı:17863 (Mükerrer), tertip: 5, cilt: 22, S: 3, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709-20160520.pdf>

- T.C. ANAYASASI (2012), “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun”, sayı: 28239, tertip: 5, cilt: 52, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6284.pdf>
- Toker, H. (2017), “Kadın ve Medya: Norveç ve Türkiye?”, Toplumsal Cinsiyet Farklı Disiplinlerden Yaklaşımlar, Ed. Derya Altun ve Huriye Toker, Ankara: Nika Yayınevi
- Touraine, A. (2007), *Kadınların Dünyası*, Çev. Mehmet Moralı, İstanbul: Kırmızı Yayınları, 1.baskı
- Uçan, G. (2016), “Toplumsal Cinsiyetin Öteki Yüzü: Erkek”, *Sosyal Politikanın Cinsiyet Halleri Toplumsal Cinsiyet ve Sosyal Hizmet*, Der. Derya Şayman Kaylı ve Fatih Şahin, Ankara: Nika Yayınevi
- Urquhart, C. (2018); *Nitel Araştırmalar İçin Temellendirilmiş Kuram Uygulama Rehberi*, Çev. Züleyha Ünlü ve Erkan Külekçi; Ankara, Anı Yayıncılık
- Uygur, G. (2011), “2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi Işığında Kadına Yönelik Şiddeti Önlemeye Yönelik Devletin Ödevi: Değişen Devlet Anlayışı mı?”, *Birkaç Arpa Boyu...21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar Prof. Dr. Nermin Abadan Unat’a Armağan İkinci Cilt*, Der. Serpil Sancar., İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları
- Ünal, A. (2015). Cam Tavan Etkisinin Aşılmasında Dönüşümcü Liderliğin Rolü: Bilişim Sektöründe Çalışan Kadın Liderler Üzerine Bir Araştırma, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce
- Yaman, M. (2015); “Tarımsal Yapılarda Dönüşüm ve Tarımda Kadın Emeği”, *2000’ler Türkiye’sinde Sosyal Politika ve Toplumsal Cinsiyet*, Derleyenler: Saniye Dedeoğlu, Adem Yavuz Elveren, İmge Kitabevi
- Yaung, J.E. ve Klosko, J.S. (2013), *Hayatı Yeniden Keşfedin*, Türkçesi: Sandy Kohen ve Diana Güler, İstanbul; Psikonet Yayınları
- Yeniçiktı, T. (2012); “Gazete Haberlerinde Kadına Yönelik Şiddet”; Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu Bildiri Kitabı; MÇD / Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları, S: 244-256
- Yıldırım, S. (2015), *Kadına Yönelik Şiddet ve Ataerkillik*, Yüksek lisans tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi
- Yıldırım, Ş. (2016), “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadına Yönelik Şiddet”, *Sosyal Politikanın Cinsiyet Halleri Toplumsal Cinsiyet ve Sosyal Hizmet*, Der. Derya Şayman Kaylı ve Fatih Şahin, Ankara: Nika Yayınevi
- Yücel, Y. (2016), “Ekonomik Kalkınma ve Toplumsal Cinsiyet”, *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları, Haz. Ferya Saygılıgil, Ankara; Dipnot Yayınları*

WHO (Dünya Sağlık Örgütü) (2002), *World Report on Violence And Health*, Ed. KRUG E.G., DAHLBERG L.L., MERCY J.A., ZWI A.B ve LOZANO R., World Health Organization Geneva (Dünya Sağlık Örgütü Cenevre), S:2

İNTERNET

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27594>

www.psikiyatri.org.tr/halkayönelik/15/yildirma-mobbing

<https://www.ktb.gov.tr/TR-96473/turk-kadini.html>